T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİLLİ MÜCADELE KARŞISINDA AHMET ANZAVUR' UN FAALİYETLERİ

Gökhan ÖZEL
2501221011

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Ramazan Erhan GÜLLÜ

İSTANBUL–2023

ÖZ

MİLLİ MÜCADELE KARŞISINDA AHMET ANZAVUR' UN FAALİYETLERİ

GÖKHAN ÖZEL

Ahmet Anzavur İsyanı Milli Mücadele tarihimizin en geniş kapsamlı ve en büyük isyanıdır. Bu isyanın başlaması, genişleme ve büyümesinde hem iç hem de dış faktörlerin rolü olduğu görülmektedir. Dış faktör olarak karşımıza İngiltere devleti çıkmaktadır. İngiltere, İstanbul ve Çanakkale Boğazları ile Marmara Denizinin güvenliğini sağlamak ve kontrolü altında tutmak için Ahmet Anzavur İsyanı'nı desteklemiştir. İç faktör olarak da Damat Ferit Paşa ve Milli Mücadele aleyhtarı cemiyetler Ahmet Anzavur İsyanı'nı Milli Mücadele karşısında varlıklarını devam ettirebilmek için kullanmışlardır. Ahmet Anzavur'un 1.İsyanı 1 Ekim 1919-25 Kasım 1919 tarihleri arasında, 2.İsyanı ise 16 Şubat 1920-16 Nisan 1920 tarihleri arasında yaşanmıştır. Çerkes Ethem komutasındaki Kuva-yı Seyyare birlikleri, Kazım Özalp komutasındaki 61. Tümen ve diğer Kuva-yı Milliye birliklerinin gayretleri sonucunda Ahmet Anzavur İsyanı bastırılmıştır. Ahmet Anzavur bir müddet sonra, İstanbul Hükümeti tarafından Kuva-yı İnzibatiye bünyesinde kurulan Adapazarı Kuva-yı Muhammediye ordusu kumandanlığına getirilmiştir. Adapazarı bölgesindeki hareketinde de başarısız olan Ahmet Anzavur daha sonra memleketi olan Biga'ya geri dönmüştür. 16 Nisan 1921 tarihinde Çanakkale ilinin Biga ilçesine bağlı Adliye köyü civarında, Yeniçiftlik köyünden Mehmet Efe ve Çingene Ali çetesi tarafından öldürümüştür. Mezarı Biga'nın Cihadiye köyündedir.

Anahtar Kelimeler: Ahmet Anzavur, Kuva-yı İnzibatiye, Milli Mücadele, Çerkez Ethem.

ABSTRACT

ACTIVITIES OF AHMET ANZAVUR IN THE FACE OF GÖKHAN ÖZEL

The revolt of Ahmet Anzavur is the most comprehensive and the greatest revolt of our national struggle history.

It is obuious that both internal and external factors played a role in the initiatren, expansion and growth of this rebellion. We can see England as an external factor. England supported the rebellion to secure and control the straits of İstanbul and Dardanelles and Marmara Sea.

As an internal factor, Damat Ferit Pasha and the societies that were harmful to the national existence used the rebellion to maintain their existence in the face of the national struggle. The first rebellion took place between October 1 and November 25, 1919 and the second one occurred between February 16- April 16, 1920.

As a result of the efforts of the Kuva-yı Seyyare troops under the command of Circassian Ethem, the 61 st Division under the command of Kazım Özalp and the other Kuva-yı Milliye units, the rebellion was appointed as the commander of the Kuva-yı Muhammediye army, which was established with in the Kuva-yı İnzibatiye.

Ahmet Anzavur who also failed in his movement in Adapazarı region later returned to his hometown, Biga.

He was killed near Adliye village of Biga district of Çanakkale province by Mehmet Efe and gypsy Ali gang from Yeniçitlik village. His grave is in the Cihadiye village of Biga.

Keywords: Ahmet Anzavur, Kuva-yı İnzibatiye, National Struggle, Circassian Ethem.

ÖNSÖZ

Bu çalışmada Milli Mücadele Dönemi'nde Ahmet Anzavur 'un milli güçler karşısındaki faaliyetleri konu alınmıştır. Daha önceden Ahmet Anzavur ile ilgili bazı çalışmalar yapılmış, onun isyan hareketleri incelenmiştir. Yapılan bu çalışmalardaki bazı eksiklikleri dönemin basını ve arşiv belgelerini ele alarak tamamlamaya çalıştım.

Zamanın siyasi ve konjonktürel yapısını da göz önüne alarak, Ahmet Anzavur'un çıkarmış olduğu isyanlar, Kuva-yı İnzibatiye içinde oluşturulmuş olan Umum Kuva-yı Seyyare Kumandanı unvanıyla görev alması, devrin sadrazamı Damat Ferit Paşa ve diğer devlet adamlarıyla görüşmeleri, Yunanlılara işbirliği teklifi, İngilizlerle olan münasebetleri ve nihayet milli güçlere bağlı çeteler tarafından öldürülmesi konuları arşiv belgeleri, dönemin basını ve diğer kaynaklar ele alınarak incelenmiştir.

Ahmet Anzavur tüm bu isyan hareketleri sırasında yaptığı propagandada halkın dini duygularını istismar etme siyaseti gütmüş, aynı zamanda İttihatçılığın devamı olarak gördüğü Kuva-yı Milliye'yi millete zulüm etmekle suçlamıştır. Kendisinin padişahın ve halifenin temsilcisi olduğunu, kalbinde iman, elinde Kur'an ile memleketi ittihatçıların zulmünden kurtaracağını vaad etmiştir.

Çalışmamın ilk bölümünde önce Ahmet Anzavur' un kimliği ve nasıl bir karaktere sahip olduğu hakkında bilgiler verilmiştir. Daha sonra onun birinci isyanı, ayaklanmanın nedenleri, Anzavur' un ortaya çıkarmış olduğu tehlikeli durum karşısında milli kuvvetlerce alınan önlemler ve isyanın bastırılması sırasında yaşanan olaylar konu alınmıştır.

İkinci bölümde ise Köprülülü Hamdi Bey' in Biga'ya gelişi, onun Biga'da yapmış olduğu çalışmalar ve Akbaş Cephaneliği Baskını işlenmiştir. Bunun karşısında Ahmet Anzavur'un ikinci isyanının başlaması ve gelişmesi, kaçırılan Akbaş cephaneliği silah ve cephanesinin Anzavur'un saldırısı sonucu ele geçirilme tehlikesine karşı imhası anlatılmıştır. Yaşanan Biga olaylarının araştırılması,

Cemiyet-i Ahmediye'nin kuruluşu ve Anzavur'un ileri harekatı karşısında milli güçlerce alınan önlemler ve isyanın bastırılması irdelenmiştir.

Üçüncü bölümde Güney Marmara'da yenilen Ahmet Anzavur'un İstanbul'a gelişi Sadrazam Damat Ferit Paşa, Islahat Müfettiş-i Umumisi Zeki Paşa ve diğer devlet adamlarıyla yapmış olduğu görüşmeler incelenmiştir. Damat Ferit Paşa'nın iktidara gelişi ve Kuva-yı İnzibatiye' nin kuruluşu anlatılmış, Anzavur'un Kuva-yı Seyyare Umum Kumandanı unvanıyla görev alarak yapmış olduğu Adapazarı ve Geyve harekatı işlenmiştir.

Dördüncü bölümde ise önce Ahmet Anzavur'un Adapazarı ve Geyve'de yaptığı harekatında başarısız olduktan sonra İstanbul'a gelişi ve bir müddet sonra memleketi olan Biga'ya dönüşü anlatılmıştır. Bundan sonra Ahmet Anzavur'un Yunan işgali altındaki Biga'da yapmış olduğu faaliyetler, Yunanlılarla işbirliği yapması ve İngilizlerle olan görüşmeleri işlenmiştir.

Son kısımda ise Kuva-yı Milliye'ye bağlı olan ve aynı zamanda Yunanlılarla da mücadele eden mahalli çeteler tarafından Ahmet Anzavur'un öldürülmesi ve buna karşı oluşmuş olan tepkiler hakkında bilgiler verilerek çalışma tamamlanmıştır.

Tezimi hazırlama sürecinde beni yönlendiren ve desteğini esirgemeyen danışmanım, saygıdeğer hocam Doç.Dr. Ramazan Erhan Güllü' ye teşekkür ediyorum. Ayrıca bu süreçte bana her zaman destek olan değerli çalışma arkadaşlarım Murat Sadık Bulgurcu, Ayça Solakoğlu Bulgurcu, Tolga Özkan, Mustafa Uslu ve Merve Aydoğmuş'a ve tüm sıkıntılı anlarımda yanımda sevgileriyle var olan annem, babam ve eşime müteşekkirim.

Gökhan ÖZEL

İstanbul-2023

İÇİNDEKİLER

ÖZ ..... **ii**

ABSTRACT ..... **iii**

ÖNSÖZ ..... **iv**

KISALTMALAR LİSTESİ ..... **viii**

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

BİRİNCİ AHMET ANZAVUR İSYANI (1 EKİM–25 KASIM 1919)

1.1. Ahmet Anzavur Kimdir? 7

1.2. Ahmet Anzavur Ayaklanmasının Nedenleri 11

1.3. Anzavur İsyanının Başlaması 12

1.4. Ahmet Anzavur'un Demirkapı'da Hezimete Uğratılması Ve Kaçması Üzerine Takibi 20

İKİNCİ BÖLÜM

AHMET ANZAVUR'UN İKİNCİ İSYANI

(16 ŞUBAT-16 NİSAN 1920)

2.1. Köprülülü Hamdi Bey'in Biga'ya Gelişi Ve Biga'daki Çalışmaları 26

2.2. Akbaş Cephaneliği Baskını 28

2.3. İkinci Ahmet Anzavur İsyanı Ve Köylülerin Biga'yı Basmalarının Sebepleri ... 33

2.4. Biga'nın Asiler Tarafından Basılması Ve Ahmet Anzavur'un Biga'ya Gelişi ... 33

2.5. Köprülülü Hamdi Beyin Asilerce Şehid Edilmesi Ve Akbaş Baskınında Elde Edilen Silahların İmhası 39

2.6. Biga Olaylarının Araştırılması 42

2.7. İsyanın Bastırılması İçin Alınan Önlemler 44

2.8. Cemiyet-İ Ahmediye 52

2.9.Ahmet Anzavur'un İlerleyişi Ve İsyanın Genişlemesi 56

2.10. Ahmet Anzavur'un İleri Harekatı Karşısında Milli Kuvvetlerin Almış Olduğu Önlemler 65

2.11. Ahmet Anzavur'un Yahyaköy Çarpışmasında Milli Kuvvetlerce Yenilmesi Ve Kaçışı 71

2.12. Kuva-Yı Milliye'nin Biga'ya Hakim Olması Ve Bölgede Yapılan Yeni Düzenlemeler.....74
2.13. İstanbul Hükümetlerinin Ahmet Anzavur İsyanına Karşı Tutumları.....76

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÜNEY MARMARA'DA YENİLEN AHMET ANZAVUR'UN ADAPAZARI VE GEYVE'DE YAPMIŞ OLDUĞU HAREKAT

3.1. Damat Ferit Paşa'nın İktidara Gelmesi Ve Kuva-Yı İnzibatiye'nin Kuruluşu ...78
3.2. Üçlü Beyanname Dönemi.....79
3.3. Ahmet Anzavur'un İstanbul'a Gelişi Ve Adapazarı Bölgesinde Yapmış Olduğu Harekat.....84
3.4. Yaşanan Hadiselere Karşı Geyve'de Alınan Önlemler Ve Ahmet Anzavur'un Geyve Boğazı'na Karşı Saldırısı.....88

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AHMET ANZAVUR'UN BİGA'DAKİ FAALİYETLERİ

4.1. Ahmet Anzavur'un Biga'ya Dönmesi.....98
4.2. Ahmet Anzavur'un Yunanlılara İşbirliği Teklif Etmesi 99
4.3. Ahmet Anzavur'un Öldürülmesi.....101
SONUÇ.....107
KAYNAKÇA.....110
EKLER.....120

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e	: Adı Geçen Eser
a.g.m	: Adı Geçen Makale
a.g.t	: Adı Geçen Tez
T.CCDAB	: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı
c	: Cilt
çev	: Çeviren
DH.EUM.AYŞ	: Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Asayiş Şubesi
DH.KMS	: Dahiliye Nezareti Kalem-i Mahsus Müdüriyeti
HTVD	: Harp Tarihi Vesikaları Dergisi
Nr	:Numara
s	: Sayfa
ves	: Vesika
yay.haz.	: Yayına Hazırlayan

GİRİŞ

Osmanlı Devleti 1. Dünya Savaşı sonunda yenilince 30 Ekim 1918 tarihinde mütareke imzalamıştır. İtilaf Devletleri adına mütarekeyi imzalama yetkisi İngiliz Akdeniz Filosu Başkumandanı Amiral Arthur Calthorpe' a verilmiş, Osmanlı Devleti adına ise Ahmet İzzet Paşa Kabinesi Bahriye Nazırı Rauf Bey Limni adasının Mondros limanında anlaşmayı imzalamıştır.[1]

Mondros Mütarekesi Osmanlı Devleti için bir çöküş belgesi niteliği taşımakta, 25 maddeden oluşan Mondros Mütarekesi çok ağır hükümler getirmekte devlet tam anlamıyla teslim olmaktadır. Mütareke kısa bir müddet sonra uygulanmaya başlanmış, Türk birlikleri cephelerden geri çekilmiş, mütarekenin 5. Maddesine dayanılarak sınırların korunması ve iç asayişin sağlanması dışında Osmanlı ordusu terhis edilecektir hükmüne dayanılarak ordu terhis edilmiş, kısa sürede 50 bin kişinin altına indirilmiştir.[2]

Mütareke şartlarına göre Anadolu'da kalan Osmanlı ordusu şu şekilde yerleşmişti; 15. Kolordu merkezi Erzurum, 17. Kolordu merkezi İzmir, 3. Kolordu merkezi Sivas, 13. Kolordu Merkezi Diyarbakır, 20. Kolordu merkezi Konya, 1. Kolordu merkezi Edirne, 12. Kolordu merkezi Afyon, 14. Kolordu merkezi Bandırma, 25. Kolordu merkezi İstanbul'da bulunmaktaydı.[3]

İtilaf Devletleri Mondros Ateşkes Antlaşması yapılırken Çanakkale ve İstanbul Boğazlarının kendilerine açılması hakkındaki maddeye Boğazlarda bulunan askeri tahkimatların müttefikler tarafından işgal edileceğine ilişkin yeni bir hüküm eklemişler ve böylece boğazların işgali için zemin hazırlamışlardır.[4]

Mütarekenin imzalanmasının hemen akabinde İtilaf Devletleri 5. Ordu birliklerini Çanakkale Boğazı çevresinden uzaklaştırarak, aynı zamanda burada

---

[1] Selahattin Tansel, **Mondrostan Mudanya'ya Kadar,** c.I, İstanbul, 1991, s.26, ; Rauf Orbay, **Cehemmen Değirmeni,** İstanbul, 1991, s.142, ; "Mütareke İmza Edildi.", **Vakit**, 1 Teşrin-i Sani 1918, s.1.

[2] Sina Akşin, **İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele, C.1, Mutlakiyete Dönüş (1918-1919)** İstanbul, 2010, s.194.

[3] Mustafa Kemal Atatürk, **Nutuk**, c.1, İstanbul,1987, s.5.

[4] Abdurrahman Bozkurt, **İtilaf Devletlerinin İstanbul'da İşgal Yönetimi**, Ankara,2014, s.5.

bulunan müstahkem mevki birliklerinin İstanbul'a alınmasını sağlayarak burayı 7-8 Kasım 1918 tarihlerinde denetimleri altına aldılar[5].

Mondros Mütarekesi imzalanırken kendi donanmaları içinde yer almayacağına söz verdikleri halde, aralarında Yunan savaş gemisininde bulunduğu takriben 61 parçalık İtilaf Devletleri donanması 13 Kasım 1918 tarihinde İstanbul'a gelerek yerel saat sabah saat sekizde Dolmabahçe Sarayı önünde demirlemiştir[6].

İstanbul'a gelen İtilaf Devletlerine ait bu donanma, Osmanlı Genelkurmay kayıtlarına göre 6 denizaltı, 15 muharebe gemisi, 29 muhrip ve 11 kruvazörden oluşmaktaydı. Aynı zamanda iki uçak bu donanmayı havadan gözeterek destekte bulunmuştu[7].

Bundan sonra ise İstanbul'a İtilaf devletleri yüksek komiserleri gelerek karargahlarını kurmuş, Harbiye Nezareti başta olarak mühim mevkilere irtibat subayları yerleştirmiş, ilk günlerden başlayarak idareye müdahele etmeye başlamış, böylece devlet fiilen kontrol altına alınmıştır[8].

Bundan sonra Mütarekenin 7. Maddesine dayanarak İtilaf Devletleri Anadolu'da işgallere başlamışlardır. İngilizler Musul, Batum, Çanakkale, Samsun, Merzifon, Antep, Maraş, Birecik, Urfa ve Kars'ı işgal etti. Fransızlar Dörtyol, Mersin, Adana, Afyon ile Trakya'da bulunan önemli demiryolu istasyonlarını işgal etti. İtalyanlar ise önce pasif kalmışlar daha sonra Yunanlılar lehine Anadolu'nun batısında gelişmeler olunca Antalya, Fethiye, Kuşadası, Bodrum, Marmaris'i işgal etmişler, Konya, Burdur ve Akşehir'e müfreze çıkarmışlardır[9].

15 Mayıs 1919 tarihinde İngiliz savaş gemilerinin himayesinde Yunanlılar İzmir'i işgal ettiler. İşgal sırasında yaşanan olaylar ve yapılan katliamlar Türk

[5]Zübeyir Uzun, "Milli Mücadele'de Çerkez Ethem ve Kuva-yı Seyyare'nin Faaliyetleri (1919-1920)", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Konya, 2008, s.1.
[6] Rauf Orbay, **Cehemmen Değirmeni,** İstanbul,1991, s.99, ; Selahattin Tansel, **a.g.e**, s.55.
[7]Abdurrahman Bozkurt, **a.g.e**, s.13.
[8]Abdurrahman Bozkurt, **a.g.e**, s. 20.
[9]Adnan Sofuoğlu, "Mondros Mütarekesi Sonrası Türkiye'nin İşgaline Karşı Milli Direniş: Kuva-yı Milliye (1918-1921)", **Türkler Ansiklopedisi,** c.15, Ankara,2002, s.618.

halkında büyük bir tepki doğurdu ve bu tepkinin ülke geneline yayılması sonucu Kuva-yı Milliye teşkilatı meydana çıktı[10].

Mondros Mütarekesinden sonra Mustafa Kemal Paşa 13 Kasım 1918 tarihinde İstanbul'a gelmiş, genel gidişatın olumsuz olduğunu görerek milli çıkarları koruyacak yeni bir hükümetin kurulmasına çalışmış, fakat bunda başarısız olarak farklı çözüm yolları arama gayretlerine girişmiştir[11].

İstanbul'a gelip, daha sonra 9. Ordu Müfettişi olarak atanıp şehirden ayrılmasına kadar geçen altı aylık süre zarfında, Mustafa Kemal Paşa memleketin içinde bulunduğu durum hakkında yakın çalışma arkadaşlarıyla çeşitli istişarelerde bulunarak siyasi ve askeri çözüm arayışlarına başvurmuştur[12].

Mustafa Kemal Paşa İzmir'in işgalinin ertesi günü 16 Mayıs 1919'da Bandırma vapuruyla İstanbul'dan hareket etti ve 19 Mayıs 1919 tarihinde 9. Ordu Müfettişliği göreviyle Samsun'a ayakbastı[13].

Mondros Mütarekesi ile Anadolu'da yaşanan işgallere tepki sonucu oluşan Milli Mücadele, Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkmasıyla önderini bulmuş, vatanın kaderinde yeni bir dönem başlamıştır. 22 Haziran 1919 tarihinde Amasya Genelgesi yayınlanarak açıkça milli mücadele başlatılmış, mücadelenin gerekçe ve yöntemleri ortaya konmuştur. Bundan sonra İstanbul' daki Damat Ferit Paşa Hükümetiyle ilişkiler çok gerilmiş, 18 Haziran 1919 tarihinde Dahiliye Nazırı Ali Kemal Kuva-yı Milliye' yi yasaklayan genelgesiyle bozulmuş olan ilişkiler kopma noktasına gelmiştir[14].

İstanbul Hükümetinin tüm karşı koyma ve engelleme çabalarına karşılık Mustafa Kemal Paşa başkanlığında 23 Temmuz-7 Ağustos 1919 tarihleri arasında Erzurum Kongresi toplandı[15]. Kongrede bir Heyet-i Temsiliye oluşturularak milli

[10] Selahattin Tansel, **a.g.e**,s.189-195, Adnan Sofuoğlu, **Kuva-yı Milliye Döneminde Kuzeybatı Anadolu 1919-1921**, Ankara,1994,s.59.
[11]Sina Akşin, **a.g.e**, s.125.
[12]Zekeriya Türkmen, "Dönemle İlgili Belgelere Ve Kendi Yazdıklarına Göre Samsun'dan Amasya'ya, IX. Ordu Kıtaatı Müfettişi Mirliva Mustafa Kemal Paşa", **IX. Uluslararası Atatürk Kongresi Bildirileri**, 2021, s.2719.
[13]Zekeriya Türkmen, **a.g.m**, s.2739, Mustafa Kemal Atatürk, **Nutuk**. c.1, İstanbul,1987,s.1.
[14] Adnan Sofuoğlu, **a.g.e**, 122-124, Sina Akşin, **a.g.e**, s.388.
[15]Mazhar Müfit Kansu,**"Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber"**,c.1,Ankara,1966,s.44.

kuvvetler onun denetimi altına verildi. 4-11 Eylül 1919 tarihleri arasında da Sivas Kongresi toplanarak ülkedeki tüm milli birliklerin tek çatı altında toplanması ve Heyet-i Temsiliye idaresi altına verilmesi kararlaştırıldı. Bütün bu alınan kararların sonucunda Anadolu'da bulunmakta olan askeri ve siyasi idare milli güçlerin eline geçmiş, İstanbul ile Anadolu'daki bağın tamamen kopması sonucunda Damat Ferit Paşa İstifa etmek zorunda kalmıştır[16].

Damat Ferit Paşa'nın istifası sonucu kurulan Ali Rıza Paşa Hükümeti Mustafa Kemal'in isteklerine uygun bir şekilde Kuva-yı Milliye'yi tanıdı ve (20-22 Ekim1919) tarihleri arasında Amasya Mülakatı gerçekleştirildi, alınan kararlar sonucunda seçimlerin bir an önce yapılması ve Meclis-i Mebusan'ın toplanması kararlaştırıldı[17].

1919 Kasım ayında yapılan seçimler sonucunda 12 Ocak 1920 tarihinde Meclis-i Mebusan İstanbul'da açılmış Celalettin Arif Bey meclis başkanlığına seçilmiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda 121 mebusun imzasıyla Misak-ı Milli kabul edilmiş Türk milletinin istekleri ve barış şartları tüm dünyaya ilan edilmiştir[18].

Milli hareketin günden güne güçlenmesi ve Meclis-i Mebusan'da Misak-ı Milli'nin ilan edilmesi ile durumdan rahatsız olan İngilizlerin baskısıyla Salih Paşa Hükümeti 2 Nisan 1920 tarihinde istifa etmek zorunda kalmış, yerine ise 5 Nisan 1920 tarihinde İngilizlerin tüm isteklerini yapmaya kararlı Damat Ferit Paşa Hükümeti padişahın yayınladığı hatt-ı hümayunla kurulmuştur[19].

11 Nisan 1920 tarihinde Şeyhülislam Dürrizade Abdullah Efendi tarafından yayınlanan fetvada *"Padişahın emri ve haberi olmadan asker toplayanların, askeri iaşe ve techiz bahanesiyle vergiler alanların, memurin-i ilmiye ve askeriye ve mülkiyeyi hodbehod azl ve kendi hempalarını nasb ve merkezi hilafet ile memalik-i mahsusanın muvasalat ve münakalat ve muhaberatını kat ve taraf-ı devletten sadır*

[16]Ali Fuat Cebesoy, **Milli Mücadele Hatıraları**, İstanbul,1953,s.183-185.
[17]Fahri Belen, **Türk Kurtuluş Savaşı**, Ankara,1983,s.138-139.
[18]Gotthard Jaeschke, **Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi Mondros'tan Mudanya'ya Kadar**, c.1, Ankara,1986, s.86.
[19]Kazım Özalp, **Milli Mücadele**, Ankara ,1985, s.443,Tarık Mümtaz Göztepe, **Vahdettin Mütareke Gayyasında**, İstanbul, 1994, s.268.

olan evamirin icrasını men ...'' edenlerin idamlarının şer'an caiz olduğu açıklanıyordu[20].

Şeyhülislam Dürrizade Abdullah Efendi'nin fetvası İtilaf Devletleri' nin uçakları ve Damat Ferit Paşa' nın adamları vasıtasıyla Anadolu' nun her tarafına dağıtılmıştır [21] . Kuva-yı Milliye mensuplarının Bolşevik oldukları propaganda ediliyor ve onlara Kuva-yı Bagiye sıfatı atfedilerek eşkıya olarak nitelendiriliyorlardı[22]. Bütün bu yapılan çalışmalar neticesinde 1920 yılı Nisan ayı içinde İstanbul'da bulunmakta olan Damat Ferit Paşa Hükümeti'nin kışkırtmaları ve İngilizlerin el altından desteğiyle Düzce, Gerede, Hendek, Mudurnu, Bolu isyanları patlak verdi[23].

Şeyhülislam Dürrizade Abdullah Efendi'nin fetvası sonucu Anadolu'da Kuva-yı Milliye hareketine karşı bir isyan dalgası başlamıştır. Zaten bu sırada Ahmet Anzavur' un ikinci isyanı sürmekteydi. Buna 1. ve 2. Düzce, Gerede, Hendek, Mudurnu, Bolu bölgelerinde çıkan isyanlar eklenerek yakın bir zaman sonra kurulucak olan Kuva-yı İnzibatiye ile de Güney Marmara ve Kocaeli-Adapazarı-Düzce bölgesi de kontrol altına alınıp, Marmara Denizi ve Boğazların güvenliği sağlanmış olacaktı.

Damat Ferit Paşa ve yandaşlarının gayesi Anzavur' un Bursa ve Balıkesir bölgesine yani Güney Marmara'ya hakim olduktan sonra Kocaeli-Adapazarı ve Bolu havalisinin de kendi kontrolleri altına girmesini sağlamaktı. Böylece Marmara Denizi ve boğazların güvenliği sağlanıp İstanbul Hükümeti'nin nüfuzu tekrar tesis edilebilecekti[24].

Ahmet Anzavur ayaklanması ile ilgili olarak İngiltere'nin rolüne bakacak olursak şunları görmekteyiz. İngilizler Mondros Mütarekesi ile hakim konuma ulaştığı Marmara Denizi ve boğazlarda bulunduğu durumu korumak ve devam ettirmek, buralarda bir tampon bölge oluşturmak aynı zamanda milli güçleri bu

[20]Kâzım Özalp, **a.g.e**, s.486,;Tevfik Bıyıkoğlu, **Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı**, c.II,Ankara,1962. s.82-83,:Uluğ İğdemir, **Biga Ayaklanması ve Anzavur Olayları(Günlük Anılar)**, Ankara,1989,s.55.
[21] Ebubekir Hazım Teperyan, **Kurtuluş Savaşı Anıları**, İstanbul,1982,s.148.
[22] Adnan Sofuoğlu, **a.g.e**, s.335.
[23]**Türk istiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, c, VI, Ankara,1974, s.90-95.
[24] Hüsamettin Ertürk, **İki Devrin Perde Arkası**, İstanbul,1996,s.410.

bölgeden uzaklaştırmak istemekteydi[25]. Bundan dolayı İngiltere devleti bu bölgede gittikçe güçlenmekte ve gelişmekte olan Kuva-yı Milliye hareketini engellemek ve yok etmek için Ahmet Anzavur isyanını açık bir şekilde doğrudan silah, para ve diğer vasıtaları kullanarak desteklemiştir[26].

[25] Rahmi Apak, **Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları**, Ankara,1988,s.193, İsmet İnönü, **Hatıralar** İstanbul,2018,s.193.

[26]**Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, c.VII, s.89, Uluğ İğdemir, **Biga Ayaklanması ve Anzavur Olayları(Günlük Anılar)**, Ankara,1989, s15, ; Sedat Çizmeci, "Marmara Bölgesi'nde Milli Mücadeleye Karşı Çıkarılan Ayaklanmalar", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Elazığ, 2010, s.53, ; Orhan Hülagü, "Anzavur İsyanı", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C.XIV, Mart, 1998, sayı, 40, s.68, ; **Hakimiyet-i Milliye** 31 Mayıs 1920, "İngilizlerin İslam Siyaseti", **Hakimiyet-i Milliye**, 20 Nisan 1920, s.1, **Öğüt,** 14 Nisan 1920, s.2,;Yahya Akyüz, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamuoyu**, Ankara, 1988,s.166.

BİRİNCİ BÖLÜM

BİRİNCİ AHMET ANZAVUR İSYANI (1 EKİM–25 KASIM 1919)

1.1. Ahmet Anzavur Kimdir?

Ahmet Anzavur 1867 tarihinde Kafkasya' da doğmuş[27], Rusların Kafkasya'yı işgalinden sonra altı yaşlarındayken ailesiyle birlikte Anadolu'ya göç ederek Çanakkale İli'nin Biga ilçesine gelmiş[28] ve bugünkü adı Bakacak (Bucak Merkezi) olan İpkaiye köyüne yerleşmiştir[29]. Kız kardeşinin II.Abdülhamid'in sarayında cariye olması sayesinde ve saraydaki Çerkeslerin aracılığı ile jandarma zabitliğine atanarak, Başkale Jandarma Kumandanlığında bulunmuş[30], Bakırköy Jandarma Karakolu Komutanlığı yapmıştır[31].

Daha sonra adı, çeşitli yolsuzluklara karışınca Konya'ya sürülen Anzavur, bir ara da Kütahya'da tabur kumandanı olarak görev yapmıştır[32]. Bu sürgünlüğünden dolayı, 1908 senesinde ilan edilmiş olan II.Meşrutiyet zamanında hürriyet kahramanı olarak görülmüş, eski devrin zulüm görenleri arasında sayılmıştır. 1910 senesinde de İzmir civarındaki Çakırcalı Mehmet Efe'nin takib edilip öldürülmesi sırasında, binbaşı payesiyle " Aydın Kuvve-i Ta'kibiye ve Çakırcalı'nın Tenkiline Kumandan" olarak vazifelendirilmiştir[33].

Anzavur jandarma binbaşısı rütbesiyle yapmış olduğu eşkıya tenkil ve takiplerinde çok büyük bir ün kazanmış, uzun yıllar Osmanlı valilerini ve hükümetlerini meşgul eden Çakırcalı Mehmet Efe'yi öldürme başarısını göstermiş, bu da onun itibarını oldukça arttırmıştır[34].

---

[27]Ahmet Altıntaş, **Milli Mücadele Döneminde Çanakkale (1919-1913)**, Ankara,2007,s.146.
[28]Hüsamettin Öztürk, **Milli Mücadele Döneminde Çanakkale**, Ankara, 2001, s.161.
[29] Hasan Kalmaz, **Büyük Şehidimiz Hamdi Bey,** İzmir 1982,s.43.
[30]Kazım Özalp, **Milli Mücedele**, c.1, Ankara, 1985, s.415.
[31]"Anzavur Çetesinin Tenkili",**Vakit,** 2 Kanun-u Evvel 1919, s.3. ; Uluğ İğdemir, **Biga Ayaklanması ve Anzavur Olayları(Günlük Anılar**), Ankara,1989, s.91, ; İsmet İnönü,**"Hatıralar"**,İstanbul, 2018, s.193.
[32] Özcan MERT, "Anzavur'un İlk Ayaklanmasına Ait Belgeler", **Belleten,** Ankara, Aralık1992, LVI/217'den ayrı basım, s.848, ; **Vakit,** aynı yer, Zühtü Güven, **Anzavur İsyanı**, Ankara 1965,s.41-42,; Uluğ İğdemir, **a.g.e**, s.91.
[33] Özcan MERT, **a.g.m, Vakit,** aynı yer.
[34] Tarık Mümtaz Göztepe, **Vahdettin Mütareke Gayyasında**, İstanbul, 1994, s.238.

Sultan V. Mehmet Reşat kendisini, bu görevindeki başarısından dolayı bir kılıç ile ödüllendirilmiştir. Anzavur o dönem kendisinin özel doktoru olan Nuri Bey'e " Ben bu kılıcın zülfekar olmasından şüpheliyim. Bunu bana Sultan Reşat Efendimiz hediye etti. Bunun bir eşi de Topkapı Saray-ı Hümayununda mahfuzdur'' tarzında beyanatta bulunmuştur[35].

Ahmet Anzavur İstanbul Beşiktaş'ta bulunan Çerkez Kulübü'nün meşhur simalarından Çerkez Yusuf İzzet Paşa ile bu kulüp azasından ve aynı zamanda öğretmen olan Aziz Bey'lerin tavsiyesi ile Teşkilat-ı Mahsusa'ya girmiş[36], Teşkilat-ı Mahsusa tarafından kendisinin de Çerkes asıllı olması sebebiyle Kafkasya'ya gönderilmiş, orada bir takım faaliyetlerde bulunmuştur[37].

" Kendisi cesareti ve kırılmaz inadı kadar acı kuvvet denecek derecede adale kuvvetine malik bir adamdı. Yeni tanıştığı asker ve sivil büyük memurların ellerini sıkmadan işi şakaya vurup onlara kuvvetini göstermeye kalkar ve bu yeni ahbaplar kiloları ne olursa olsun sağ elinin yumruğunu apış aralarına sokarak ata bindirir gibi bileği ile havaya kaldırır ve fırıl fırıl döndürdükten sonra yere bırakırdı"[38].

Alaylı olarak yükselmiş olduğu Jandarma Binbaşılığı rütbesinden emekli olmuş, Birinci Dünya Savaşı Sırasında memleketi olan Biga kasabasında oturmuştur. Çevresinde çok tanınmamakla birlikte saygı duyulan bir insan olarak telakki ediliyordu[39].

1.Dünya Savaşı sonrası imzalanan Mondros Mütarekesi sırasında kendine ait iki koşu atı ile koşulara katılıp, Biga'da ikamet etmekte idi[40]. Yarış atı yetiştirerek ve at koşularına katılarak geçimini sağlamaktaydı[41].

I.Dünya Harbi bitip 1918 yılı sonlarına yaklaşıldığında Ahmet Anzavur Karesi (Balıkesir), Kale-i Sultaniye (Çanakkale) ve Hüdavendigar (Bursa) bölgesinde Umum Jandarma Kumandanlığı' na atanan Miralay ve aynı zamanda Müfettiş Hilmi

[35] Uluğ İğdemir, **a.g.e**, s.91.
[36] Kemal Özer, **Kurtuluş Savaşında Gönen,** Balıkesir,1964, s.139.
[37] Adnan Sofuoğlu, **Kuva-yı Milliye Döneminde Kuzeybatı Anadolu**, Ankara,1994,s.212.
[38] Tarık Mümtaz Göztepe, **a.g.e,** s.238 .
[39] Kemal Özer, **a.g.e**, aynı yer, Tarık Mümtaz Göztepe **a.g.e**, s.238, , Orhan Hülagü, "Anzavur İsyanı", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C.XIV, Mart, 1998, sayı,40, s.49.
[40] Uluğ İğdemir, **a.g.e**, s.91.
[41] Hasan Kalmaz, **a.g.e**, s.43.

Bey' in muavinliğine Binbaşı rütbesi ile tayin olunmuş, bu havalide bozulan asayişin yeniden sağlanması için çalışmalar yapmıştır[42].

Yaratılışta çok kibir ve azamet sahibi olan Anzavur, kendisini sanki, manevi olarak bir ermiş gibi tanıtırdı. Mesela:" Sık sık rüyasında Hazreti Peygamberi gördüğünü ve onun arkasında namaz kıldığını", çeşitli toplantılarda gurur ve iftiharla anlatır ve bir kısım saf kalpli insanlar ona inanırdı[43].

Mütareke döneminde padişahın kayınbiraderi ve aynı zamanda padişaha özgü ödenekler, mallar ve taşınmaz mallar sorumlu komutanı Yüzbaşı Çerkez Zeki Bey'le anlaşarak saraya ve padişaha yakınlaşmış ve Anadolu'da bulunan milli teşkilat etkinliklerini kökünden giderme ile yok etme görevini üzerine alarak bu görevi padişah huzurunda ettiği yeminle canla başla yerine getireceğini beyan etmiştir. Bilahere Anzavur Ahmet İstanbul'da, İngilizler ve Feritçiler, Hilafet Ordusu kuruluşuna başlamadan önce sarayın eline verdiği önemli paralarla ve İstanbul'dan hareket ettirilen özel vapurla ve emrine verilen makineli tüfek ve topçu kuvvetleriyle birlikte Bandırma'ya gönderilmiş ve Balıkesir –Biga çevresinde harekete geçmiştir[44].

İngilizler tarafından kendi çıkarları için desteklenen ve Kuva-yı Milliye'yi arkadan vurmak emelini güden Ahmet Anzavur, İstanbul'da "Pek yüksek mehafil 'in birisi tarafından'' milli mücadeleye karşı düzenlenen "mukabil bir hareket-i ihtilaliye ve siyasiyenin fedakar aleti'' olarak telakki edilmekteydi[45].

23 Nisan1919' da İzmit Sancağı Mutasafflığı'na üçüncü sınıf maaşla tayin edilmiştir[46]. Anzavur'un şahsını tanıyanlar ve İstanbul basını tarafından bu mühim göreve tayin edilmesi şaşkınlıkla karşılanmasına rağmen Sadrazam Damat Ferit Paşa ve Dahiliye Nazırı Mehmet Ali Bey, yapılan bütün bu eleştirilere kulak tıkayarak

---

[42] Sedat Çizmeci, "Marmara Bölgesi' nde Milli Mücadeleye Karşı Çıkarılan Ayaklanmalar", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Elazığ,2010, s.2, ; **Ses,** 7 Teşrin-i sani 1918,s.1, ; Özcan MERT, **a.g.m,** s.868.

[43] Hasan Kalmaz, **a.g.e**, s.44.

[44] Hüsamettin Ertürk, **İki Devrin Perde Arkası. İ**stanbul,1996. s.173, Adnan Sofuoğlu, **a.g.e**, s. 212.

[45] Selahattin Tansel, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar**, c.II, İstanbul, 1991,s.156, ; Zübeyir Uzun,**"**Milli Mücadele'de Çerkez Ethem ve Kuva-yı Seyyare'nin Faaliyetleri (1919-1920)**",**Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilin Dalı, Konya, 2008, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, s.47.

[46] **Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, BEO**.4570/342691**, T.CCDAB. DH. KMS**, 52-1/10, **Vakit, aynı yer.**

İzmit eşkıyasını yakalamak ve ortadan kaldırmak için görevlendirilen Ahmet Anzavur'un vazifesine başladığını ve gereken emirlerin kendisine gönderildiği şeklinde beyanat vermişlerdir[47].

İzmit Mutasarrıflığı görevinde kısa bir süre bulunmuş, bu dönemde yörede bulunan Çerkez ve Abazalar arasındaki etkisini kullanarak, Sapanca, Hendek, Adapazarı ve Akyazı bölgesindeki eşkıya faaliyetlerini bastırmıştır. Fakat bölgedeki Müdafa-i Hukuk Cemiyeti'nin faaliyetlerini engelleyerek Kuva-yı Milliye'ye karşı bir vaziyet almış, onu "ittihatçı" olmakla suçlamıştır[48].

İzmit Mutasarrıflığı görevini 1919 yılının Ağustos ayı gelene kadar devam ettirmiştir[49]. Daha sonra İstanbul'a 16 Ağustos 1919 tarihinde gelerek kendisi Balıkesir Mutasarrıfı yapılırsa, bu bölgedeki milli teşkilatı dağıtacağını vaat etmiş idi[50].

Aslında bu esnada gündemde Milne Hattı meselesi bulunmaktaydı. Planlanan bu hatta direniş güçleri doğal olarak da Balıkesir Kuva-yı Milliyesi'de karşı çıkmaktaydı. Bundan dolayı Ahmet Anzavur, hem Milne Hattı'nın uygulanması için baskı yapmak hem de bu sırada milli direniş kuvvetlerinin direncini zayıflatıp Boğazlar Bölgesi'ni ve Yunanlıları tehdit edilmekten koruması için İngilizler tarafından desteklenmekte ve bu iş için teşvik edilmekteydi[51].

Anzavur Ahmet Damat Ferit Paşa Hükümeti tarafından Mirimiranlık payesi verilerek Karesi(Balıkesir) Sancağı mutasarrıflığına 8 Nisan 1920 tarihinde atanmış[52]; Milli Mücadele karşısında giriştiği isyanlar sonucunda 16 Nisan 1921

---

[47]Seda Aksu Köseoğlu, "Milli Mücadele Döneminde İzmit Sancağı'nda Asayiş Sorunları Ve Çete Faaliyetleri",Yeditepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,** İstanbul, 2010, s.54.

[48]Enver Konukçu, "Heyet-i Temsiliye İzmit İlişkileri", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C.V. Ankara,1988,s.225,; Seda Aksu Köseoğlu, **a.g.t**,s.55,**Vakit,aynı yer.**

[49]Ali Fuat Türkgeldi, **Görüp İşittiklerim**, Ankara,1984,s.263.

[50]Hacim Muhittin Çarıklı, **Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Hacim Muhittin Çarıklı' nın Kuva-yı Milliye Hatıraları(1919-1920)**Yay. Haz. Şerafettin Turan, Ankara 1967,s.187.

[51] Adnan Sofuoğlu, **a.g.e**, s.212.

[52] **T.CCDAB. BEO**, 4626/346879, Uluğ İğdemir, **a.g.e,** s.89, Ali Fuat Türkgeldi, **Görüp İşittiklerim**, Ankara.1984,s.263, Tarık Mümtaz Göztepe, **a.g.e**, s.280. ; "Pek Muhik ve Musib Bir Tevcih", **Alemdar,** 10 Nisan 1920, s.1, ; Karesi Mutasarrıflığı", **İleri**, **İkdam, Peyam-ı Sabah**, 9 Nisan 1920, s.2, ; "Anzavur'un Paşalığı", **Hakimiyet-i Milliye**,13 Nisan 1920,s.2.

tarihinde Çingene Ali Çetesi ve Yeniçiftlikli Mehmet Efe tarafından pusuya düşürülmüş, başı kesilerek öldürülmüştür[53].

1.2. Ahmet Anzavur Ayaklanmasının Nedenleri

Ahmet Anzavur' un birinci isyanının başlıca nedenlerini şu şekilde özetlemek mümkündür.

1-İngilizlerin İstanbul ve Çanakkale Boğazlarındaki güçlü konumunu korumak istemeleri ve Trakya ve Anadolu'daki milli kuvvetlerin birleşmelerine mani olmak için yaptıkları kışkırtmalar,

2-Yeniden sadrazam olmak isteyen İngilizlerin yönlendirdiği Damat Ferit Paşa'nın milli kuvvetlerden intikam alma arzusu,

3-İngilizlerin, Ahmet Anzavur ayaklanmasının Anadolu'yu işgal eden Yunanlılara karşı direnmekte olan milli güçleri zayıf düşüreceğini ummuş olması,

4-Kuva-yı Milliye'ye bağlı olan bazı kuvvetlerin yapmış olduğu bir takım yanlışlar[54].

Ahmet Anzavur'un birinci ayaklanmasının nedenleri arasında İngiltere'nin kışkırtmasının rolü başta gelmekteydi. İngilizler Mondros Mütarekesi ile hakim konuma ulaştığı Marmara Denizi ve boğazlarda bulunduğu durumu korumak ve devam ettirmek, buralarda bir tampon bölge oluşturmak aynı zamanda milli güçleri bu bölgeden uzaklaştırmak istemekteydi[55].

İsyan sahası olan Biga Yarımadası ve Marmara Bölgesi'nin güneyi hem boğazlar hem de orta Anadolu'ya gidecek askeri yolların kesiştiği önemli bir noktada bulunmaktadır. İzmir'in işgali ile başlayan Yunan yayılması karşısında oluşturulan Ayvalık'tan Denizli'ye kadar uzanan Kuva-yı Milliye'nin meydana getirdiği ilk direniş cephesinin arka güvenliği açısından da çok önemlidir. Bu bölgede meydana getirilecek olan bir kargaşa ve milli teşkilatlanma karşıtı hareketin, İngiltere ve onun

[53]Zühtü Güven, **a.g.e**, s.97-98, **T.CCDAB**. **DH-KMS**, 60-2/10, Orhan Hülagü, **a.g.m,** s.50.
[54] Özcan Mert, "Anzavur' un İlk Ayaklanmasına Ait Belgeler", **Belleten**, LVI/217'den ayrı basım, Ankara, Aralık.1992 , s.858, **İzmir'e Doğru**, 13 Kanun-u Evvel 1919,s.2, **Vakit** ,3 Teşrin-i Evvel 1919,s.3, 30 Teşrin-i Evvel 1919,s.3.
[55]Rahmi Apak, **Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları**, Ankara,1988, s.193, İsmet İnönü, **Hatıralar**, İsatnbul, 2018, s.194, Orhan Hülagü, **a.g.m**, s.52.

güdümündeki Damat Ferit Paşa hükümeti ve hatta Yunanlılar tarafından desteklenmesinin sebebi budur[56].

İngilizler, " İstanbul ve Çanakkale Boğazları'ndaki hakimiyetlerini temin ve milli kuvvetlere tabi olan Anadolu kısmıyla İstanbul arasında bir tampon bölge oluşturmak'' istiyorlardı. Bu yüzden milli kuvvetlere karşı cihad ilan ederek Biga, Gönen, Bursa, Adapazarı bölgelerine yayılmış olan bu ayaklanma, İngiltere teşvikiyle başlamıştı. İngilizler bizzat, doğrudan doğruya Kuva-yı Milliye ile karşı karşıya gelmek istemiyorlardı[57].

Ahmet Anzavur'un birinci isyanının önde gelen nedenleri arasında İngilitere'nin gayret ve kışkırtmalarının rolü başta gelmektedir. İngiltere devleti Mondros Mütarekesi sonrasında hakim konumda olduğu Marmara Denizi ve Boğazlardaki hali hazırdaki pozisyonunu, muhafaza etmek gayesini gütmekteydi. Bunu yapabilmek için de önce, adı geçen suyollarından ticaret ve savaş gemilerini güvenlik içinde, serbestçe geçirebilmesi ve kıyılarda bulunmakta olan cephanelik ve depo gibi yerlerin korunmasını temin etmesi gerekiyordu. Yukarıda sayılan emniyet ortamını oluşturabilmesi için de milli kuvvetlerin bu bölgeden uzak tutulması gerekmekteydi[58].

1.3. Anzavur İsyanının Başlaması

Ahmet Anzavur, Biga-Gönen-Manyas bölgelerindeki Çerkezlerle olan nüfuzu göz önüne alınarak, İngilizlerin yapmış olduğu baskı ile Padişah tarafından Çanakkale Boğazı' nın her iki yakasında bulunan Fransız ve İngiliz kuvvetlerinin işgal mıntıkasını ve burada bulunmakta olan muhtelif silah depolarını muhafaza etmek için bu havaliye yollanmıştı[59]. Damat Ferit Paşa'nın üçüncü kabinesini kurmasının hemen akabinde istenilen faaliyetleri gerçekleştirmek için İzmit

[56]**Türk İstklal Harbi, İç Ayaklanmalar** c.IV. s, 20, **İzmir'e Doğru**, 20 Teşrin-i Sani 1919, s.1.
[57] Kazım Karabekir. **İstiklal Harbimiz,** İstanbul,1988,s.470-471.
[58] Özcan Mert, "Anzavur' un Birinci İsyanı"**, Uluslar arası İkinci Atatürk Sempozyumu** 9-11 Eylül 1991, Ankara, c, II, s.792, **Öğüt**, aynı yer.
[59]**Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, c.VI. Ankara 1964,s.18, **Vakit,** aynı yer.

Mutasarrıflığı vazifesinden azledilmiş, kendisine para ve talimatlar verilerek Balıkesir bölgesine yollanmıştır[60].

İsyan bölgesi olan Marmara Güneyi'nin karma insan yapısında olmasından yararlanmak ve bu topluluklar arasında bulunan bir takım ayrılık ve çıkar çatışmalarından faydalanmak için İstanbul yönetiminin güvenini kazanmış olan kendinde bazı üstün vasıfların olduğunu savunan[61], geleceğini Hilafet ve Saltanatın geleceğinde gören ve yöredeki Çerkezler arasında sözü dinlenen Ahmet Anzavur İngilizleriçin bölgedeki çıkarlarını koruyabilecek en uygun insandı[62].

Daha 1910 yılında Çakırcalı Mehmet Efe'nin takib ve tenkili esnasında, İngiliz sefirine çektirmiş olduğu fotoğrafını vererek yakınlık kurmuş ve böylece İngilizlerin güvenini kazanmıştır [63] . Anzavur Ahmet Biga-Balıkesir ve Bursa dolaylarında İstanbul'un verdiği yardım ve teşvik ile iki kere isyan hareketlerine girişmişti. Bu sırada havali işgal öncesi gerginliği yaşamakta idi[64].

Anzavur yaptığı propagandada Kuva-yı Milliye teşkilatının ittihatçı hainlerin kurduğu bir dolap olduğunu, memleketi soyarak halkı ezmek ve padişah ve halifeye karşı çıkarak eski düzenlerini devam ettirmek istediklerini söylüyordu. Anadolu'yu işgal eden Yunanlılara karşı düzenli olmayan kuvvetlerle mücadele etmenin mümkün olmadığını, padişahın bu yapılanlara karşı olduğunu, kendisine ferman vererek milleti ittihatçı zalimlerden kurtarması için vazifelendirdiğini anlatıyordu[65].

Öncelikle Gönen ve Manyas bölgelerine gelerek çalışmalarına başladı. Bu yörede ülkenin çoğu bölgesinde olduğu gibi devlet otoritesi kalmadığından birçok çete ortaya çıkmıştı. Ayrıca bu havalide onun sözünü geçirebileceği Çerkezler de

---

[60]Enver Konukçu, "Heyet-i Temsiliye İzmit İlişkileri" ,**Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, c.V. Ankara,1988,s.225, ; Seda Aksu Köseoğlu, **a.g.**t, 55.

[61]Vakit, **Şehzade Cemalettin Efendi'nin Hatıratı**,13 Kasım 1923, s.1.

[62]Enver Konukçu, "Heyet-i Temsiliye İzmit İlişkileri", **I.Atatürk Sempozyumu (21-23 Eylül 1987**) Ankara.1994,s.1049-1051.

[63]Özcan Mert**, "**Anzavur'un Birinci İsyanı", **II. Atatürk Sempozyumu** Cilt II, Ankara.1991,s.795, Anzavur'un fotoğrafı için bakınız, EK 1.

[64]**T.CCDAB. BEO**. 4603/345166, ; Orhan Hülagü, **a.g.m,**s.50.

[65] Zübeyir Uzun, "Milli Mücadele'de Çerkez Ethem ve Kuva-yı Seyyare'nin Faaliyetleri (1919-1920)",Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilin Dalı, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Konya, 2009, s.48, ; "Anzavur Ahmet Bey Hadisesi", **İfham,** 27 Teşrin-i Sani 1919; Bülent Bakar, "Anzavur' un Biga'daki Faaliyetleri", **90. Yılında Milli Mücadele Sempozyumları**, Ankara, 2011, s.355, **İzmir'e Doğru**,20 Teşrin-i Sani 1335, s.1, ; **Vakit, aynı yer.**

bulunmaktaydı. Ahmet Anzavur bölgede bulunan eşkıyayı yanına çekmek için, Meclis-i Mebusan yeniden toplanırsa tutuklanacaklarını oysa kendisinin onları affettiğini söyleyerek propaganda yaptı[66] . Böylece, Cambazlı Hakkı, Şah İsmail, Sülüklülü Davut, Aleksili Nuri, Darıcaköy'lü Hasan, Kürt Tahir ve bunlara bağlanmış olan diğer çetelerle beraber işbirliği yaparak Milli Mücadele aleyhinde faaliyetlere başlamıştır.[67]

Anzavur milli kuvvetler aleyhinde 25 Ekim 1919'da Manyas, Gönen havalisinde dolaşarak propaganda yapmaya başlamıştır[68]. Balıkesir Müdafa-i Hukuk Heyet-i Merkeziyesi Reisi Hacim Muhittin Bey'in ifadesine göre ilk günlerde onunla beraber olup bilahere korkarak ayrılan Gürcü ve jandarma kumandanlığından mütekaid Hasan Efendi'nin 27 Ekim 1919 tarihli beyanatına atfen Ahmet Anzavur'un fikri, Haydar karyesinde at koşusu bahanesi ile vuku bulacak ictima neticesinde toplayacağı dört-beş yüz atlı ile cepheye geçeceğini söyleyip Balıkesir'e hareket ederek, sukunetle Heyet-i Milliye önderlerini yakalayıp İstanbul'a götürmekti[69].

28 Ekim 1919'da Manyas'a gelen Anzavur, Padişaha buradan Manyas ve Aşıklar Nahiyesi halkı adına şu telgrafı çekmiştir.

> *" Yunanlıların payı levsinden Aydın vilayetini tahlis ve Ermenistan teşkiline mani olacaklarını ve babda itimadname-i hümayunlarını hamil bulunduklarını işae ve hilafı hakikat propagandalar icrasiyle bazı safdilanı iğfal ederek vilayat-i şahanelerinin muhtelif mahallerinde ve ezcümle livamızda teşekkül eden Reddi İlhak Heyet-i Milliyesi namı tahtındaki cemiyetin, bu sıralarda Mustafa Kemal Paşa ile muhabereye ve bu devletin izmihlalinden başka olmayan esas maksatlarını izhara başladıkları ve namı namii Hazreti şehriyarilerine izafetle ifayi vazife eden livanın reisi hükümetini tehdit ve ihafeye cüret göstermeleri ve hatta Dersaadete iade etmeleri, menafi-i hasiseleri uğrunda makamı hilafetin ve hanedanı saltanatın hukuku hakimiyetini ve yedi yüz seneden beri pek şanlı anlar yaşayan bu devlet ve milleti mahv ve makamı muallayı hilafetpenahiye dinen, millen ve siyaseten merbut olan alemi islama bir darbe indirmek emeli nifakcuyanesinde bulundukları pek rana*

[66]**T.CCDAB. BEO**, 4603/345.166-4/1, Zübeyir Uzun,**a.g.t,**s.49, ; **İzmir'e Doğru**, 27 Kanun-u Evvel 1335,s.2.
[67]**T.CCDAB. BEO**, 4603/345.166-12/1, ; Kemal Özer, aynı eser, s.52, ; "Anzavur Hadisesi",**Vakit,** 24 Teşrin-i Sani 1919, s.2, ; **İzmir'e Doğru**, 20 Teşrin-i Sani 1335, ; Orhan Hülagü, **a.g.m,** aynı yer.
[68]**T.CCDAB. BEO**, 4603/345.166-2/1-2, ; Kenan Esengil, **Milli Mücadele'de Hıyanet Yarışı**, Ankara, 1969 s.66.
[69]**T.CCDAB. BEO**, 4603/345.166-28, Hacim Muhittin Çarıklı, **a.g.e**, s. 97.

bir surette tezahür etmekte olup, ahvali maruza Karesi livası dahilinde meskun bizleri son derece müteellim ve dilhun etmektedir. Binaenaleyh alemi islamın teali ve refahı hal ve saadeti, makamı muallayı hilafet ve saltanatın bekası uğruna müdafa ve selabeti diniye ile yoğrulmuş olan kanlarımızın son damlasını bile akıtmaya hazır ve amade bulunduğumuzu ve bu vech ile ahd ve misak ettiğimizi arz eyleriz. Ve kaffe-i ahvalde emrü ferman şevketlü , kudreli padişahımız hazretlerinindir."

Karesi Livasına Bağlı Manyas ve Aşıklar Nahiyeleri Halkı Namına İzmit Mutasarrıf-ı Sabıkı Ahmet Anzavur[70]. Bundan bir gün sonra 29 Ekim 1919 tarihinde Balıkesir Mutasarrıflığı' na çektiği telgrafta ise şunları söylemiştir;

" Üç-dört günden beri bu havalide bulunuyorum, Yunanlıların İzmir'in işgalini müteakib memleketin atisinden bihakkın endişeyle galeyan eden millet, kendi kuvvetine ve Cenab-ı Hakka istinaden silahına sarılmış ve kanını bu hususta isara şitab etmiş iken, geçen fırsatta bulunan menfaatperestan, bu hareketi milliyeden derhal istifade arzusuna kapılarak, altı-yedi aydan beri Kuva-yı Milliye müessis ve müdiranı sıfatıyla, masum milletin kanını heder ve hanumanını tahribe kıyam ve bu suretle her birerleri ittihadı sanadidinin birkaç senelerde cem ve idharına muvaffak olmadığı serveti istihsal etmişlerdir. İhtirasatı ecanible zaten parçalanmakta olan memleketimizin dahilinde de hissi ve haysiyeti milliyeden mahrum bu gibi menfeatperastanın ellerinde baziçe olmasına artık milletin tahammülü kalmamıştır. Millet, bugün Padişahının etrafında toplanarak memleketi bu halden kurtarmaya azmetmiştir. Karesi Livasında birçok seneler defaatle ifayı vazife ile, hukuku ahalinin siyaneti emrinde gösterdiğim hüsnü niyetime itimaden bu havali halkının gösterdiği arzuyu umumiye vukubulan davetlerine mebni, Teşkilatı Milliye namı altında bu idarenin hesabını rüyete mecburiyet hasıl oldu. Bu hesabın hulülüni idrak eden Balıkesir Müdafaa-i Hukuk namını taşıyan heyet erkanının bu hareketinden mütehaşi olduklarını işitiyorum. Vatan ve millet için namuskar Cemiyet-i İslam namıyla çalışanlar, hesaplarının rüyetinden bu derece tehaşi göstermemeleri lazım gelir; Binaenaleyh vatani bir hisle çalışmakta olduğunu anladığımız gün ücret talebinde bulunmayarak bütün bu havali sekenesinin yek-vücut olarak düşman karşısına çıktıklarını beşeriyet görecektir. Neticeyi maksadım ve bütün milletin arzusu, artık memleketimizin mukaddaderatıyla bu derece oynanılmaması ve masum ahalinin her gün parası soyulmamasının lüzumunun gerek Balıkesir'deki erkan heyetine, gerek memaliki osmaniyenin her tarafına müstevli bir halde yayılan sanadidi ittihadın islahından ibaret olduğunun ve bir vaka hususuna mahal kalmamak üzere umuma ilanını arz ve rica ederim[71] ''.

[70] Kazım Özalp, **a.g.e**, s.96.

[71] **T.CCDAB. BEO**. 4603/.345.146-3/4, 4603/345.166-4/1, ; Sebahattin Selek, **Milli Mücadele' de Ulusal Kurtuluş Savaşı II,** İstanbul,1971, s.51, ; Hacim Muhittin Çarıklı, **a.g.e**. s. 98-99.

Balıkesir Mutasarrıflığı Ahmet Anzavur' un göndermiş olduğu bu telgrafı Balıkesir Heyet-i Milliyesi' ne bildirmiş, buna cevaben Heyet-i Milliye ise Karesi Mutasarrıflığı' na şunları yazmıştır.

> *"Karesi Mutasarrıflığı canibi aliyesine, Anzavur Ahmet Bey imzasıyla makamı alilerine çekilen ve bize sureti tebliğ olunan telgrafname manzurumuz oldu. Memleketimizin halas ve istiklali gibi bir gaye için uğraşan heyetimizin mesaii milliyesi ve hesabatı her zaman efkarı umumiyeyi milliyemizin enzarı tamikine maruz olduğu gibi, her hangi bir makamı resmi tarafından vukubulacak tetkikatı da daima hüsnü suretle kabul edeceğimiz biiştibahtır. Fakat düşman karşısında ahalii islamiyeyi yekdiğeri aleyhine iğva ve tahrik gibi bir maksadı mel'unane ile hareket ettiğini haber aldığımız Ahmet Bey'in bu cüretkarane hareketine icabında pek şedit bir surette mukabele edeceğimizde tabiidir. Binaenaleyh zatı alilerine asayişi mahalliyi ihlal kasdını tamamiyle muhtevi olan bu gibi bir telgrafını çekecek kadar cüret gösteren muzır bir adamın hükümeti seniyece tedip edileceği tabii olduğundan, kuvayı muaveneye ihtiyaç olduğu takdirde vatanımızın beka ve itilası namına şimdiye kadar hiçbir fedakarlıktan çekinmeyen Hareketi Milliyemizin bittitabi bu caniyane vaziyeti de bütün kuvvet ile islah edebileceğini arz eyleriz. Ol babda*[72]*…''*

Bu sırada iktidarda Ali Rıza Paşa Hükümeti bulunmaktaydı. Gelişen bu olaylar üzerine 30 Ekim 1919 tarihinde Dahiliye Nezaretinden Gönen ve Bandırma kaymakamlıklarına gönderilen telgrafla *"Asker ve millet yekvücut olarak padişahımızın etrafında zaten toplanmış olup, mukaddes vatanımızın kurtuluşuna hüsnü niyetle çalışmakta olduğundan, Ahmet Anzavur' un yapmakta olduğu işlerin ahaliyi kışkırtmaktan başka bir şey olmadığı, bu cihetin kendisine tebliğ edilmesi, Manyas havalisi halkının davetine icabet ile oraya geldiğini iddia eden Ahmet Bey'in kimler tarafından ve ne sebeple davet edildiği ve halen kimlerle temas ettiğinin bildirilmesi"* istenmiştir[73].

Ahmet Anzavur'un yapmış olduğu bu faaliyetler karşısında Heyet-i Temsiliye 31 Ekim 1919 tarihinde Balıkesir' de bulunan 61.Tümen Kumandanı Kazım Bey(Özalp) ve Salihli Cephesi Kumandanı Çerkez Ethem Bey'i *"düşman parasına din ve vatanı satmış bu şahsın izale-i mazarratı ve dindaşlar arasında kan dökülmesine meydan verilmemesi''* amacıyla görevlendirmiştir[74].

---

[72]Sebahattin Selek, **a.g.e**, s.52, ; Hacim Muhittin Çarıklı, **a.g.e**, s. 99-100.
[73]**T.CCDAB. BEO**, 4603/345.166-30.
[74] **T.CCDAB. BEO**, 4603/345.166-3/4, ;Bekir Sıtkı Baykal, **Heyet-i Temsiliye Kararları**, Ankara,1974,s.38, ; Sina Akşin, **İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele(1918-1919),**c.I, İstanbul,

Ahmet Anzavur bölgeden topladığı kuvvetlerle 2 Kasım 1919 tarihinde Susurluk'a gelmiş[75], orada bulunan ahaliye *" Kuva-yı Milliye namı altında toplanan para ve yardımların hesabını sormak amacıyla Balıkesir'e gidip, o zamanda Balıkesir ve Alaşehir'de toplanmış olan milli kongreleri basarak dağıtacağını, halktan kendi yanına katılmak isteyenlerin gelebileceklerini, kimsenin padişahın isteği dışında askere alınamayacağını''* söyledikten sonra orada bulunan 40 kişi kadar olan erler devlet malı olan hayvanlarıyla ona katılmışlardır[76] .

Yine bu tarihte Ahmet Anzavur 30 u bulan avanesiyle Susığırlık nahiyesi civarında mahbusin ile asker firarilerini sevk eden 3 jandarmanın silahlarını ahz ve mahbusine geri vererek kendilerini refakatine almış ve şehir kenarında bulunan gayri müslim nakliye kıtaatı efradını terhis ve nakliye taburu hayvanlarının bir kısmını gasp etmiş ve nahiye merkezinde gözaltında olan 3 mahkumu serbest bırakmış ahaliye hitaben bazı beyanatta bulunmuştur[77].

Milli mücadele aleyhine kurulmuş olan, Haydar köyün den Nazım, Sülüklülü Davut, Sagir Çetesi, Çerkez Şah İsmail, Kirmastılı zafer ve benzeri diğer kuvvetler de bu yörede onunla birlikte hareket etmekteydiler[78].

3 Kasım 1919 tarihinde, Ahmet Anzavur'un bölgede yapmış olduğu çalışmaların milli güçler için tehlikeli hale gelmesi üzerine Bursa'dan 174. Alay Kumandanı Yarbay Rahmi Bey idaresinde bulunan 169 er, 6 subay bir doktordan oluşan bir kuvvet onun üzerine gönderildi.[79]

Yarbay Rahmi Bey kumandasındaki bu birliğin 4 Kasım 1919 tarihinde Karacabey kasabasına girmesi üzerine orada dolaşan Davut ve Şah İsmail ve çetelerine mensup bazı kişilerin birden kasaba içindeki askerler üzerine ateş açmaları sonucunda bu milli birlik karşılık vermiş, bunun üzerine daha önceden saklandıkları

2004,s.128, ; Zübeyir Uzun, **a.g.t**, s.49.

[75] Kenan Esengil, **a.g.e**, s.67, ; "Anzavur Hadisesi", **Vakit,** 24 Teşrin-i Sani 1919,s.2.

[76]**Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar,** c.VI. Ankara.1964,s.18-19, ; Zühtü Güven, **a.g.e**. s.43, **İzmir'e Doğru**, 7 Kanun-u Evvel 1919, s.2**,** ; Orhan Hülagü, **a.g.m,** aynı yer.

[77]**T.CCDAB. DH-ŞFR**, 104/153.

[78]**T.CCDAB. BEO**, 4603/345.166-12/1, ; Özcan Mert, **a.g.m**, s.863, Tarık Mümtaz Göztepe, **a.g.e**, s.241,; **Vakit,** aynı yer.

[79] Kenan Esengin, **a.g.e**, s.68.

evlerden harekete geçen 8 kişiden oluşan Şah İsmail çetesi ve diğer asiler silahlarını ve atlarını bırakarak firar etmişlerdir[80]. Milli kuvvetlerin takib ettiği asiler Ulubat, Cambaz civarına daha sonra ise Deliormanlar bölgesine kaçmışlardır[81]

Balıkesir'den 188. Alayın 1. Taburuna mensup 65 erden oluşan bir kuvvet Susurluk'ta bulunan Ahmet Anzavur üzerine 3/4 Kasım gecesi gönderilmiş ama Anzavur buradan kaçtığı için geri dönmek zorunda kalmıştır. Balıkesir'den Bandırma istikametine hareket eden 7 askeri arabaya Anzavur Göbel köyü civarında el koymuş, oğlu Kadri ile yanındaki 20 adamını burada bırakarak köyü terk etmiştir[82]

Yarbay Rahmi Bey kuvvetlerine bağlı 25 er, bir subay kumandasında Karacabey'den 5 Kasım 1919'da telgraf hatlarını onarmak amacıyla gittikleri Uluhan ile Issızhanı civarından geri dönmek üzereyken, isyancı Çerkez Şah İsmail ve yanındaki asilerin saldırısına maruz kalmış, asilerin bazı erler ile müfreze kumandanı olan subayı esir almaları üzerine isyancılara karşı kuvvetler sevkedilmiştir[83].

Bütün bu olayların yaşanması üzerine Edremit eski Kaymakamı Köprülülü Hamdi Bey Balıkesir'den yola çıkarak, 5 Kasım 1919'da yanında Mülazım Tikveşli Fehim Bey, Köprülülü Şerif, Dikili'den Mustafa Çavuş, Edremit'ten Apo, Pardoslu Salih ve Tikveşli Süleyman Çavuş ile birlikte Manyas'ta bulunan Ahmet Anzavur'un yanına giderek onu ikna etmeye çalışmıştı[84].

O, buna inanmış görünerek, *" Beni aldatmışlar, İslam arasına ikilik sokan gizli eller var, eğer isterseniz bana cephede bir görev veriniz",* diye söyleyerek yanıt vermiştir[85]. Köprülülü Hamdi Bey ve beraberindekilere kötü bir amacı olmadığını, Allah adına ve Kur'an üzerine üzerine yemin ederek söylemiş, asker toplayarak

---

[80]**Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, c.VI, s.19, ; Orhan Hülagü, **a.g.m,** s.51.
[81]" Bursa'da İntihabat. Asayiş, Garip Bir Vaka", **Alemdar**, 10 Teşrin-i Sani 1919, s.4, ; Sedat Çizmeci, **a.g.t**, s.26.
[82]Rahmi Apak**, İstiklal Savaşında Garp Cephesi Nasıl Kuruldu**, Ankara,1990,s.19,; **T.CCDAB. BEO.** 4603/345.166-5, ; Özcan Mert, **a.g.m**, s.869, ; Zeki Çevik, Zeki Çevik, " Köprülülü Hamdi Bey ve Akbaş Cephaneliği Baskını", **Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi**, Ekim, 2012, s.4.
[83]"Bursa'da İntihabat. Asayiş, Garip Bir Vaka", **Alemdar**, 10 Teşrin-i Sani 1919, s.4, ; **Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, c.VI, s.26, ; Orhan Hülagü, **a.g.m,** aynı yer, ; Sedat Çizmeci, **a.g.t**, s.27.
[84]**T.CCDAB. DHŞFR**, 104/160, ; Zeynel Kozanoğlu, **Hamdi Bey ve Akbaş Baskını**, Ankara,1970 s.62, ; Kenan Esengil, **a.g.e**, s.67.
[85]**T.CCDAB. BEO**, 4603/345.166-5, ; **Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi**, c.II, s.44, ; Orhan Hülagü, **a.g.m,** aynı yer.

Yunan cephesine gideceğini bildirmiştir[86].Anzavur'un kendisine *" beyan-ı emniyet ve i'timad etmesinden dolayı"* Hamdi Bey Balıkesir'e geri dönmüştür[87].

6 Kasım 1919 tarihinde Karesi Mutasarrıflığı'na Dahiliye Nezaretinden gönderilen telgrafta Ahmet Anzavur'un vukua getirmek istediği yolsuzlukları bastırmak üzerine Balıkesir'den gönüllü bir müfrezenin Gönen istikametine sevk edildiği ve alınacak malumatın bildirilmesi istenmiştir[88].

Köprülülü Hamdi Bey Anzavur' la yaptığı görüşmeyi Balıkesir'e döndüğü zaman 61. Tümen Kumandanı Albay Kazım Özalp Bey'e anlatmıştır. Bu görüşme sonucunda Albay Kazım Bey, kolorduya 6/7 Kasım 1919'da bir telgraf göndererek, "Ahmet Anzavur meselesinin çözüldüğünü, ve onun kovalanmasına gerek kalmadığı'' yönünde talimat vermiştir[89].

Ahmet Anzavur bundan sonra harekatını daha da genişletmeye koyuldu. Susurluk'un Bandırma yönünde bulunan Çerkez köyü olan Balıkdere'de karargahını kurmuş olan Ahmet Anzavur, amacının Balıkesir'e gitmek olduğunu, karşı konulmaması halinde oradan geçip gideceklerini söylemiş, kendi kuvvetlerinin halife ordusu olduğunu belirtmiştir. Bu esnada Susurlukta bir topçu taburu ile kolordu ulaştırma taburu bulunmaktaydı. Bu taburlarda toplam 13 subay, bucakta ise 10 adet silahlı jandarma vardı.[90]

Ahmet Anzavur 12 Kasım 1919 tarihinde maiyetinde 1000 kişi bulunduğu halde Susurluk' a geldi. Adamlarını şehirdeki hanlara yerleştirdi. İstanbul'a çektiği telgrafta Kuva-yı Milliye'yi emrindeki 1000 kişi ile yok edeceğini söyledi. Fakat halka yaptığı beyanatta ise faaliyetinin Yunanlılara yönelik olduğunu, Balıkesir'e gideceğini hükümettin yanında olduğunu açıkladı [91] .Bu beyanat sonrasında Susurluk'taki askeri birlikler hiçbir direniş göstermeden teslim oldular[92].

---

[86]**T.CCDAB. BEO**, 4568/345.286-2, ; Kazım Özalp, **a.g.e**, s.65.
[87]**T.CCDAB**. BEO, 4603/345.166-5, ; Özcan Mert, **a.g.m**, s.869.
[88] **T.CCDAB. DHŞFR**, 104/169.
[89]**T.CCDAB. BEO**, 4568/ 345.286-2, ; Rahmi Apak ,**a.g.e,**s.19-20, ; Orhan Hülagü, **a.g.m,** s.51.
[90]**Genelkurmay Harp Tarihi Belgeleri**, c.VI, s.67.
[91]**T.CCDAB. BEO**,4603/345.166-8/1,; Özcan Mert, **a.g.m**, s.871, ; **İzmir'e Doğru**, 23 Teşrin-i Sani 1919.
[92]**Genelkurmay Harp Tarihi Belgeleri**, c,VI, s.68.

Yaşanan olaylar esnasında Anzavur'un isyancı maiyeti askeri kışlayı yağmalamış, halka ait olan hayvanları gasbetmiş ve toplarıda yanında götürmüştür. Ahmet Anzavur'un işini kolaylaştıran olay ise Bandırma'da bulunmakta olan 14.Kolordu Kumandanı Yusuf İzzet Paşa'nın Salihli'de kurulan cepheyi teftiş etmek amacıyla bölgeden gitmiş olmasıdır[93].

Yaşanan bu durum üzerine Balıkesir'den, 188.Alayın I.taburundan 65 kişilik bir kuvvet Ahmet Anzavur üzerine gönderildi ve Susurluk' a geldi. Fakat o, bu sırada Susurluk'tan maiyetiyle beraber ayrılmış bulunmaktaydı[94].

Ahmet Anzavur bu sırada Balıkesir'de bulunmakta olan 61. Tümen Kumandanı Albay Kazım Bey'e " Mirim" diye başlamış olan bir mektup göndermiş, kendisinin bir eşkıya diye vasıflandırıldığını fakat bunun yanlış olduğunu , " Ben ve arkadaşlarım ahz-ı asker şubelerinin ve nice levazım ve sevkiyat zabitanının, huysuz kumandanlarının mal'en, bedenen, manen tezlil eylediği, mazlum milleti ve ittihatçıların mezellete düşürdükleri Siyaset-i İslamiye ve Osmaniye'yi ittihatçılardan kurtarmak, Yunan Cephesine karşı hakiki ve parasız hizmete amade bir millet ordusu vücuda getirmek azmindeyim'' dedikten sonra kendisine karşı çıkması halinde onu bir çete olarak telakki edeceğini, Balıkesir'e vardığında kendisine tarafsız davranması lazım geldiğini belirterek buna göre muamele edilmesini istemiştir[95] .

1.4. Ahmet Anzavur'un Demirkapı'da Hezimete Uğratılması Ve Kaçması Üzerine Takibi

İstanbul'dan öncelikle Karesi Mutasarrıflığı'na 9 Kasım 1919 tarihinde Dahiliye Nezareti tarafından çekilen telgrafta Ahmet Anzavur Bey'in harekatı ile yapılan takibat hakkında bilgi verilmesi istendi.[96]

Daha sonra ise 15 Kasım 1919'da Dahiliye Nezareti tarafından Karesi Mutasarrıflığı'na gönderilen emirde ''Eşraf ve ulemayı mahalliyeden münasib zevat

[93]**T.CCDAB. BEO**,4603/ 345166, ; "Anzavur Hadisesi", **Vakit,** 24 Teşrin-i Sani 1919,s.2, ; Özcan Mert, **a.g.m**, s.872, ; Orhan Hülagü, **a.g.m,**s.53.
[94]**Genelkurmay Harp Tarihi Belgeleri**, aynı yer .
[95] Kazım Özalp, **a.g.e**, s.66, ; Yahya Akyüz, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamuoyu**, Ankara, 1988, s.163.
[96]**T.CCDAB. DHŞFR**,104/189.

ile hemen Ahmet Anzavur Bey'in yanına gidilmesi ve kendisine şu sırada bulunduğu harekatın devlet ve memleket için tevellüd edeceği vahim neticelerin anlatılmasını ve bu suretle herhangi bir çatışmaya meydan vermeden meselenin halli'' istenmekteydi.[97]

Yine aynı tarihte Dahiye Nazırı, yaşanılması muhtemel bir çatışmanın önlenebilmesi için Karesi Mutasarrıflığı'ndan Ahmet Anzavur'a süratle hususi habercilerin yollanmasını ve gerekli tedbirlerin alınması için mevki kumandanıyla istişare edilmesini istedi.[98]

Anzavur'un Balıkesir'e doğru harekete geçmesi üzerine 61. Tümen Kumandanı Kazım Bey ve Köprülülü Hamdi Bey komutasındaki mili birlikler onu karşılamak için şehirden çıkarak Demirkapı civarında bulunan Kısıkkaya'ya geldiler.[99]

Ahmet Anzavur'a karşı gönderilen birlikler 15 Kasım 1919'da Demirkapı'nın güneyinde Sultançayırı bölgesinde onun nöbetçileriyle çarpışmaya başladılar.[100] 15 Kasım 1919'da 61. Tümen Kumandanı Albay Kazım Özalp yaklaşık saat 15.30 civarında Demirkapı tepelerine gelerek Ahmet Anzavur'la karşı karşıya gelmişti. Demirkapı'nın güney sırtlarını kuvvetlerinin büyük bir kısmı ile tutan Ahmet Anzavur, kuvvetlerinden bir bölümünü arka tarafını tehdit eden Yarbay Rahmi Bey müfrezesine engel olmak için Susurluk yönüne yollamıştı.

Böylelikle 16 Kasım 1919 tarihinde Anzavur karşılıklı iki saldırı arasında sıkışmıştı. Burada yapılan kısa süren müsademe sonucunda, Susurluk kasabasından beraberinde getirdiği toplar ile bütün cephaneyi ve silahları bırakarak bölgeden firar etti.[101]

---

[97]**T.CCDAB. DHŞFR**, 104/219.
[98]**T.CCDAB. BEO**, 4603/345166- 8/2.
[99]**İzmir'e Doğru**, 20 Teşrin- i Sani 1919, s.2, ; Sedat Çizmeci, **a.g.t,** s.26.
[100] Adnan Sofuoğlu, **a.g.e**, s.221.
[101]Kenan Esengil, **Milli Mücadele İç Ayaklanmalar**, Ankara,1975.s.70, ; "Ahmet Anzavur Çetesi Meselesi",**İkdam**, 22 Teşrin-i Sani 1919, s.1, ; Orhan Hülagü, **a.g.m,**s.53.

Yapılan bu çarpışmada Ahmet Anzavur ,arkada 40 yaralı ile 10 kişi kadar da ölü bırakarak kaçmıştır.[102] Kuva-yı Milliye güçlerinden de 8 asker şehit olmuş, 18 asker yaralanmıştır.[103]

16 Kasım 1920 tarihinde Demirkapı'da çatışmaların olduğu esnada Kaymakam Rahmi Bey'in komutası altında Kirmastı'da bulunan askeri müfreze, verilen emir üzerine Anzavur üzerine harekete geçerek Susurluk'a geldi. Bu müfreze oradan geçtikten sonra Sultançayırı mevkiinde isyancıların ateşine tutulmuş, çıkan çatışma neticesinde isyancılar yenilerek 10 kişiden fazla zayiat verip kaçmak mecburiyetinde kalmışlardır.[104]

Ahmet Anzavur 16/17 Kasım gecesi kuvvetleriyle beraber Susurluk-Kirmastı yönüne doğru kaçmış, bu sırada Dere-i Kebir köyü yakınlarında bir milli kuvvet ile karşılaşarak müsademeye tutuşmuşlardır. Anzavur, atının bu çarpışma sırasında vurulmasına rağmen bölgeyi çok iyi tanıdığı için kaçmaya muvaffak olmuştur.[105]

Anzavur'u takib ve tenkil vazifesine 174. Alay Kumandanı Yarbay Rahmi Bey getirilmişti. Çerkez Ethem Bey ise Rauf Bey'in ricası üzerine onun yardımcısı olarak tayin edildi.[106]

19/20 Kasım 1919'da yanında 150 atlı ile Balıkesir'e gelen Çerkez Ethem, Anzavur'u takip ve tenkil için gönderilmiş olan Yarbay Rahmi Bey'in yardımcısı olmak üzere görevine başlayıp, bir ay kadar süre ile milli kuvvetler ile takip hareketine katılmıştır[107]. Ahmet Anzavur 21 Kasım 1919'da Çerkez Ethem Susurluk'a geldiği zaman, Gönen'e doğru yöneldi. Gönen'de bulunan Kuva-yı Milliye mensuplarının ona karşı almış olduğu önlemler yetersiz kaldı. Bunu gören ve onu destekleyen bazı kişilerin de kendisine katılmasıyla kuvvetini arttırmış olan

---

[102]**T.CCDAB. BEO**, 4603/345.166-10, 10/1, ; "Anzavur Hadisesi", **Vakit,** 24 Teşrin-i Sani 1919, s.2, ; Orhan Hülagü, **a.g.m,** s.54, ; Zeki Çevik, **a.g.m**, s.5.

[103] Kazım Özalp. **Milli Mücadele**, c.1Ankara 1985,s.67, ; Rahmi Apak, a.g.e, s.20-21, ; Özcan Mert, **a.g.m**, s.875.

[104]**T.CCDAB. BEO**, 4603/345.166-12/1, ; Özcan MERT, **a.g.m,** s.868, ; Ömer Sami Coşar: **İstiklal Harbi Gazetesi**,Yeni İstanbul Yayını, İstanbul,1969,no.162.

[105]**T.CCDAB. BEO**, 4603/345.166-12/1, ; Rahmi Apak, a.g.e,s.21, ; Özcan MERT, **a.g.m,** s.875.

[106]**T.CCDAB. BEO**, 4603/ 345.166-13, ; Özcan Mert, **a.g.m**, s.877, ; **Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar,** c.VI, s.21, Zühtü Güven, a.g.e, s.39.

[107]"Anzavur Ahmet'in Takibi", **İzmir'e Doğru,** 23 Teşrin-i Sani 1919, ; Bülent Bakar, "Anzavur' un Biga'daki Faaliyetleri", **90. Yılında Milli Mücadele Sempozyumları**, Ankara, 2011, s.334, ; Mümtaz Şükrü Eğilmez, **Milli Mücadele'de Bursa**, s.35, ; Orhan Hülagü, **a.g.m,** s.54.

Anzavur 200-300 kişiyi bulan süvariyle 22 Kasım 1919 tarihinde Gönen kasabasını ele geçirmeye muvaffak oldu[108].

23 Kasım 1919 tarihinde Dahiliye Nezareti, askeri mercilerle birlikte gereken tedbirlerin alınıp, Ahmet Anzavur ve maiyeti tarafından durmaksızın çıkarılan hadiselerin şiddetli bir şekilde takib edilerek bastırılmasını ve benzer olayların yaşanmaması için lüzumunun yapılmasını Karesi Mutasarrıflığı'ndan istemiştir[109].

24 Kasım1919'da Dahiliye Nezareti Karesi Mutasarrıflığı'na çektiği telgrafta, Anzavur hakkında cihet-i askeriye ile birlikte olunarak lazım gelen takibatın icrasına şiddetle devam edilmesini, meselenin münasib bir nasihat heyeti ile Türklük Çerkezlik düşmanlığı haline dönüştürülmemesi gerektiğini bildirmiştir[110].

Ahmet Anzavur bu sırada Gönen'de kuvvetini 200-300 kişiye çıkararak, 25 Kasım 1919 tarihinde buraya gelen Çerkez Ethem' le çarpışmaya girmemiş önce Bayramiç köyüne, daha sonra ise Saraçlar köyüne gelerek bu sırada Çerkez Ethem' in yapmış olduğu saldırı neticesinde 10 kadar ölüyü geride bırakarak buradan da firara muvaffak olmuştur[111].

Çerkez Ethem bu yaşanan hadiseleri İzmir'e Doğru Gazetesi'nde de yayınlanmış olan Heyet-i Merkeziye' ye göndermiş olduğu telgrafında " Ahmet Anzavur ile Bayramiç' de tutuştuk. On maktul ve birçok yaralı bırakarak dağıtıldı. Hayyen altı kişi derdest edildi. Gönen kasabası terke mecbur edildi. Kaçan Ahmet Anzavur altmış kadar avanesiyle bizden firar ederken Çunlu civarında askeri piyade müfrezesine de yakalanarak birkaç maktul ve yaralı bırakarak perişan oldu. İanet-i hak ile bu işi an-ı karib ikmal edeceğiz'' diyerek anlatmıştır[112].

---

[108] **T.CCDAB. BEO**, 4603/ 345.166-24, ; **İzmir'e Doğru**, 2 Kanun-u Evvel 1919,s.2, ; Özcan MERT, **a.g.m,** s.875, ; Sedat Çizmeci, "Marmara Bölgesi' nde Milli Mücadeleye Karşı Çıkarılan Ayaklanmalar", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, s.30, Elazığ 2010.

[109]**T.CCDAB. DHŞFR**, 105/155, ; Rahmi Apak, **a.g.e**,s.21.

[110]**T.CCDAB. DHŞFR**. 105/149.

[111] "Anzavur Ahmet", **İkdam,**1 Kanun-u Evvel 1919,s.1, ; "Anzavur Harekatı", **İzmir'e Doğru**, 28 Teşrin- i Sani 1919, s.1. ; **Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar,** c.VI, s.21 Kemal Özer, **Kurtuluş Savaşı'nda Gönen,** s.62, ; Orhan Hülagü, **a.g.m,** s.54.

[112]Zübeyir Uzun, **a.g.t**, s.51.

Yarbay Rahmi Bey müfrezesi 27 Kasım 1919'da 24 subay ve 390 erle Gönen istikametine giderken Aksakal'dan Sığırcıya geldiği zaman, karşılaştıkları elli kişi kadar olan atlıyı önce Kuva-yı Seyyare mensubu zannettiler, fakat asilerin kaçması üzerine ile yapmış oldukları müsademe neticesinde onları Karacabey yönüne doğru firar ettirdiler, ancak bilinmeyen bir sebepten ötürü Rahmi Bey asileri takib etmeyi bıraktı. Çerkez Ethem ise onları izleyerek Karacabey'e geldi. Bunun üzerine Ahmet Anzavur Karacabey'de duramayarak Kirmastı' ya geçmek istedi. Ancak halkın burada gönüllülerden oluşturduğu kuvvetler, 110 er ve 11 subay ile birlikte kasabanın çevresini abluka altına aldığı için, bu kasabaya da giremeyen Ahmet Anzavur, Kirmastı' dan 12 kilometre doğuda bulunmakta olan Söğütalan köyüne sığınmak istedi. Çerkez Ethem kuvvetleri ile birlikte Yarbay Rahmi Bey, elinde bulunan arabalara erleri bindirerek hızlıca 30 Kasım 1919 tarihinde buraya gelerek onu kuşatmış oldu. Bunun üzerine Ahmet Anzavur çarpışmayı kaybettiğini kavrayınca, bölgedeki araziyi çok iyi bildiği için elinde bulunan hayvanlarını burada terk ederek firar etmiştir[113]. Daha sonra da Demirkapı-Sultançayırı-Susurluk rotasını kullanarak Manyas'a geçti[114]. Anzavur 6-7 kişi kalmış olan maiyetiyle 2-3 Aralık tarihinde Sultançayırı bölgesine vardı[115].

Anzavur buradan da Gönen'e doğru çekilmeye başlamış, milli kuvvetlerin takibatı neticesinde Gönen'e bağlı olan Bayramiç köyünde sıkıştırılarak vukua gelen şiddetli çarpışmada maiyetinden 15 kişi öldürülmüş, çetesi de darmadağın edilmiş ise de her nasılsa yeniden kaçmaya muvaffak olmuştur[116].

[113]Vahdet Keleşyılmaz, "Dönemin Türk Basınında Anzavur Olayı"**, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Ankara,1999 c.15,sayı.45,s.874, ; "Anzavur Ahmet Hadisesi", **İzmir'e Doğru,** 30 Teşrin-i Sani, 1920, s.1, ; Orhan Hülagü, **a.g.m,** s.54.
[114]**T.CCDAB. BEO**, 4603/345.166-19-1, ; Sedat Çizmeci, **a.g.t**, s.32, ; "Anzavur Çetesinin Tenkili", **Vakit,** 2 Kanun-u Evvel, 1919, s.3, ; Orhan Hülagü, **a.g.m,** s.55.
[115]**İzmir'e Doğru**, Kanun-u Evvel 1919,s.1.
[116]**T.CCDAB. BEO**, 4603/ 345.166-17, ; "Anzavur Ahmet", **İkdam**,1 Aralık 1919, s.1.

7 Aralık 1919 tarihinde Gönen Yortan köyü civarında, Gönen nizamiye müfrezesi ile Ahmet Anzavur yandaşları arasında 6-7 saati bulan bir çatışma yaşanmış, bu çatışma neticesinde nizamiye müfrezesinden yalnızca bir asker yaralanmış, asiler ise 40 kadar ölü ve birçok yaralı bırakarak kaçmışlardır[117].

Dahiliye Nezaretinden Karesi Mutasarrıflığına yazılan 25 Aralık 1919 tarihli şifrede Ahmet Anzavur' un Yunanlılara ilticasına mani olunması için tedbir alınması ile alınacak netice sonucunun nezarete geri bildirilmesi istenmiştir[118].

Böylece Ahmet Anzavur'un I. İsyanı sona erdirilmiş oldu. İsyan bölgesinde durum bu surette neticelenmişken mesele Meclis-i Vükela'da görüşülerek, yapılan harekata devam edilmesi kararı alındı. Aynı zamanda *"Ahaliye icabı vech ile nesayih ve telkinat icrası için''* mülkiye müfettişlerinden *"siyaset bilir bir zatın"* yöreye gönderilmesi kararı verildi. Vaziyet Dahiliye Nezareti'ne şifahen bildirildi[119] .

Aralık başlangıcında yaşanan hadiselerin daha da genişlememesi amacıyla hükümetin almış olduğu karar üzerine evvela Ahmet Fevzi Paşa ahaliye öğüt vermek ve yapılan hareketin yanlışlığını anlatmak vazifesiyle bölgeye gönderildi. Daha sonra ise Hurşit Paşa aynı görevle müfettiş tayin edilerek yöreye atandı[120].

Anzavur kuvvetlerinin takibi sırasında 1 Ocak 1920 tarihinde Anzavur' un oğlu Kadri ve Şah İsmail Kaymakam Rahmi Bey'in kuvvetlerine yenilerek Kazaklar yönüne doğru firar ettiler. Anzavur ise önce Kapıdağı yarımadasına daha sonra da İstanbul'a kaçtı[121]. Son önemli çatışmanın yukarıdaki tarihte yaşandığı göz önüne alındığında, Anzavur' un birinci isyanının bu tarihte bittiğini söyleyebiliriz[122].

---

[117] **İzmir'e Doğru,** 11 Kanun-u Evvel 1919, s.2,; Mücteba İlgürel, **"**Akbaş Cephaneliği Baskını",**Tarih Dergisi** nr,33, İstanbul, 1982,s.273.
[118]**T.CCDAB. DHŞFR**, 104/168.
[119]**T.CCDAB. BEO**,345.276, ; Adnan Sofuoğlu, **Kuva-yı Milliye Döneminde Kuzeybatı Anadolu, 1919-1921**, s.222.
[120]Bülent Bakar, **a.g.m**, s.336, ; **İzmir'e Doğru**, 20 Kanun-u Evvel 1919, s.1.
[121]Özcan Mert, **a.g.m**, s.882, ; **İzmir'e Doğru**, 10 Kanun-u Sani 1920, s.2 .
[122]Bülent Bakar, **a.g.m**,s.337.

İKİNCİ BÖLÜM

AHMET ANZAVUR'UN İKİNCİ İSYANI
(16 ŞUBAT-16 NİSAN 1920)

2.1. Köprülülü Hamdi Bey'in Biga'ya Gelişi Ve Biga'daki Çalışmaları

Ahmet Anzavur'un ikinci ayaklanması, yörede yaşanan hadiselerin doğurmuş olduğu huzursuzluk ve memnuniyetsizlikler yanında, çıkar düşkünü olan ve İngilizlerle irtibatta bulunan bir takım kişiler tarafından tertiplenmiştir. Anzavur, bir türlü bitmek bilmeyen kin ve hırsının ve ulaşamadığı emellerinin tesiriyle, daha evvel elde etmiş olduğu küçük başarılarına bakarak bu isyanın başında en önde bulunmuştur[123].

Balıkesir'de bulunan 61.Tümen Kumandanı Kazım Bey'in Biga'da mili bir teşkilat kurulması, yörede yaşanan huzursuzlukların giderilmesi, Yunan işgaline karşı oluşturulmuş olan milli kuvvetlere asker, araç gereç ve para sağlanması amacıyla görevlendirmiş olduğu Edremit eski Kaymakamı Köprülülü Hamdi Bey[124], beraberinde Manastırlı Mahmut, Köprülülü Şerif, Tikveşli Süleyman Çavuş, Balıkesirli Kara Mustafa, Resneli Ahmet, Kumanovalı Hüseyin Çavuş, Kepsutlu Arnavut Abdi, Menemenli İbrahim, Tikveşli Mülazım Sabri Bey, Dramalı Rıza, Bandırmalı Kani ve daha birkaç adamı olduğu halde 12 Ocak 1920'de Balıkesir'den yola çıktı. Hamdi Bey ve adamları 18 Ocak 1920'de Biga'ya geldi ve belediye dairesine yerleşti ve hemen çalışmalarına başladı[125].

---

[123] İlhami Soysal, **Kurtuluş Savaşında İşbirlikçiler**, İstanbul,1985,s,147, ; **Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, c.VI, s.27, ; Hasan İzzettin Dinamo**, Kutsal İsyan**, c.5, İstanbul,1966,s.351-353, ; Orhan Hülagü, "Anzavur İsyanı", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C.XIV, Mart, 1998, sayı,40, s.55 .

[124]Ahmet Altıntaş, **Milli Mücadele Döneminde Çanakkale (1919-1913)**, Ankara,2007,s.121.

[125] Zeynel Kozanoğlu, **Hamdi Bey ve Akbaş Baskını**, Ankara,1970,s.69, ; Zeki Çevik, " Köprülülü Hamdi Bey ve Akbaş Cephaneliği Baskını", **Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi**, Ekim, 2012,s.12.

Köprülü Hamdi Bey ve maiyeti Biga'ya geldikten sonra tüm mesailerini Biga şehri ve bölgesinde emniyeti sağlama, yörede ön planda olan eşrafı, milli mücadele safına çekme, Yunan işgaline karşı mücadele eden Kuva-yı Milliye güçlerine cephane ve silah temin etme ve gönderme faaliyetlerine verdiler. Köprülülü Hamdi Bey, Dramalı Rıza ve Bandırmalı Kani Bey'lerin başında olduğu kırk adet Kuva-yı Milliye atlısı Biga'da göründüğü zaman, halktan çok az kişi onların geleceğini bilmekteydi. Köprülülü Hamdi Bey ve adamlarının oraya geleceğini bilenlerin başında daha önceden burada kurulmuş olan Müdafa-i Hukuk Cemiyeti'nin başı olan Müftü Hamdi Bey ve cemiyetin diğer azaları bulunmaktaydı[126].

Köprülülü Hamdi Bey Biga'da kurulmuş olan Müdafa-i Hukuk Cemiyeti'nin faaliyetlerini genişletmeye çalışıyordu. Hamdi Bey aynı zamanda halkın elinde bulunmakta olan cephane ve silahların askerlik şubelerine ve hükümet dairelerine bırakılması amacıyla emirler çıkararak duyurdu. Bu emre göre kendisinde bulunan silah ve cephaneleri teslim etmeyenler ağır cezalara çarptırılacaktı. Bu sırada halkın elinde çok sayıda silah vardı, herkes elindeki silah ve cephaneyi devlete teslim etmek istiyordu fakat şimdiye kadar devlet halkın canının ve malının emniyetini bir türlü temin edememişti. Bundan başka Biga'da eşkıyalık yapmakta olan Kara Hasan çetesinin de halka silahlarını kesinlikle teslim etmemesi doğrultusunda yaptığı bir baskı da bulunmaktaydı. Durumu öğrenen Köprülülü Hamdi Bey bundan sonra halka hiçbir kötülük gelmeyeceğine dair söz vererek hükümete güvenmeleri yolunda halka çağrı yaptı. Öte taraftan da yörede huzur ve güvenliği ihlal edecek hareketlerin engellenmesi, verilen talimatların harfiyyen uygulanması için gereken tedbirler alındı. Bu duyurudan kısa bir müddet geçince Biga ve çevresinde büyük miktarda cephane ve silah toplanmaya muvaffak olundu. Şehirde ve bölgede kanun dışı hareketler büyük miktarda azaldı[127]. Çıkarılan emirlere uymamak için ısrar edenler ise şiddetle cezalandırıldı[128].

---

[126]Hasan İzzettin Dinamo**, a.g.e**, s.147, Rahmi Apak, **Garp Cephesi Nasıl Kuruldu,** Ankara**,**1990 s.124-125, ; Hüsamettin Öztürk, **Milli Mücadele Döneminde Çanakkale**, Ankara, 2001, s.100.
[127] İsmail Hoşgör, **Kurtuluş Savaşında Biga**, Biga,1970,s.83, Zühtü Güven, **Anzavur İsyanı**, Ankara,1965, s.75.
[128]Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.126.

2.2. Akbaş Cephaneliği Baskını

Çanakkale ilinin Gelibolu Yarımadası doğu bölgesinde bulunan Akbaş, Suvla Körfezi ve Anafarta bölgesine gitmekte olan yolların başında, Yalova Deresi'nin girişinde, ufak deniz vasıtalarının yanaşmasına müsait bir koydur. Akbaş I.Dünya Harbi sırasında Çanakkale Boğazını müdafaa eden Türk birliklerinin ikmali için kullanılan bir yerdir[129].

Rusya'da 1917 senesinde Bolşevik ihtilali olduğunda, Ruslar savaştan çekilmiş, savaştıkları cepheler ise çökmüştü. Kafkasya Cephesinde Ruslarla savaşan Türk birlikleri, Kars, Ardahan ve Batum şehirlerini geri alırken onlardan fazla miktarda cephane ve silah koymuşlardı. Ele geçirilmiş olan bu silah ve cephanenin önemli bir kısmı Osmanlı Hükümetince Akbaş'ta bulunmakta olan bu silah ve cephane deposuna nakledilerek koruma altında bulunmaktaydı[130] .

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra imzalanmış olan Mondros Mütarekesi hükümleri gereği ordumuza ait olan silah, cephane ve harp malzemelerine İtilaf Devletleri tarafından alıkonulmuş, bunları da kendi askerlerinin muhafazası altında bulunan depolara taşıtmışlardı. Anadolu içindeki depolarda bulunmakta olan silahların sürgü kollarıyla top kamalarını sahillerde ve İstanbul'daki depo ve cephaneliklere taşıtmışlardı[131]. İtilaf Devletleri, Akbaş cephaneliğini de müttefikler adına Fransız askerlerinin muhafazasına bırakmışlardı[132].

Akbaş deposunda bulunan cephanelikte 8 bin tüfek, 40 Rus makineli ağır tüfeği, 137 711 adet Alman piyade tüfeği fişeği, 20 bin sandık cephane, 7331 adet sahra topu mermisi, 104 adet on beşlik Skoda mermisi, 398 adet on buçukluk obüs mermisi, 5,5 milyon adet mavzer cephanesi, ayrıca muharebe ve istihkam malzemesi bulunmaktaydı[133].

---

[129] Mücteba İlgürel, "Akbaş Cephaneliği Baskını",**Tarih Dergisi**, nr.33, İstanbul,1982,s.273.
[130] Kamil Su, **Köprülülü Hamdi Bey ve Akbaş Olayı**, Ankara,1984,s.135, ; Ahmet Altıntaş,**a.g.e**,s.128.
[131] Kazım Özalp. **Milli Mücadele**, c.I,s.89, ; Zeki Çevik, **a.g.m**, s.2.
[132]Mücteba İlgürel, **a.g.m**, s.275, ; Kamil Erdeha, **Milli Şehit-Akbaş Kahramanı Köprülülü Hamdi Bey**, Mülkiyeliler Birliği Dergisi, Ankara, 1970,s.27, ; İlhami Bebek, **Milli Mücadelede Akbaş Cephneliği Baskını**, Ankara,1994,s.53.
[133] Zeynel Kozanoğlu, **a.g.e**, s.77, ; Zeki Çevik, **a.g.m**, s.2.

Bu zamanlarda gazetelerde Akbaş'ta bulunan cephane ve silahların Rusya'daki Bolşevik Devrimi'nden sonra onlarla savaşan Çar taraftarı Vrangel ordusu birliklerine gönderileceği havadisleri yazılmaktaydı. Gelibolu önüne bu iş için ayrılmış olan bir takım nakliye gemileri yanaşmaktaydı. Bu durum bölgede bulunan mili kuvvetler ile Balıkesir Heyet-i Temsiliyesi' nin dikkatinden kaçmamıştı[134].

Milli kuvvetlerin işgalciler karşısında mücadele edebilmek için silah ve cephaneye ihtiyacı bulunmaktaydı, bu sebepten dolayı Akbaş depolarındaki silah ve cephanenin Anadolu'ya kaçırılması fikri gündeme geldi. Akbaş baskını için 61. Tümen Kumandanı Kazım Bey, Köprülülü Hamdi Bey'le daha önceden görüşmüştü. Hamdi Bey'in öneriyi kabul etmesiyle baskın için yapılması gerekli olan hazırlıklara girişildi. Aynı zamanda Kazım Bey, 40 kadar adamıyla Dramalı Rıza Bey'i Köprülülü Hamdi Bey'in yanına Biga'ya gönderdi. Böylece Dramalı Rıza Bey Hamdi Bey'in emrine girmiş oldu[135].

Hamdi Bey öncelikle yapılacak baskın için Akbaş civarında bir inceleme yapmak amacıyla Dramalı Rıza Bey'i vazifelendirdi. Rıza Bey adamlarıyla beraber 30 kişilik bir kuvvetle önce Lapseki'ye geldi. Baskın hazırlıklarını gizlemek için bölgeye dağılmış olan Kara Hasan çetesine mensup kişileri takip ve yakalamak için ayrıldıkları haberi ahaliye duyuruldu. Bu sırada Dramalı Rıza Bey Lapseki Kaymakamı Hasan Bey'le görüşerek durumu anlattı ve gerekli nakil vasıtalarının temin edilmesi gerektiğini belirtti. Rıza Bey'e istediği yardımın edileceği söylendi[136].

Daha sonra Dramalı Rıza Bey Lapseki'den Bergos(Umurbey) Bucağı'na giderek orada Bucak müdürü Reşadettin Bey'le beraber Akbaş ve Gelibolu tarafına gittiler. Reşadettin Bey, Rıza Bey'i gerekli kişilerle tanıştırdıktan sonra Bergos'a döndü. Dramalı Rıza Bey ise bölgede kalarak incelemelerde bulundu. Çevrede çoban kıyafetiyle dolaşıp, köylülerle temas kurarak depo muhafızlarının adedini, nöbet zamanlarını, telefon hatları ile oradan deniz kıyısına giden yolları, içerideki

[134] Mücteba İlgürel, **a.g.m**, s.272, ; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.129.
[135] Kazım Özalp, **a.g.e**, s.90, ; Zeki Çevik, **a.g.m**, s.13.
[136] **T.CCDAB. BEO**, 4616/346.145, ; Zeynel Kozanoğlu. **a.g.e**. s.173.

mühimmat miktarını ve gelecek nakil vasıtalarının yanaşabilecekleri kıyıları belirledi[137].

Bütün bu yapılan hazırlıklar sonrasında 18 Ocak 1920 tarihinde Köprülülü Hamdi Bey ve arkadaşları Lapseki' ye geldiler[138]. Lapseki Kaymakamı Hasan Bey'le görüşen Hamdi Bey, onun aracılığıyla tanıştığı Lapseki milli teşkilatının reisi Hancı Lütfü Bey ve arkadaşı İbrahim Ağa'nın yardımlarıyla Gelibolu, Çardak, Lapseki ile Umurbey' de bulunan nakil vasıtalarını temin ederek emri altında topladı[139].

Akbaş baskını 26/27 Ocak 1920'de gece yarısı yapılmıştır. Umurbey iskelesinden karşı yakaya geçilmiş elde edilen cephane ve silahlar yine Umurbey iskelesine çıkarılmıştır [140] . Köprülülü Hamdi Bey baskın sırasında Umurbey iskelesinde beklemiş, otuz kişi kadar olan Kuva-yı Milliye askeri ise Dramalı Rıza Bey'e yardımcı olması için askeri motorla karşı yakaya geçirilmiştir[141].

Akbaş Cephaneliği ile Gelibolu arasında bir telefon hattı bulunmaktaydı. İtilaf Devletleri bölgeyi sıkı bir şekilde kontrol ediyor, yörede bulunan Rum ahalinin onlarla işbirliği yapıp her türlü şüpheli durumu ihbar etmeleri de işlerini kolaylaştırıyordu. Bundan dolayı cephaneliğe baskın yapıp silahları karşı kıyıya geçirmek son derece zor ve riskli bir işti. Bütün bu tehlikeler göz önüne alınarak baskın yapılmıştır[142].

Dramalı Rıza Bey, baskın sırasında öncelikle telefon hatlarını kestirdi. Daha sonra ise depoları koruyan nöbetçi askerler etkisiz hale getirildiler. Koğuşlarda bulunan Senegalli askerlerden oluşan muhafız birliğini binasını sardılar ve teslim olmalarını söylediler. Bu baskın karşısında şaşkına dönen Fransız askerleri koğuşlarından çıkarak teslim oldular ve tutuklandılar. Sonra depoların kapıları hemen açılarak orada bulunan köylülerin de yardımlarıyla silahlar ve cephane kıyıya çabuk bir şekilde taşınılmaya başlandı[143]. Oluşturulan bu ekip kısa bir müddette

---

[137] Kamil Su, **a.g.e**, s.139, ; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.130.
[138] **T.CCDAB. BEO**, 4616/346.145, ; Zeynel Kozanoğlu. **a.g.e**, s.174.
[139] Zühtü Güven **a.g.e**, s.35, ; İsmail Hoşgör, **a.g.e,** s.47.
[140] Mücteba İlgürel, **a.g.m**, s.277, ; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.134.
[141] Gıyas Yetkin**, Ateşten Ateşe Bütün Türkiye**, Ankara,1969,s.96.
[142] Zeki Çevik, **a.g.m**, s.13.
[143] Kazım Özalp, **a.g.e**, s.90-91, ; Zeki Çevik, **a.g.m**, s.15.

cephane ve silahları sahile taşıdılar. Bu sırada baskın sırasında Akbaş'ta bulunan altı Fransız erini de ellerini bağlayarak yanlarına aldılar[144].

Köprülülü Hamdi Bey bütün bu olaylar yaşanırken karşı yakada bulunan Bergos İskelesinde verilecek işareti bekliyordu. Beklenen işaret Dramalı Rıza Bey tarafından verildi. Bunun üzerine Bergos İskelesinde bulunan Bolayır motoru ve diğer deniz nakil vasıtaları derhal karşı yakaya geçerek sahile taşınan silah ve cephaneyi yüklemeye başladılar. Yüklenen silah ve cephane Anadolu yakasında bulunan Bergos İskelesine getirildi . Bu arada bucakta sıkı tedbirler alınarak telgraf ve telefon merkezleri tutularak, yollar kesilmiş Lapseki ve Çanakkale ile irtibat tamamen kesilmişti[145]. Akbaş Cephaneliği baskınından sonra karşı yakaya geçirilen silah ve cephaneler hemen halkın elinde bulunan çeşitli vasıtalarla kıyıdan daha iç kesimlere taşınmaya başlandı. Önce Lapseki'ye doğru gitmekte olan bu konvoy aniden yön değiştirip aksi istikamete doğru ilerlemeye başladı. Taşınan mühimmat dağlarda bulunan yollardan yöre köylerini geçerek orada bulunan köylülerin de yardımlarıyla Yenice Bucağı'nda depolanarak koruma altına alındı. Akbaş'tan kaçırılan silah ve cephanenin boşaltılması ve kıyıdan uzaklaştırılmasından sonra daha önce yakalanmış olan Fransız erleri serbest bırakılmıştır. Daha sonra bu askerler bir kayıkla Akbaş'a geri gönderildi.[146]

Akbaş'a geri gönderilen Fransız askerlerin eline kendi komutanlarına verilmek üzere Hamdi Bey tarafından yazılmış olan bir mektup verildi. Gönderilen mektupta Türkçe olarak şunlar yazmaktaydı: *"Akbaş'ta bulunan silah ve cephaneler aslında bizimdir ve bize lazımdır. Cephaneliği 200 kişi ile bastım içindekileri ben aldım. Askerlerinizin hiçbir kabahati yoktur. Kendilerinden aldığım bütün teçhizatı geri vererek onları size gönderiyorum."*[147]

Köprülülü Hamdi Bey Akbaş baskınını ve sonucunu vakit geçirmeden 61. Tümen Kumandanı Kazım Bey'e, çektiği telgrafla bildirdi. O da hadiseyi Ankara'da

[144] **T.CCDAB. BEO**, 4616/346145.
[145] Kamil Su, **a.g.e**, s.150, ; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.134.
[146] Zühtü Güven, **a.g.e**, s. 36, ; Kamil Su, **a.g.e**, s.151, ; Fahri Belen**, Türk Kurtuluş Savaşı,** Ankara,1983,s.195.
[147] Zeki Çevik, **a.g.m**, s.16.

bulunan Mustafa Kemal Paşa'ya iletti[148]. Mustafa Kemal Paşa ise Heyet-i Temsiliye başkanı olarak Kazım Bey'in telgrafına karşı şu karşılığı vermiştir. *" Köprülülü Hamdi Bey'in olağan üstü ve cesurca hareketle elde eylediği şayan-ı gıbta başarısından mutahassıl teşekkürlerimizin adı geçene bildirilmesine delalet buyurulmasını rica eder, böyle bir başarıya götüren zat-ı biraderlerini tebrike şitab eyleriz ."*[149]

Akbaş Baskınını öğrenen İngilizler 1 Şubat 1920 tarihinde iki kruvazör ve onlara yardımcı olan bir savaş gemisi ile Bandırma'ya gelip, karaya 200 kişilik bir askeri kuvvet çıkarmışlardır[150]. İngilizler bundan sonra Akbaş Baskını hadisesini araştırmak için 5 Şubat 1920 tarihinde Çanakkale'de bir soruşturma başlattılar. Baskın ile irtibatı olduğunu sandıkları Gelibolu Mutasarrıfı Sadık Bey, Umurbey bucak müdürü Reşadettin Bey, sivil ve asker bazı memurlar tutuklanarak Çanakkale'ye getirildi[151].

Yaşanan bu olaylar üzerine İtilaf Devletleri temsilciliklerine ve İstanbul Hükümeti'ne Müdafa-i Hukuk Cemiyetleri tarafından protesto telgrafları gönderilmiştir[152].

7 Şubat 1920 tarihli Le Temps gazetesinin o günkü nüshasında Akbaş Baskını sırasında 8500 tüfek, 3000 makineli tüfek, 1500 000 fişek bulunan malzemenin milli kuvvetler tarafından ele geçirildiği yazılmıştır[153].

Akbaş baskınından sonra Köprülülü Hamdi Bey Biga 'ya dönmüş, burada Teşkilat-ı Milliye'nin daha da güçlenmesi ve büyümesi için çalışmalarını arttırmış ve hızlandırmıştır[154].

---

[148]Kazım Özalp, **a.g.e**, s.184, ; Mustafa Kemal Atatürk, **Nutuk**. İstanbul,1987,c.III, ves.nr.239.
[149]**Nutuk, a.g.e**, s.281, ; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.138.
[150] **Nasihat**, 9 Şubat 1920, Kamil Su, **a.g.e**, s.168, ; Adnan Sofuoğlu, **Kuva-yı Milliye Döneminde Kuzeybatı Anadolu 1919-1921**, Ankara, 1994, s. 274.
[151]Adnan Sofuoğlu, **a.g.e**, s.278, ; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.140.
[152]"Gelibolu Hadisesi", s.1, ; **Hakimiyet-i Milliye**, 24 Şubat 1920.
[153] Yahya Akyüz, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamuoyu**, Ankara, 1988, s.164.
[154] Rahmi Apak, **a.g.e**, s.124-125, ; Orhan Hülagü, **a.g.m**, s.55.

2.3. İkinci Ahmet Anzavur İsyanı Ve Köylülerin Biga'yı Basmalarının Sebepleri

1-Köprülülü Hamdi Bey'in Biga'da kurmayı düşündüğü milli birliğin ihtiyaçları için halktan para talep etmesi, istenilen vergilerin çok fazla abartılarak köylüler arasında yayılması[155].

2-Halkın asırlardan beri padişah ve hilafete bağlı olması ve Kuva-yı Milliye hareketinin padişaha ve onun hükümetine karşı olduğunun milli kuvvetlere düşman olanlarca propagandası[156].

3-İstanbul ve Çanakkale gibi Biga'ya yakın olan yerlerin düşman işgali altında bulunması[157].

4-Kara Hasan Çetesi'ne mensup olup ele geçirilemeyen kişilerin köylüleri kışkırtmaları[158].

5-Bölgede gittikçe gelişmekte olan milli güçlerden rahatsız olan İstanbul idaresi ve İngilizlerin Anzavur'u yeniden harekete geçirmek istemeleri[159].

6-Ahmet Anzavur'un Kuva-yı Milliye'ye karşı yapmış olduğu olumsuz propaganda ve köylülüleri örgütlemesi.

7-Köprülülü Hamdi Bey'in Biga yapmış olduğu askere alma faaliyetleri ile uzun süren savaşlardan bıkan halkın yeni bir savaşın çıkacağı endişesi[160].

2.4. Biga'nın Asiler Tarafından Basılması Ve Ahmet Anzavur'un Biga'ya Gelişi

Hamdi Bey Akbaş'tan kaçırılan cephane ve silahları güvenlik altına aldıktan sonra, Osmanlı Devletine ait Üvecik, Sarıçalı ve Yenişehir bölgelerinde bulunan

[155]Uluğ İğdemir, **Biga Ayaklanması ve Anzavur Olayları(Günlük Anılar)**, Ankara,1989, s.87.
[156]Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.150.
[157] Hasan Kalmaz, **Büyük Şehidimiz Hamdi Bey,** İzmir, 1982,s.69.
[158]Uluğ İğdemir, **a.g.e**, s.72.
[159] Kamil Su, **a.g.e**, s.187, ; Yahya Akyüz, **a.g.e**,s.112-113.
[160] Zeynel Kozanoğlu. **a.g.e,** s.100-101, ; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.143.

depolardaki cephane ve silahları da Yenice'ye taşıtmıştır. Kendisi de Çan kasabası üzerinden 10-11 Şubat 1920 tarihinde Biga kasabasına gelmiştir[161] .

Biga'ya döndükten sonra Köprülülü Hamdi Bey milli cepheye asker hazırlama işlerine girişti. Hamdi Bey baskın sonrasında Akhisar cephesine sevk edilmek üzere milli bir alay kurmak istiyordu[162]. Akbaş'tan kaçırılmış olan silah ve cephaneyle Hamdi Bey, Balıkesir'deki Heyet-i Merkeziye namına Yunanlılar üzerine gerçekleştirilmesi planlanan saldırı maksadıyla bir kuvvet hazırlamaya girişmişti[163]. Bunun üzerine askerlik şubesi başkanın da yardımıyla kısa zaman içinde yöreden beş yüz kişi kadar asker toplandı. Toplanan bu kuvvet Bandırma'da bulunmakta olan 14. Kolordu'nun emriyle Biga'da bulunan 190. Alay'ın 2. Taburu altında görevlendirildi. Gönen'deki 180. Alay'ın 1. Taburu'ndan da bazı subaylar ile bir kuvvet gönderilerek oluşturulan bu güç takviye edildi[164]. Hamdi Bey'in oluşturmak istediği bu milli birliğin bir vazifesi de gittikçe yayılan Yunan işgalinin kuzey yönüne doğru büyümesi durumunda Kaz dağlardan daha kuzeye gidilmesinin önlenmesiydi[165].

Hamdi Bey Biga'ya ilk defa geldiği zaman burada Kara Hasan adında bir kişinin önderliği altında yarı milis ve yarı çete olan bir kuvvetle karşılaşmıştı. Ahali halktan zorla para toplayan ve birçok kötülükler yapan Kara Hasan'dan bıkmıştı[166]. 1. Dünya Savaşı sonrasında tüm Anadolu'da olduğu gibi Biga'da da mahalli otoritenin zayıflamış olmasından yaralanan Kara Hasan ve çetesi Biga ve ona bağlı olan köylerde adeta hükümet gibi davranarak mahkemeler kurmuş, vergi, zabıta işlerini uhdesine almıştı[167].

Damat Ferit'in daha önceden de kullanmış olduğu Anzavur ve onun idaresinde bulunan eşkıya takımı bir müddet sonra Biga'ya nüfuz ederek Kara Hasan ve avanesinin Kuva-yı Milliye'ye karşı tavır almasında etkili olmuşlardı[168]. Kara

[161]Kamil Su, **a.g.e**, s.160-161, ; Zeki Çevik, **a.g.m**, s.19.
[162]Uluğ İğdemir**, a.g.e**, s.12, ; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.148.
[163] Zeynel Kozanoğlu, **a.g.e**, s.99, ; Zeki Çevik, **a.g.m**, aynı yer.
[164]**Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, c.VII, s.72, ; Orhan Hülagü, **a.g.m**, s.56.
[165]Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.148.
[166] **T.CCDAB. BEO**, 4571/342.811, 4580/343.428, ; Enver Behman Şapolyo, **Kuva-yı Milliye Tarihi**, Ankara.1957s.196.
[167]**T.CCDAB. BOA**, 4608/345.561, 4580 /343.428, ; Uluğ İğdemir, **a.g.e**, s.14,; Zühtü Güven, **a.g.e**, s. 23-24.
[168] İngiliz Kemal(Ahmet Esat Tomruk), **Milli Mücadele Dönemi Hatıraları**, Haz.Zekeriya

Hasan ve çetesini Hamdi Bey yaptığı bir baskınla dağıtmış, on kadar adamıyla kendisini yakalayıp Biga cezaevinde hapsetmişti. Çetenin diğer elemanları da şehri terk etmiş köylere çekilmişlerdi[169].

Hamdi Bey ve arkadaşlarının oluşturmuş oldukları askeri kuvvet, Biga dışında bulunmakta olan askerlik şubesine bağlı olan bir depoda barındırılacak, burada talim gördükten sonra Yunan cephesine gönderileceklerdi. Kurulan bu milli kuvvetin giydirilmesi, beslenmesi ve birtakım eksiklerin tamamlanması için paraya ihtiyaç duyuluyordu[170]. İhtiyaç duyulan paranın halktan ve köylerden toplanılmasına hükmedildi. Belirlenen para bölgedeki köylerin zenginliğine ve nüfusuna kıyasla milli mücadeleye yardım için toplanacaktı[171]. Köprülülü Hamdi Bey'in köylere göndermiş olduğu kararlar ve emirler kesinlik taşıyordu ve köy muhtarlarına yapılan tebligatta köylerin hisselerine düşen paraların vergi olarak bir hafta zarfında gönderilmemesi durumunda vergi vermeyen köylerin yakılacağı bildiriliyordu[172].

Yıllardan beri bunun gibi adı yardım veya vergi olsun kendisine yapılan muameleden yılmış olan ahali tekrardan huzursuz olmaya başladı[173].

Hamdi Bey'in bütün bu faaliyetlerinden rahatsız olanlar, Kara Hasan'ın tutuklanması sırasında ele geçip yakalanamayan çetenin diğer elemanları, Akbaş baskınını bir türlü hazmedemeyen, Çanakkale ve Karabiga civarında dolaşan İngilizlerle temasa geçtiler[174]. Bundan önce yapmış olduğu harekatı bastırılan fakat bir türlü yakalanamamış olan Ahmet Anzavur bölgede bulunan köylerde Kuva-yı Milliye karşıtı propaganda yapmaya başladı. Anzavur köyleri dolaşarak kendisini padişahın görevlendirdiğini söyleyerek, Kuva-yı Milliye adı verilen oluşumun eşkiyalık ve padişaha isyan olduğunu anlatıyordu[175]. Bu durum karşısında Hamdi Bey kendisine karşı yapılan menfi propagandaların tesirini azaltmak ve kırmak için

---

Türkmen,Ankara, 2000, s.58.

[169] Kazım Özalp, **a.g.e**, s.90, ; **Türk İstiklal Harbi**, **İç Ayaklanmalar,** c,VI, s.72.

[170] Kenan Esengil, **Milli Mücadele'de Hıyanet Yarışı**, Ankara,1969,s.72, ; Orhan Hülagü, **a.g.m**, aynı yer.

[171] Kamil Su, **a.g.e**, s.185, ; " Biga Hadisesi", **Akşam**, 26 Şubat 1920,s.1, Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.148.

[172]Bülent Bakar, **a.g.m**, s.339, ; Zeki Çevik, **a.g.m**, s.20.

[173] İsmail Hoşgör, **a.g.e**, s.102,; **Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar** c.VII, s.28.

[174] Kenan Esengil, **a.g.e**, s.75, ; **Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, c.VII, s.73, Orhan Hülagü, **a.g.m**, aynı yer.

[175] Zühtü Güven, **a.g.e**, s.43**, ; Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, c.VII, s.73.

yörede sözü geçen ve sevilen Dimetokalı İsmail Hakkı, Bigalı Sefer ve Hacıköylü Tahir Beyler'i Anzavur'a karşı propaganda yapmak ve nasihat etmek amacıyla köylere gönderdi. Fakat yapılan bu girişimden müsbet bir netice alınamadı[176].

Köprülülü Hamdi Bey'in köylülerden ve ahaliden yardım toplamak amacıyla onlara vermiş olduğu süre de sona ermek üzere idi. Bütün bu kötü propagandaların etkisinde kalmış olan ve ne yapacaklarını bilemeyen köylüler bir çıkış yolu arıyorlardı. Kara Hasan Çetesinin ele geçirilemeyen elemanları ve yöre köylülerinden kurulmuş olan bir heyet bu karışık ortamdan faydalanmak isteyen ve bu sıralarda Gönen köylerinde saklanmakta olan Ahmet Anzavur' un yanına fikir danışmak amacıyla gittiler[177]. Kendisine gelen bu heyetin ne yapılması gerektiğini sorması üzerine göğsünden bir ferman çıkararak "Silahlarınıza sarılarak Kuva-yı Milliye'ye karşı gelin, bu suretle hem padişah hem de İngilizlerden yardım görürsünüz, ben de sizin önünüze düşerim'' diyerek açıklamada bulundu[178]. Bundan sonra Anzavur heyetten kendi önderliğinin kabulü için yemin etmelerini istedi. Heyet ettikleri yeminle onun liderliğini kabul etti[179]. Daha sonra ise oluşan bu karışık ortamı ve ele geçen fırsatı kaçırmak istemeyen Anzavur, Biga'nın bir baskınla ele geçirilmesine karar verdi[180].

16 Şubat 1920 Pazartesi günü aslen Pomaklardan olan Gavur İmam lakaplı (İmam Fevzi) ve Çerkez Şah İsmail beraberlerinde bulunan 200 kişi civarında silahlı,1000 kişiyi aşkın bıçak, balta ve sopa ile mücehhez olan yöre köylüleriyle Biga ilçesine saldırdılar[181].

Dereköy'den Kaldırımbaşı köyüne kadar uzanan sırtları Ahmet Anzavur adamlarıyla sarmıştı. Bu sırada ilçede 190. Alay'ın 2. Taburu bulunmaktaydı. Bu tabura mensup askerlerin birçoğu yukarıda belirtildiği gibi yöre köylülerindendi. Baskını yapanlar da bu askerlerin tanıdıkları, akrabaları, yakınları idi. Tabur bu

[176] Zühtü Güven, **a.g.e,** s.44, ; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.151.
[177]" Biga Hadisesi", **Vakit**, 5 Mart 1920, s.2, ; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.152.
[178]Bülent Bakar, "Anzavur' un Biga'daki Faaliyetleri", **90. Yılında Milli Mücadele Sempozyumları** Ankara, 2011, s.339.
[179] Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.152.
[180] Kazım Özalp, **a.g.e**, c.I, s.98, ; Zühtü Güven, **a.g.e**, s.44.
[181] **T.CCDAB. BEO**, 4603/345166**,;**Kazım Özalp **a.g.e**, c.I, s.98, ; Zühtü Güven, **a.g.e,** s.45,; Sebahattin Selek, **Milli Mücadele**, c.II, s.59,;"Biga Hadise-i Müessifesi'', **İkdam,** 25 Şubat 1920, s.2,; Orhan Hülagü, **a.g.m**, s.57.

sebeplerden dolayı, atılan birkaç silah gürültüsü ve gerekli olan disiplin eksikliği nedeniyle çözülünce asiler fırsat bulup serbestçe ilçeye girdiler. Hamdi Bey isyancıların ilerlemekte olduğunu görünce Kani Bey'e, derhal jandarma kumandanın da yardım isteyerek daha önce tutuklayıp Biga hapishanesine koymuş olduğu Kara Hasan ve adamlarını öldürmesini istedi. Daha önceden Hamdi Bey' in Biga'da bulunan yardımcılarından Dramalı Rıza Bey maiyetindeki birlikle oradan ayrılmıştı. Akbaş 'tan kaçırılan silahları muhafaza amacıyla Yenice Bucağı'na gönderilmişti[182]. Hamdi Bey'le birlikte olan otuz kişilik Edremit'li Boşnaklar ve diğer kuvvetler de memleketlerine dönmüştü[183]. Bu durumda Köprülülü Hamdi Bey yanında hiç bir kuvvet kalmadığını ve adeta bir bakıma gafil avlandığını anlayarak, maiyetindeki adamlarıyla Akbaş'tan kaçırılmış olan silah ve cephanenin depolandığı Yenice Nahiyesi'ne gitmek üzere Biga'dan ayrıldı. Kani Bey aldığı emir sonrası Jandarma Kumandanlığına gelerek komutan İsmail Hakkı Bey'den kendisine yardım etmesini istedi. Fakat İsmail Hakkı Bey bu işte kendisine yardım edemeyeceğini söyleyince, bizzat kendisi cezaevine giderek kapı önüne yerleştirilmiş olan makineli tüfekle tutuklu olan Kara Hasan ve adamlarını öldürdü[184].

Biga hapishanesinde tutuklu olan Kara Hasan ve çetesinden yalnızca Mehmet adlı bir kişi yaralı olarak olarak kurtulmayı başarmıştır. Kani Bey'in gerçekleştirmiş olduğu bu olaydan yaralı olarak kurtulan Yeniçiftlikli Mehmet, bir müddet sonra gelişen olaylar üzerine Ahmet Anzavur'a karşı cephe alarak onun öldürülmesi sırasında aktif rol oynamıştır. Yeniçiftlikli Mehmet Efe, büyük bir cesaret göstererek Biga'nın Yunanlılar tarafından işgal edilmesinden sonra Yunan güçlerine ve onlarla işbirliği yapan Ahmet Anzavur'a karşı mücadele etmiştir[185]

Gavur İmam kumandası altında olan asiler bu olaylar yaşanırken Biga'ya rahatça girdiler. Kara Hasan'ın öldürülmüş olduğunu gören asiler onun intikamını almak için Kani Bey'i aramaya başladılar. Şehirden ayrılmak imkanını bulamamış olan Kani Bey bir Rum evinin ikinci katına saklanmıştı. Asiler bunu öğrenince evi

[182]Bülent Bakar, **a.g.m**, s.340, ;Kamil Su, **a.g.e**, s.197.
[183]Hüsamettin Öztürk, **Milli Mücadele Döneminde Çanakkale**, Ankara, 2001, s.160-163,; Bülent Bakar, **a.g.m**, aynı yer,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.153.
[184]Uluğ İğdemir, **a.g.e**, s.3-6,; Zühtü Güven, **a.g.e**, s.45-48,; "Kuva-yı Milliye Ve Bigalılar", **Peyam-ı Sabah**, 22 Mart 1920,s.1.
[185]Bülent Bakar, **a.g.m**, s.342,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.158.

sardılar. Kani Bey silahıyla son mermisine kadar kendisini savundu. Fakat cephanesi bittiğinden dolayı kurtuluşu olamayacağını anladı. Yanında bulunan mahrem evrakı imha ettikten sonra silahında bulunan son kurşunla intihar etti. Bunun üzerine asiler Kani Bey 'in cesedini balkondan aşağıya attılar ve kurşunlarla vücudunu delik deşik ettiler[186]. Sonrasında ise Hükümet Dairesine giderek Jandarma Yüzbaşısı İsmail Hakkı Bey ve alt katta sıtmadan hastalanarak koğuşta yatmakta olan bir piyade eri ile iki jandarma neferi de şehid etmişlerdir[187].

Asiler öğleden sonra ilçeye tellallar çıkarılarak Kuva-yı Milliye' den olanların kendilerine teslim edilmelerini istediler. Hamdi Bey ve arkadaşlarını evlerinde saklayanların kurşuna dizileceklerini ilan ettiler. Günün sonunda pek çok Kuva-yı Milliye'ci asilerce öldürülmüştür[188].

17 Şubat 1920 tarihinde Ahmet Anzavur, Biga baskınının ertesi günü 15 kişiyi bulan maiyetiyle beraber Biga'ya girerek ; telgrafhaneyi zabt etmiş, hükümet konağına yerleşerek isyanın yönetimini ele geçirmiştir[189].

18 Şubat 1920 tarihinde isyancılar daha önceden Köprülülü Hamdi Bey ile beraber çalışmış olan Makineli Tüfek Teğmeni Besim Bey ile İnebolulu Rıza'yı yakalayarak kaymakamlığa götürmüşler, önce Rıza Bey'in giysilerini çıkarıp, vücudunu hedef olarak kullanmış onu bıçak kullanarak şehid etmiş, daha sonra ise Teğmen Besim Bey' i katledecekleri esnada annesi Abaza milletinden olduğundan yöre eşrafından sözü dinlenen bir Çerkez Beyinin ricası ve müdahalesi üzerine öldürmekten vazgeçerek yalnızca dövmekle yetinmişlerdir[190].

Bütün bu olayların yaşanmış olduğu Biga baskınında 20 kişi kadar Kuva-yı Milliye mensubunun öldürüldüğü İstanbul basınında yer almıştır[191].

---

[186]Zühtü Güven, **a.g.e**, s.47,; **Türk İstiklal Harbi**, **İç Ayaklanmalar,** c.VI, s.73,; Uluğ İğdemir, **a.g.e**, s.10-11.

[187] Kenan Esengil, **a.g.e**, s.76,; **Türk İstiklal Harbi**, **İç Ayaklanmalar,** c.VI, s.74,; Orhan Hülagü, **a.g.m**, aynı yer.

[188] Uluğ İğdemir, **a.g.e**, s.12,; "Biga Hadise-i Müessifesi'', **İkdam,** 25 Şubat 1920,s.2,; " Biga Hadisesi", **Akşam**, 26 Şubat 1920, s.1,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.155.

[189]**T.CCDAB. BEO**, 4603/345.166,; Kazım Özalp, **a.g.e**, c.I,s.98,; Damar Arıkoğlu, **Hatıralarım,** İstanbul, 1961 s.107,; Orhan Hülagü, **a.g.m**, ayı yer.

[190] Kenan Esengin, **Milli Mücadele'de İç Ayaklanmalar,** s.77,; Orhan Hülagü, **a.g.m**, ayı yer,; Uluğ İğdemir, **a.g.e**, s.13,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.155.

[191] "Biga Hadisesi'',**Vakit**,27 Şubat 1920, s.1,; "Biga Müsademesi Hakkında", **İkdam**, 27 Şubat 1920,

2.5. Köprülülü Hamdi Beyin Asilerce Şehid Edilmesi Ve Akbaş Baskınında Elde Edilen Silahların İmhası

Köprülülü Hamdi Bey Biga Baskını sırasında şehirden ayrılarak Akbaş'tan kaçırılmış olan silah ve cephanenin depo edildiği Yenice Bucağı'na gitmek için yola çıkmıştı[192].Yenice'de bulunmakta olan silah deposunu Biga'da ki 190. Alayın 2. Taburuna mensup askerler korumaktaydı. Başlarında Dramalı Rıza Bey bunuyordu. İsyancıların Yenice 'de bulunan silahları ve cephaneyi ele geçirmelerinden çekinen Hamdi Bey hiç durmayarak harekete geçmiş ve 10 km uzakta bulunan Aşağı İnova köyüne sabaha karşı çok yorgun bir şekilde gelmiş, biraz dinlenmek ve atının karnını doyurmak için köyde bulunan okula girmiştir[193]. Fakat köylüler tarafından tanınmış olan Hamdi Bey, köyün kahyasının ve bekçisinin haber vermesi ile Anzavur taraftarlarına ihbar edilerek yakalandı. Gönen Keçidere köyünden Deli Nuri liderliğindeki çete tarafından yakalanan Hamdi Bey[194], elleri bağlanarak üzerindeki her şeyi alındı ve köye gelmiş olan Gavur İmam güçlerine teslim edildi[195].

Köprülülü Hamdi Bey bu şekilde Biga'ya doğru elleri bağlı bir şekilde yürütüldü ve Biga'ya varmadan Kırkgeçit Mevkiinde bulunan bir değirmende asiler tarafından şehit edildi[196]. Asiler 17 Şubat 1920 günü Hamdi Bey'in naaşını Biga'ya oradan buldukları arabayla getirdiler. Naaşı süngülerle arabadan çıkararak, daha önceden öldürmüş oldukları Kani Bey ile Üsteğmen Rıza Bey'in cesetleriyle birlikte belediye bahçesinin içerisine bıraktılar [197] . Bununla da yetinmeyen isyancılar hükümet meydanında cesetleri halka teşhir ederek gösterdiler[198].

Köprülülü Hamdi Bey'in cesedi asiler tarafından parçalanarak başı gövdesinden ayrıldı. Naaş maalesef 5 gün boyunca eşkıyadan korkulduğu için sokak

---

s.2 ,; " Biga Hadisesi", **Akşam**, 26 Şubat 1920,s.1.
[192] Uluğ İğdemir, **a.g.e**, s.12,; Zühtü Güven, **a.g.e**, s.49,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.157.
[193]Sebahattin Selek, **Milli Mücadele**, İstanbul,1971,c.II, s.61,; Orhan Hülagü, **a.g.m,** s.58.
[194]Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.157.
[195] Kenan Esengin, **Milli Mücadele' de İç Ayaklanmalar**, Ankara,1975, s.78,; Orhan Hülagü, **a.g.m,** aynı yer.
[196]İngiliz Kemal(Ahmet Esat Tomruk), **a.g.e,** s.59,; Zeynel Kozanoğlu, **a.g.e**, s.115-116,; Falih Rıfkı Atay, **Çankaya,** İstanbul,1985,s.275,; Uluğ İğdemir, **a.g.e**, s.12,; Gıyas Yetkin, s.186,; "Hamdi Bey",**İzmir'e Doğru,** 28 Şubat 1920, s.1,; " Biga Hadisesi", **Akşam**, 26 Şubat 1920,s.1.
[197] Fahri Belen, **Türk Kurtuluş Savaşı**, Ankara 1983,s.196.
[198] Uluğ İğdemir, **a.g.e**, s.12-13,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.158.

terk edilmiş, 14.Kolordu Kumandanı Yusuf İzzet Paşa'nın Bandırma'dan Biga'ya gelmesi ile baskın sırasında şehit olan diğer kişilerle birlikte Hükümet meydanı civarında bulunan bir caminin bahçesine gömdürülmüştür[199] .

18 Şubat 1920 günü Biga'ya gelmiş olan iki İngiliz zabitine bu cesetler gösterildi. Bir İngiliz subayı ise teşhir edilen Köprülü Hamdi Bey'in naşının fotoğraflarını çekti[200]. Asilerin elebaşlarından olan Şah İsmail, adı geçen bu iki İngiliz subayıyla önce Karabiga'ya daha sonra da oradan bir İngiliz gemisiyle Çanakkale'ye gitmiş, yanında 7 torba içerisinde 5000 lirasıyla geri dönmüştür[201].

Ayrıca İngilizlerin Ahmet Anzavur'a yaptığı yardım konusunda Fransa'nın yarı resmi organı olan Le Temps 25 Nisan 1920 tarihli yazısında şunları belirtiyordu.

> *"İngilizlerle yakın ilişki içinde olan Ahmet Anzavur'a 4 top, 4000 tüfek, 30 makineli tüfek ve çok sayıda sayıda cephane verildiği'' bildirilmektedir[202].Bunun dışında Le Temps'e göre Ahmet Anzavur hadisesi yine aynı yazıda şöyle yorumlanmıştır. "İstanbul'un işgal edilmesi, ardından Damat Ferit Paşa Hükümeti'nin iş başına gelmesi ve Anzavur deneyimi bütünüyle İngilizlerin baskısı ve barış koşullarını uygulatma girişimlerine birer örnek olarak bulunmaktadır[203]''.*

Bütün bu olaylar yaşanırken Köprülülü Hamdi Bey tarafından Biga'da teşkil edilmekte olan milli kuvvet de yok edilmiş oluyordu. Oluşturulan bu kuvvetin planlanan eğitimlerden sonra Yunan Cephesine gönderilmesi düşünülüyordu. Biga baskınından bir gün önce 15 Şubat 1920 tarihinde 61.Tümen Kumandanı Albay Kazım(Özalp)Bey tarafından Mustafa Kemal Paşa'ya gönderilen bir telgrafta bu düşünce şöyle açıklanmaktadır. *"Yunanistan yeni takviye almış ve taarruza hazırlanmaktadır. Cepheye devamlı takviye kıtaları sevketmektedir. Biga'da Hamdi Bey tarafından beş yüz kişilik bir kuvvet teşkil edilmekte olup, bu kuvvet peyderpey*

---

[199]Kamil Su. **a.g.e,** s.203-204,; Zeki Çevik, **a.g.m**, s.20.
[200]Bülent Bakar, **a.g.m**,s.341.
[201]**Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, c.VII, s.89,; Uluğ İğdemir, **a.g.e**, s.15,; Sedat Çizmeci, "Marmara Bölgesi'nde Milli Mücadeleye Karşı Çıkarılan Ayaklanmalar", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Elazığ, 2010, s.53,; Orhan Hülagü, **a.g.m,** s.58.
[202] İzzet Öztoprak**, Türk ve Batı Kamuoyunda Milli Mücadele**, Ankara, s.97,; **Hakimiyet-i Milliye** 31 Mayıs 1920, s.1.
[203] İzzet Öztoprak, **a.g.e**, s.96,; **Hakimiyet-i Milliye,** aynı yer.

birkaç bin kişiye yükseltilecektir. Bunun teşkilinde Akbaş'tan alınan silahlardan faydalanılmaktadır. Bu yeni kuvvetin bir haftaya kadar cepheye yetişmesini bekliyoruz. Bu kuvvet Yunan saldırısından evvel yetiştiği taktirde, Yunanlılar Soma ve Akhisar'a saldırırken biz de İvrindi üzerinden Bergama'ya mukabil bir taarruz yaparak ricat hatları üzerine yürüyeceğiz''[204]. Fakat Ahmet Anzavur'un Biga'ya yapmış olduğu baskın ile bu düşünce maalesef gerçekleştirilememiştir.

Ahmet Anzavur ve adamları bu sırada Biga'da hakimiyeti ele geçirmişti. Anzavur, Biga'da Gavur İmam, Şah İsmail ve Kürt Mehmet Çavuşu bırakarak daha önceden Akbaş'tan kaçırılıp Yenice'de depo edilmiş olan silah ve cephaneyi elde etmek amacıyla oraya doğru hareket etti[205].

Bu sırada Yenice'de Dramalı Rıza Bey, Hamdi Bey'in daha önceden yanına vermiş olduğu kuvvetlerle cephaneliği korumakta idi[206]. Cephaneliği asilerden korumak, kurtarmak, yağmalanmasına engel olmak ve onlarla çarpışmak için bir kuvvet Balıkesir'den gönderilmişti.61. Tümen Kumandanlığı Biga baskınını haber alınca, Binbaşı Muhtar Bey ile Necati Bey Balıkesir'den milli bir birlik ile yola çıkmışlar, bundan başka İngiliz Kemal, Vasıf Bey, Edremit'ten Boşnak Bosnalı Ahmet Bey, Giresunlu Bulgurcu Mehmet Efe, Azim Ağa ve Balya'dan Mustafa Çavuş kumandasında bulunan kuvvetler de Yenice' ye Dramalı Rıza Bey'e yardıma gönderilmişlerdi. Oluşturulan bu kuvvetler Anzavur'un yaptığı baskın sırasında Yenice'ye varmak üzereydiler[207].

Ahmet Anzavur 22 Şubat 1920 günü 800 kişiyi bulan bir kuvvetle Yenice'ye geldi. Biga'dan getirmiş olduğu topları da kullanarak[208] burada bulunan Dramalı Rıza Bey ve diğer Kuva-yı Milliye birliklerine saldırarak köye taarruz etti. Ahmet Anzavur'un top takviyesi kullandığı bu hücumuyla sayıları yaklaşık 500 kişi olan milli kuvvetler dağıldılar. Anzavur kuvvetlerinin köye girmek üzere olduğunu gören

[204] Ömer Sami Coşar, **İstiklal Harbi Gazetesi**, 23 Şubat 1920, nr.239,; Uluğ İğdemir, **a.g.e**, s.87.
[205] Sebahattin Selek, **Milli Mücadele**, c. II, s.61,; Uluğ İğdemir, **a.g.e**, s.14,; Orhan Hülagü, **a.g.m,** s.58.
[206] Kazım Özalp, **a.g.e**,s.98.
[207]Hasan Kalmaz, **Büyük Şehidimiz Hamdi Bey**, İzmir,1982,s.57.
[208]Uluğ İğdemir, **a.g.e**, s.15,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.160.

Dramalı Rıza Bey, cephane ve silahların asilerin eline geçmesini engellemek için cephaneliği dinamit kullanarak havaya uçurmuştur[209].

Balıkesir'den Dramalı Rıza Bey'e yardım için kuvvetler gönderilmiş olmasına rağmen onunla gerekli olan temasın sağlanamaması büyük fedakarlıklarla ele geçirilmiş olan Akbaş silah ve cephanelerinin elden çıkmasına neden olmuştur[210].

Yaşanan bu olaylar üzerine 14. Kolordu kumandanı Yusuf İzzet Paşa Çanakkale'de bulunan Jandarma Taburu'na gerekeli müdahalenin yapılaması için emir vermiştir. Fakat Sadaret 23 Şubat 1920'de göndermiş olduğu talimatla taburun hareket etmemesini, Ahmet Anzavur 'un çıkarmış olduğu olaylara karışmamasını istemiştir[211].

Akbaş baskını ile adeta şok olan ve bu olayın intikamını almak için fırsat kollayan İngilizler böylelikle gayelerine ulaşmış oldular[212].

Yenice baskını sonucunda Akbaş'tan kaçırılmış olan silah ve cephanenin havaya uçurulması üzerine Ahmet Anzavur ve adamları kendilerini muvaffak olmuş addederek Biga'ya geri döndüler. Yaşananları halka ilan edip, yandaşlarını da toplayarak Kuva-yı Milliye aleyhinde propaganda ve faaliyetlerini arttırdılar[213] .

2.6. Biga Olaylarının Araştırılması

Ahmet Anzavur'un Biga'ya yapmış olduğu baskın sonucunda Biga Müftüsü İstanbul Hükümetinden tahkikat yapılması ve meselenin sulh ile tasviyesi için bir heyet gönderilmesini istemiş [214] , bunun üzerine Sadrazam Ali Rıza Paşa başkanlığındaki Osmanlı Hükümeti olay yerine inceleme yapması için 19 Şubat 1920 tarihinde bir soruşturma heyeti gönderilmesini kararlaştırmıştır[215].

---

[209]**T.CCDAB. BEO**,4603/ 345166,; Uluğ İğdemir, **a.g.e**, s.18,; Kazım Özalp, **a.g.e**, c.I,s.99,; İlhami Soysal, **a.g.e**, s.48,; Orhan Hülagü, **a.g.m,** aynı yer,; Zeki Çevik, **a.g.m**, s.21.
[210]İngiliz Kemal(Ahmet Esat Tomruk), **a.g.e,**s.59,; Adnan Sofuoğlu, **Kuva-yı Milliye Döneminde Kuzeybatı Anadolu,** Ankara,1994,s.288.
[211]**Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, c.VI, s.30,; Orhan Hülagü, **a.g.m,** s.59.
[212] Kamil Su**, a.g.e**,s.256.
[213] Kazım Özalp, **a.g.e**, c.I,s.99.
[214]Uluğ İğdemir, **a.g.e**, s.13.
[215] Kamil Su, **a.g.e,** s.215, Zühtü Güven, **a.g.e**, s.138.

Sabık Konya valilerinden Samih Rıfat Bey'in başkanlığındaki bu heyette; sabık kolordu kumandanlarından Ali Rıza Paşa, meşihatten bir din adamı ile mülkiye müfettişlerinden Fahrettin Bey bulunmaktaydı. 21 Şubat 1920 tarihinde Biga'ya gelerek vazifesine başlayan[216], bu heyet soruşturmasını bitirdikten sonra Biga Mutasarrıfı Vahab Bey'le birlikte 25 Şubat 1920'de İstanbul'a dönerek Sadrazam Paşa ile Dahiliye Nezareti'ne bir rapor vermiştir[217].

"Sona eren Biga olaylarına sebep olan esasları incelemeye memur olan soruşturma heyetinin kanaatine göre, sözü edilen olayın merhum Hamdi Bey'in halktan para istemesinden daha önce tertip edildiği ve hatta Ahmet Anzavur'un adamlarından bazılarının Biga dolaylarındaki köylerden birinde toplanarak bu tertipleri meydana getirdikleri anlaşılmıştır''[218]. Soruşturma heyetinde bulunan kişilerden biri de gazetelere verdiği beyanatta şunları söylemiştir. *"Biz Biga'ya vardığımızda şehirde sukunet vardı. Ahmet Anzavur muhtemelen şehir dışındadır. Mamafih taraftarları henüz bakidir. Anzavur biçare ahaliyi " Cemiyet-i Ahmediyye" namı altında davranarak kandırıyor. Kuva-yı Milliye namına 120 bin lira toplandığı katiyen yalandır. Duyduğumuza nazaran 112 bin lira istenmesi düşünülmüştür, yalnız bu bir tasarı olarak kalmış, hiç kimseden para alındığı sabit olmamıştır"*[219].

Biga olaylarını incelemeye memur olan soruşturma heyetinin Dahiliye Nezaretine vermiş olduğu bu rapor Meclis-i Vükaleda müzakere edilmiş[220], bu arada Çanakkale Mebusu Yahya Sezai Bey Dahiliye Nazırına açıklanması isteğiyle Mebuslar Meclisi Başkanlığına şu soruları önerge ile sunmuştur.

1-Ahali-i mahalliyeden cebren asker ve yüz binlerce lira toplayanlara karşı itiraz sesini yükseltmiş olan ahalinin, gayri meşru kuvvetler vasıtasıyla yola getirilmesine girişildiğinden dolayı bu gibi hallerin derhal ve kesin olarak men edilmesi.

---

[216]Uluğ İğdemir, **a.g.e**, s.17.
[217] "Biga Tahkik Heyetinin Avdeti" **Vakit,** 26 Şubat 1920, s.2,;"Biga Hadisesi",**İkdam**,26 Şubat 1920,s.1,; "Heyet-i Tahkikiye", **İleri**, 26 Şubat 1920, s.2,; "Ahmet Bey Nerede ? ", **Alemdar,** 26 Şubat 1920,s.1,; "Biga Hadisesi Hakkındaki Rapor", **Tasvir-i Efkar**, 27 Şubat 1920,s.2.
[218] "Biga Hadisesi Etrafında" **, İleri,** 5 Mart 1920, s.2,; "Biga Hadisesi", **Vakit,** 5 Mart 1920, s.2.
[219] Zeynel Kozanoğlu, **a.g.e**, s.118,; "Biga Hadisesi Hakkında Heyet-i Tahkikiye Aza'sının İzahatı" **İkdam**, 27 Şubat 1920,s.1,; "Biga Hadisesi, Samih Rıfat Bey'in İzahatı" **, Vakit**, 27 Şubat 1920, s.2,; "Biga Hadisesi", **Akşam**, 26 Şubat 1920,s.1.
[220] "Biga Hadisesi Raporu", **Tasvir-i Efkar**, 29 Şubat 1920,s.2.

2-Çanakkale Livası'na bağlı öteki ilçelerde de bu suretle asker toplanmakta ise bu gibi hallerin bilhassa Çanakkale'deki nazik ve duruma nazaran devamına izin verilmemesi.

3-Öteden beri asayişi son derece muattıl olan liva-yı mezkur asayişinin temini için şimdiye kadar vuku bulan müracaat-ı müzekkere üzerine ne gibi tedabir ittihaz edildiğinin Dahiliye Nezareti tarafından tavzihi.[221].

Köprülülü Hamdi Bey'e karşı Biga'da meydana gelen ayaklanma Kuva-yı Milliye namına toplanmak istenen para yardımı ile ilgili değildi. Esasında para yardımı en son gelen sebeplerden birisi idi. Bu ayaklanma bölgede Kuva-yı Milliye' nin büyümesine, gelişmesine ve güçlenmesine fırsat bırakmadan onu yok etmek isteyenlerin bir tertibiydi. İsyanı düzenleyenlerin amaçlarından biri de o zaman iktidarda olan Ali Rıza Paşa hükümetini müşkül durumda bırakıp istifa etmeye zorlamak, milli güçler aleyhinde yapılacak olan çeşitli tertiplere yatkın Damat Ferit Paşa'yı yeniden iktidar mevkiine çıkarmaktı. Ahali ve köylülerden toplanmak istenen para yardımlarının isyanın nedeni olarak öne sürülmesi Damat Ferit Paşa taraftarlarının propagandasıydı. Ahmet Anzavur ve taraftarları için ise düzenledikleri tertipleri uygulamak için faydalandıkları bir fırsattı[222].

2.7. İsyanın Bastırılması İçin Alınan Önlemler

Ahmet Anzavur Yenice silah deposunun yok edilmesinden sonra Biga'ya geri dönmüş ve Kuva-yı Milliye'ye karşı saldırı hazırlıklarına başlamıştır[223]. Anzavur bu olaylardan sonra Biga'da kendi kendine bir hükümet teşkil etmiş, Kaymakamlık vazifesi için İzzet Bey'i tayin etmiştir. Bunun dışında bir din adamı olan Selim Sabri Efendi'yi de " Kuva-yı Muhammedi Merkez-i Umumisi Reis Vekili '' olarak Biga'nın güvenliğini sağlamak amacı ile vazifelendirmiştir[224]. 26 Şubat 1920'de içinde birçok imla ve terkip hataları ile dolu olan şu beyannameyi yayınlayarak Gönen üzerine yürüdü[225].

[221] "Biga Hadisesi, Sezai Bey'in Sualleri", **İleri**, 25 Şubat 1920, s.2.
[222] Kamil Su, **a.g.e**, s.216-217.
[223] Kazım Özalp, **a.g.e**, c.I,s.99.
[224] Uluğ İğdemir, **a.g.e**, s.54-55,; Bülent Bakar, **a.g.m**,s.349 .
[225] Adnan Sofuoğlu, **a.g.e**, s.291,; Uluğ İğdemir, **a.g.e**, s.21-22.

İlan

" Kuva-yı Milliye teşkilatını icraya memuren bundan akdem Biga kasabasına gelmiş olan Hamdi Bey'in ahali-i umumiye karşı ihtiyar ve irtikap eylediği muamelat-ı hunharane ve gayr-i kanuniyesinin ref ve izalesi için geldim. Bilütfu taala muamelat-ı mezkurenin tamamiyle ortadan kaldırılmasını ve kendisiyle fail-i müşterek rüfekasını ceza ve sezalarını tatbik ve icrasına muvaffak olunmuştur. Bundan böyle herkes ve her şahsın şeriat-ı gara-i Muhammedi dairesinde her türlü hukuku temin edilmiş olduğu gibi kendileri de şeriat-ı garra-i Muhammedi dairesinde her bir hukuku temin edilmiş olduğu gibi kendileri de şeriat-ı Muhammediye mütevessil ve mütemessik olarak hareket eylemeleri Cenab-ı Hakkın lütf-i keremilerini ve ruhaniyet-i Hazret-i risalet penah Efendimiz Hazretlerinin sığınarak hiçbir ferdin burnu kanamamak ahass-ı amalim bulunduğunu Biga sancağı ahali-i muhteremesine beyan eder ve diğer memleketlerde Biga'nın maruf kaldığı hali de Kuva-yı Milliyecilerin elinden anların halasına dair göndermiş olduğu murahhaslarının telaşe bulunduğundan iki üç güne kadar Cenab-ı hakkın vahdaniyet-i ilahiyesine memleketim bulunan Biga'yı emanet ederekten hareket edeceğime ilan olunur".

26 Şubat 336(1920)
Kuvay-ı Muhammedi Kumandanı
AHMET ANZAVUR

Anzavur' un ikinci isyanına karşı yapılacak olan harekatı Bandırma'da bulunmakta olan 14. Kolordu KomutanıYusuf İzzet Paşa idare etmiştir. Ama Yusuf İzzet Paşa harekatı çok kötü bir şekilde idare etmiş, hatta ileride görüleceği üzere Anzavur'un Bandırma'ya yürümesi üzerine onunla karşılaşmak ve çarpışmaktan çekinerek, Bursa'ya çekilmiştir[226]. Ahmet Anzavur' un Gönen üzerine yürümesi üzerine[227] 14.Kolordu Kumandanı Yusuf İzzet Paşa'ya verilen ilk haber Gönen Kaymakamı'nın Biga telgrafhanesinden alarak ona göndermiş olduğu mesajdı[228]. Bu olay üzerine Ahmet Anzavur'la görüşerek hadiselerin Balıkesir'e sirayet etmemesi için bir Heyet-i Nasiha teşkil edilmiş ve heyet Gönen'e onunla görüşmeye gitmiştir[229].

14. Kolordu Komutanı Yusuf İzzet Paşa, Anzavur Ahmet'in çıkarmış olduğu Biga isyanını Gönen Kaymakamlığı'nın aracılığı ile öğrendikten sonra, 56. Tümenin Kirmastı'da bulunan 172.Alay Komutanına, 4 makineli tüfek ile donatılıp 100 kişiden oluşmuş olan bir piyade bölüğünü Bandırma'ya yollaması için emir

[226] Kemal Özer, **Kurtuluş Savaşı'nda Gönen**, Balıkesir,1964,s.91.
[227]Uluğ İğdemir, **a.g.e**, s.27.
[228] Sebahattin Selek**, a.g.e**, s.62.
[229]**T.CCDAB. DH. EUM. AYŞ**. 36/36.

vermiştir. Fakat Alay Kumandanı, almış olduğu bu emri araç, gereç ve cephane sıkıntısı sebebiyle 20 Şubat 1920'de yani ancak 4 gün sonra ifa edebildi[230].

Ahmet Anzavur' un Yenice'ye hakim olup harekatını bu suretle genişletmesi üzerine Balıkesir Heyet-i Merkeziyesi ve 61.Fırka aracılığıyla mili kuvvetler tarafından Akhisar cephesinde bulunan milli kuvvetlerin komutanı Kaymakam(Yarbay) Süleyman Sabri Bey'in kumandanlığında bir takip kuvveti vücuda getirildi[231]. Oluşturulan bu kuvvete Balıkesir'den Abdülgafur Efendi emri altında bir mili tabur, Edremit'ten Hazım Ağa maiyeti ile Ayvalık cephesinden bir kısım kuvvetler yardımcı olmak üzere gönderildi. Ayrıca Akhisar Cephesi Kuva-yı Milliye alay kumandanı Hafiz Hüseyin Bey de Soma cephesi milli alay kumandanı Emin Bey emrinde bulunmakta olan güçlerle bu milli müfrezeye katıldı[232].

29 Şubat 1920 günü Balıkesir'de bulunmakta olan 61.Tümen ve Balıkesir Müdafa-i Hukuku tarafından oluşturulan 9 makineli tüfek, 2 top 1500 kişiyi bulan süvari ve piyadeden mürekkep milli kuvvet, Yarbay Süleyman Sabri Bey kumandasında takip müfrezesi ismi ile Pazarköy' de, Ahmet Anzavur üzerine yapılacak olan harekata hazırlandı[233]. Gönen kasabası üstüne 300 atlı ve 200 piyadeden oluşan bir müfreze bu güçlerden ayrılarak gönderildi.174. Alay kumandanı Yarbay Rahmi Bey, 28 Şubat 1920 tarihinde Karacabey kasabasından ayrılıp, Gönen'in batı sırtlarına gelerek, gerekli olan güvenlik önlemlerini almıştır[234].

Bu sırada ilginç bir olay yaşanmış 29 Şubat 1920 tarihinde İstanbul'da bulunan İtilaf Devletleri temsilcilerinden Amerikalı Binbaşı Mister John Jakob bir İngiliz torpidosuyla Karabiga'ya gelerek gayri resmi olarak Biga'ya Ahmet Anzavur'la görüşmek amacıyla gitmiş, daha sonra tekrar Karabiga'ya dönerek yine aynı gemiyle oradan ayrılmıştır[235].

---

[230] Kazım Özalp, **a.g.e**, c.I,s.99,; lhami Soysal, **a.g.e**,s.99,; Orhan Hülagü, **a.g.m,** s.59.
[231]Özer Küpeli, **Gönen'de Milli Mücadele Yıllarındaki Faaliyetler**, Toplumsal Tarih, Ocak, 1999 s.14.
[232] Kazım Karabekir, **a.g.e**, s.99.
[233]Uluğ İğdemir, **a.g.e**, s.28.
[234]**Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, c.VI, s.31,; Orhan Hülagü, **a.g.m,**s.59.
[235]Bülent Bakar, **a.g.m**, s.346,; Uluğ İğdemir, **a.g.e**, s.27.

2 Mart 1920 tarihinde Yarbay Süleyman Sabri Bey emrinde bulunan kuvvetlerle Gönen'e geldi. Ahmet Anzavur ve Gavur İmam güçler ise 150 kadar süvari 500 kişi kadar piyade ile gelerek Baykara- Gündoğan-Hasanbey- Karalar Çiftliği- Bakırlı köylerinde bulunan tepelere yerleşmişlerdi[236]. Bu sırada Muratlar köyünün kuzey yamaçlarında bulunan Keçidere'yi tutmak üzere gönderilmiş olan milli kuvvetlere saldırarak onları geri çekilmeye mecbur ettiler. 2-3 Mart 1920 günlerinde Gönen'de bulunmakta olan Muratlar, Keçeler, Karaağaçlanlar köylerinin Ahmet Anzavur'un yanında yer alarak milli güçlere direnmeleri sebebiyle meydana gelen çarpışmalarda bu köyler kısmen tahrip olunmuştur[237].

3 - 4 Mart 1920 tarihinde yaşanan bu hadiseler üzerine merkeze gönderilen askeri raporlarda Anzavur' un Keçidere, Babayaka, Muratlar köyleri üzerinde bulunmakta olan hatta tutunabileceği belirtilerek, yapılacak olan ileri harekat esnasında karşı çıkan köyler olursa bu köylerde yağma ve tahripten mümkün surette kaçınılması ve kullanılacak olan cephanenin sarfiyatına dikkat edilmesi istenmiştir[238].

Ahmet Anzavur emrindeki kuvvetlerle geri çekilirken yanında makineli tüfeklerinde bulunduğu halde Sarıköy Nahiyesine girmiş orda bulunmakta olan nahiye jandarma kumandanı tutunamayarak yortan köyüne çekilmek mecburiyetinde kalmıştır[239].

Milli kuvvetler Ahmet Anzavur güçlerini Dereköy, Gündoğan, Sızıköy ve Sarıköy civarında mağlubiyete uğratıp, onları Biga istikametine doğru ricata mecbur bırakmışlardır. Ahmet Anzavur ile ona bağlı olan kuvvetler Biga kasabasına değin milli kuvvetlerce kovalanmış, fakat bu güçleri Anzavur Biga'da durdurmayı başarmıştır. Burada çarpışmalar dört gün kadar sürmüş, sonuçta Hafız Hüseyin Bey kumandasındaki milli kuvvetler herhangi bir muvaffakiyet kazanamayarak Gönen'e geriye çekilmek mecburiyetinde kalmışlardır[240].

---

[236] Orhan Hülagü, **a.g.m,** aynı yer.
[237] "Anzavur Şiddetli Takib Ediliyor", **Tasvir-i Efkar**, 8 Mart 1920, s.2,; "Ahmet Anzavur Bey" **Alemdar**, 12 Mart 1920,s.1,; Uluğ İğdemir, **a.g.e**, s.35.
[238] Özer Küpeli, **a.g.e**, s.15,; **Tasvir-i Efkar**, aynı yer, "Anzavur'un Takibi", **Akşam**, 9 Mart 1920,s.1.
[239] **T.CCDAB. DH. EUM. AYŞ**, 34/21,; Uluğ İğdemir, **a.g.e**, s.41-45.
[240] **Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, c.VI, s.34,; Kazım Özalp, **a.g.e**, c.I, s.100, ;Özer Küpeli,

Ahmet Anzavur Biga'da tekrar hakimiyeti sağladıktan sonra kendisine karşı milli kuvvetlerle birlikte olanları idam ettirdi. Biga'ya girdikten sonra yapmış olduğu ilk işlerinden birisi Çerkez Beylerinin ileri gelenlerinden olan Hacıköy'den emekli Yarbay Tahir ve Biga'dan Sefer Beyleri Kuva-yı Milliye' yi destekledikleri için kurşuna dizdirerek öldürtmek olmuştur[241]. Bu kişiler daha önceden Gönen ve Manyas'ın köylerinde Milli Mücadele taraftarı konuşmalar yaparak halkı milli güçlerin yanına çekmeye çalışmışlardı. Anzavur ise bundan büyük rahatsızlık duymuştu[242].

Bundan sonra ise milli kuvvetler taraftarlarına gözdağı vermek, ahaliyi kendi yanına çekmek amacıyla Biga'da bir gösteri tertipleyerek orada yapmış olduğu konuşmada milli güçleri ittihatçı bir eşkıya güruhu olarak göstermiştir[243].

Ahmet Anzavur tellallar çıkararak Biga halkını, Çınarlık denilen mevkiye konuşma yapacağını söyleyerek çağırdı. Yapılan çağrıda herkesin gelmesinin mecbur olduğu, katılmayanların cezaya çarptırılacağı bildirildi[244]. Anzavur çağrıya katılan şehir halkına yapmış olduğu konuşmada şunları söyledi[245];

> *"Muhterem Bigalılar! Sizin ileriden beri çektiğiniz sıkıntıları izliyordum ve bir müslüman olarak yüreğim sızlıyordu. Kuva-yı Milliye şehirde ve yurtta tutunan bir eşkıya kafilesidir. Kendisine hükümet süsü vererek milleti soyup soğana çevirmekte, çeşitli zulümler yapmaktadır. Onların yapmış olduğu işkenceler yanında dünya harbinin açtığı yara ve çektiğiniz ızdıraplar adeta hiç kalmaktadır.*
> *Koca bir düvel-i muazzamanın karşısında yenilmiş olan bir hükümet, Anadolu ve İstanbul'un birçok yerleri işgal edilmişken ne yapmaya muktedir olabilir. Bunlara tekrardan meydan okumaya kalkmak, aptallık ve budalalıktan başka bir şey değildir. Yalnız kendi keselerini doldurmak için yer yer yapılan eşkıyaca bir harekettir. Mustfa Kemal Paşa, İstanbul'dan ve ordudan kovulmuş, kendi başı ve canını kurtarmak amacıyla mecburen Anadolu'ya firar etmiş, kendisine bir gelecek temin edebilmek için biçare ve zavallı milleti padişaha karşı isyana teşvik etmeye devam ediyor.*
> *Din kardeşlerim, padişaha isyan etmek Allaha ve peygambere karşı isyan etmektir. İşte elimde bulunmakta olan Kuran-ı Kerim de böyle demektedir. Zerre kadar imanı olan bunlarla işbirliği yapmaz. Padişahımız velinimetimiz efendimiz, beni saraya*

---

a.g.e, s.16,; "Biga'daki Müsademat", **Peyam-ı Sabah,** 24 Mart 1920,s.2,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.174.
[241]Bülent Bakar, **a.g.m**, s.348,; Zühtü Güven, **a.g.e**, s.62-64.
[242]Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.175.
[243] Zühtü Güven, **a.g.e**, s.54-63,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.177.
[244]Zühtü Güven, **a.g.e**, s.66,; Uluğ İğdemir, **a.g.e**, s.12.
[245]Bülent Bakar, **a.g.m**, s.349,; Zühtü Güven, **a.g.e**, s.66-67,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.178.

davet ederek elinde bulunan şu fermanı verdiler. Bunları öldürüp memleketten kovmak şer'an farz ve vaciptir. Kuva-yı Milliye evinizdeki kaz, tavuk, hindi, ve hatta bacalarınızdan tüten dumanlardan da vergi alacaklardır. Sakın ha! Bunlara inanıp kanmayın, peşlerine takılmayın, Padişaha asi gelmiş olursunuz. Ben yalnız sizin menfaatiniz uğruna göğsümde Kuran ve kalbimde iman ile bir haftadır at üstündeyim. Din uğruna çalışmaya ahd ettim. Siz de benim yanımda olursanız çok yakın bir zamanda İstanbul'dan gelecek Halife ordusu ile memleketimizi koruyarak bu asi güruhunu yok ederiz''.

Bu sıralarda 5 Mart 1920 tarihinde İngiliz donanmasına ait savaş gemisi milli güçlere gözdağı vermek ve isyancılara destek olmak için Bandırma limanına demirlemiştir[246].

Gönen'e çekilmiş olan takib kuvvetleri kumandanı Yarbay Süleyman Sabri Bey, 10 Mart 1920 tarihinde 14. Kolordu Komutanı Yusuf İzzet Paşa'ya yolladığı raporda; yapılan harekatın zorluğundan bahisle erlerin son derece aç ve yorgun olduklarından dolayı firara teşebbüs ettiklerini belirtmiştir. Bundan sonra 14.Kolordu Komutanı Yusuf İzzet Paşa yalnızca 174. Alay'ın 1.taburu ile o zaman Gönen'de Askerlik Şubesi'nin emrinde tekrar kurulma aşamasında olan 190.Alay'ın 2.Taburu ve sahra topundan kurulmuş olan bir kuvveti 174. Alay Kumandanı Yarbay Rahmi Bey emrinde bırakarak, bunun dışındaki bütün milis güçleri ve takip müfrezesi kuvvetlerinin Balıkesir'e dönmelerini emretti [247] .Yarbay Süleyman Sabri Bey Bursa'dan gelmiş olan milli güçlerin çapulculuk yaptıklarını ve son derece disiplinsiz davrandıklarını belirterek bunların Bursa'ya geri gönderilmesi gerektiğini 12 Mart 1920 günü Kolordu kumandanı Yusuf İzzet Paşa'ya yazmıştır[248].

12-13 Mart 1920 gecesi Biga'da bulunmakta olan Askerlik Şubesi başkanı da 14. Kolordu'ya *"Ahmet Anzavur, yeniden Biga'ya saldıracağını ilan ettiğinden tüm zabitlerin ve ailelerinin bu gece Karabiga üzerinden Mürefte' ye çekileceklerini''* yazarak bildirmişti[249].

Mart'ın 13. gecesi Biga 9. Fırka Ahz-ı Asker Kalemi heyet-i zabitanı 28 nüfus aileleriyle birlikte Karabiga' dan bir römorkörle Mürefte' ye gelmişlerdir. Biga

[246]**Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, c.VI, s.35.
[247] Özer Küpeli, **a.g.e**, s.16,; **Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar,** c.VI, s.36,; "Biga Hadisesi" **Vakit**, 1 Nisan 1920,s.1,; "Biga Civarında Asayiş",**İkdam**, 1 Nisan 1920, s.1.
[248]**Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, c.VI, s.35,; Orhan Hülagü, **a.g.m,** s.60.
[249] Uluğ İğdemir, **a.g.e**, s.38,; **Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, c.VI, s.36,; "Kuva-yı Miliye ve Bigalılar", **Peyam-ı Sabah**, 22 Mart 1920, s.1.

Ahz-ı Asker Kalem Reisi Binbaşı Ziya Bey'in ifadesine göre: Anzavur kuvvetinin Biga Kaymakamlığı'na gönderdiği bir mektupta jandarmanın şehri tahliye etmesi lüzumu bildirilmiş ve iki yüz mevcutlu Çanakkale Jandarma Taburu şehri tahliye etmiştir. Anzavur ile Kuva-yı Milliye'nin şehir dahilinde çarpışmaları ihtimalinde kendilerinin Anzavur tarafından rehin alınması muhtemel bulunduğundan 14. Kolordu Ahz-ı Asker Riyaseti'nden telakki ettikleri emir üzerine Mürefte' ye geldiklerini bildirmiş, Biga ve Karabiga ahali ve memurininin Şarköy'le Mürefte' ye hicret etmek üzere Karabiga iskelesinde vapur beklediklerini belirtmiştir[250].

Bütün bu gelişmeler yaşanırken, Gönen'e çekilmiş olan Süleyman Sabri Bey'in komutasında bulunan Takip Müfrezesi, Yarbay Rahmi Bey' e bağlı güçlerle de desteklenerek Biga üzerine 4 gün süren bir harekatta bulunmuştur. Oluşturulan bu birlik Gönen kasabasından yola çıkarak, Biga varoşlarına kadar ilerlemiş, fakat sonunda başarısız olarak Gönen'e geri dönmüştür. Bu harekat, 3 subay ile 8 erin şehit olması, 5 subay ile 29 erin ise yaralanması ile sonuçlanmıştır[251].

Bu arada 15 Mart 1920 günü Dahiliye Nezareti'ne İçel Ahalisi namına Belediye Reis Vekili tarafından çekilen telgrafta yaşanan olaylar şöyle kınanmıştır.

> *"Harici tehlikeler karşısında hepimizin el ele vererek müsmir ve sarsılmaz bir kitle halinde bulunmamız en mukaddes bir vazife iken bazı saygısız, vatansız kimselerin şurada burada süren ve ihtilal çıkarmaya kalkışmaları pek menzur ve çirkin hareketlerdir. Bilhassa Yunan zülum ve tazyiki en şiddetli bir şekilde devam ederken namusu ve sevgili ocağını kurtarmak isteyen vatanperverlere arkadan tecavüz etmek, müşkülat çıkarmak katiyen kabul edilemeyecek ihanetlerdir. Onun için Ahmet Anzavur ve hempasının hareketlerini şiddetle takbih eder, kendilerinin te'dip ve tenkilini talep eyleriz"*[252].

Bu sırada Biga olayları ve Kuva-yı Milliye'nin harekatı hakkında Gönen ahalisinden İstanbul' da Peyam-ı Sabah gazetesine gönderilen bir mektup gazetede yayınlanmış [253] , 16 Mart 1920 tarihinde Dahiliye Nezareti'nden Karesi Mutasarrıflığı'na gönderilen emirde, ahalinin nezarete gönderdiği mektuba atfen

---

[250] **T.CCDAB. DH. EUM. AYŞ.** 38/18,; **Edirne Polis Müdüriyetinden Gönderilen Mart Ayı Raporu,** 13Nisan 1920, Uluğ İğdemir, **a.g.e**, s.38-39,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.167.

[251] **Türk İstiklâl Harbi, İç Ayaklanmalar**, VI, s.83,; "Biga'daki Müsademat", **Peyam-ı Sabah,** 24 Mart 1920,s.2,; Orhan Hülagü, **a.g.m,**s.60,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.174.

[252] **T.CCDAB. DH. EUM. AYŞ**. 36/33.

[253] "Biga Hadisesi Hakkında", "Biga Hadisesi ve Kuvayı Milliye'nin harekatı hakkında mahallinden aldığımız atideki mektubu ehemmiyetine binaen neşr eder ve Dahiliye Nezareti'nin nazar-ı dikkatini celb ederiz", **Peyam-ı Sabah**, 11 Mart 1920, s.2.

“Ahmet Anzavur ile yapılan çarpışma esnasında Gönen kazasında yüzer haneli dört köyün harap olduğu, bütün emval ve hayvanatının merkez kazada hükümet ve belediye önünde ganimet malı diye satıldığı bildiriliyor. Buna istinaden gerçek durumun derhal nezarete bildirilmesi ve kötü muamele gerçek ise acilen men’i ve bundan sonra tekrarına meydan verilmemesi’’ istenmiştir[254].

Yarbay Rahmi Bey, 14. Kolorduya Gönen’de artık durma ihtimalinin kalmadığını, erlerin *“biz ahali üzerine ateş edemeyiz’’* diye söylediklerini ve askerler arasından bir gecede dört kişinin firar ettiğini, bunun dışında civarda bulunmakta olan köylerin de hızla Ahmet Anzavur’ un tarafına geçtiklerinden şikayet ederek birliğinin eksiklerinin giderilmesi ve tekrar düzenlenmesi amacıyla Bandırma ve Bursa üzerine çekilmeyi teklif etmiş[255], ayrıca Takip Kuvvetleri Kumandanı olan Yarbay Süleyman Sabri Bey'in kötü idaresi nedeniyle oluşan sorumluluğu onaylayamayacağını 14.Kolordu'ya bildirmiştir. 56. Tümen Kumandanı Albay Bekir Sami Bey, Yarbay Rahmi Bey’in bu isteğini kabul etmiş fakat bu talep 14. Kolordu Kumandanı Yusuf İzzet Paşa tarafından reddedilmiştir[256].

Bunun üzerine Rahmi Bey 14.Kolordu karargâhının bulunduğu Bandırma' yı Kirmastı’ da bulunan 172. Alayı kullanarak takviye etmeyi düşünse de, fakat fikrinde de desteksiz kaldığından Anzavur’a karşı savunma için Gönen kasabasının etrafında gerekli olan hazırlıkları yapmıştır[257].

Daha sonra Yarbay Rahmi Bey Gönen’deki milli kuvvetlerin önde gelen şahsiyetlerinden ve aynı zamanda Belediye Reisi vazifesinde bulunmakta olan Hüseyin Çavuş ile istişare ederek Gönen kasabası etrafında siperler kazdırıp çeşitli önlemler alarak elinde bulunan güçlerle Ahmet Anzavur’un taarruzunu gözlemeye başlamıştır[258].

---

[254] **T.CCDAB. DH-ŞFR**, 108/58.
[255] **Bekir Sami Günsar’ ın Kurtuluş Savaşı Anıları**, İstanbul,1994,s.331.
[256] Sebahattin Selek**, a.g.e,** s.61,; Orhan Hülagü, **a.g.m,**s.60.
[257] **Türk İstiklâl Harbi, İç Ayaklanmalar**, c.VI, s. 36.; Orhan Hülagü, **a.g.m,**s.61.
[258] Kemal Özer**, a.g.e**, s.81,; **Türk İstiklâl Harbi, İç Ayaklanmalar**, c.VI, s.31-38.

2.8. Cemiyet-İ Ahmediye

Anadolu' da ve Rumeli'de İtilaf Devletleri tarafından yapılan işgaller karşısında ortaya çıkmış olan ve günden güne gelişmekte olan Kuva-yı Milliye' yi yok etmek, ortadan kaldırmak için İngiliz desteği ve yardımına güvenerek Askeri Nigehban Cemiyeti, Kızıl Hançerciler, Hürriyet ve İtilaf Fırkası ve İngiliz Muhipleri Cemiyetleri birlikte hareket ederek, Cemiyet-i Ahmediye' yi kurmuşlardır. İngiltere ise Marmara Denizi ve Boğazlarda bulunan hakimiyetini devam ettirebilmek ve İstanbul ile milli güçlerin elinde bulunan Anadolu ortasında uzanan bir ara mevki tesis etmek amacıyla bu cemiyetin kurulmasına arka çıkmıştır[259].

Yukarıda sayılan bu dört derneğin ortak özelikleri İttihat ve Terakki karşıtı olmaları ve milli mücadeleye düşman olmalarıydı. Cemiyet-i Ahmediye bu dört derneğin desteği ve gayretleriyle kuruldu[260].

Ayrıca İstanbul'da Kuva-yı Milliye'ye muhalif olan olan cemiyetlerden Kızıl Hançerciler, Nigehbancılar ile Teali İslam Cemiyeti, aralarında anlaşıp İngilizler'in de desteğini alarak Cemiyet-i Ahmediye teşkiline çalışıyorlardı. Bu cemiyetler Anadolu'da Ahmet Anzavur' un kurmuş olduğu Kuva-yı Ahmediye teşkilatıyla ittifak ederek, dini ve hamasi bir propaganda yapmak suretiyle, halkın taassub ve muhafazakarlığından da faydalanarak milli kuvvetlerin aleyhinde cihad ilanını tasavvur ediyorlardı[261].

Mustafa Kemal Paşa cemiyetin bu ismi almasında Ahmet Anzavur' un ön adının etkili olduğunu belirtmiştir. "Hz.Muhammed' in" adlarından birisi de Ahmet' dir. Kuran-ı Kerim' de sayılan isimlerden biridir ve medhe en fazla layık, en çok övülen manasına gelmektedir[262].

Yapılacak teşkilat için gerekli olan para bu hareketin teşvikçisi olan İngilizler tarafından sağlanmıştır. Ahmet Anzavur' un has adamlarından biri olan Şah İsmail,

---

[259] Ömer Sami Coşar, **İstiklal Harbi Gazetesi**, 3 Şubat 1920,; Sedat Çizmeci, "Marmara Bölgesi'nde Milli Mücadeleye Karşı Çıkarılan Ayaklanmalar", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**,Elazığ, 2010, s.43.
[260]Sedat Çizmeci, **a.g.t**, s. 44.
[261] Kazım Karabekir, **İstiklal Harbimiz**, İstanbul,1988,s.475.
[262]Kur'an-ı Kerim Meali (Türkçe Çeviri) çev. Yaşar Nuri Öztürk, İstanbul, 2013 s. 510,; Sedat Çizmeci, **a.g.t**, s.45.

bir İngiliz gemisi ile Çanakkale'ye giderek gerekli olan para ve talimatları almıştı[263]. İngilizler cemiyet teşkilatının gelişmesi için lüzumu olan parayı altın olarak Şah İsmail'e verdiler. Bunun dışında gereken silah, cephane ve mühimmatın toplanıp, Anzavur'a verilmesini sağlamışlardır[264].

İstanbul'da 27 Şubat 1920 tarihinde Cemiyet-i Ahmediye teşkilatının basılmış olan bildirilerinin halka dağıtılması ve bu hususta takip edilecek olan yol ile ilgili görüşmek ve toplantı yapmak için Bayezıt Kıraathanesi bitişiğinde bulunmakta olan Moda Kıraathanesinde Nigehbancılar ve bazı cemiyet üyeleri toplandı[265]. İngilizler cemiyetin gelişmesi ve yayılması amacıyla 5000 den daha fazla İngiliz Lirası yardım yapmışlardır[266].

Cemiyet-i Ahmediye'yi idare edenler Çerkez Bekir, Kamil, Kürd Mustafa Paşa, Refi Cevad, Ali Kemal, Kiraz Hamdi Paşa, Taygar Paşa, Adapazarlı Çerkez Kamil, Kamil Paşa damadı Dr. Esat, Kadri Pehlivan, Mehmet Ali, Nigehban' dan Binbaşı Hüsnü, Müteka'id Binbaşı Çerkez Hasan Bey, Topçu Binbaşısı Hüsnü, Kirmastili Çerkez İdris, Dava Vekili Fuad Şükrü, Mekteb-i Tabya Muallimi Erkan-ı Harp Binbaşısı Hayri, Refi Cevad, Sadullah, Hikmet ve Zeynelabidin Beylerdir[267]

Cemiyet'in Hedefleri ise şunlardı:

1-Cemiyet-i Ahmediye Anadolu'da Ahmet Anzavur'un kurmuş olduğu Kuva-yı Muhammediye teşkilatı ile işbirliği yaparak dini görünüm altında aynı zamanda halkın tutuculuğundan da faydalanarak milli güçlere karşı cihad ilan edecektir.

2-Önce Biga'da teşkilatlarını oluşturup tamamladıktan sonra Gönen ve arkasından Bursa'yı ele geçirip Adapazarı'nda kurulmuş olan teşkilatla birleştirilecektir.

[263] Kazım Karabekir, **a.g.e**, s.478.
[264]Özcan Mert, "Cemiyet-i Ahmediye", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi**, İstanbul,1997,s.581.
[265]Özcan Mert, **a.g.m**, s.580.
[266] Ali Fuat Cebesoy, **Milli Mücadele Hatıraları**, İstanbul,1953,s.298.
[267]Sedat Çizmeci, **a.g.t**, s.46.

3-Bu adımlar gerçekleştirildikten sonra İngilizlere bir muhtıra verilerek, İstanbul'da bulunan hükümet düşürülüp onun karşısında Damat Ferit Paşa yada Kiraz Hamdi Paşa'nın riyasetinde olan bir hükümet oluşturulacaktır[268].

4-İstanbul'da bulunmakta olan Meclis-i Mebusan dağıtılacaktır.

5-Bir hilafet şurası İstanbul'da oluşturulacaktır.

6-İngilizlerin Marmara Denizi ve Boğazlar üzerindeki hakimiyetleri Cemiyet-i Ahmediye' nin faaliyetleriyle sağlanacak ve böylelikle bunun dışında milli kuvvetler kontrolündeki Anadolu ile İngilizler kontrolündeki İstanbul arasında bir ara bölge oluşturulacaktır[269].

Cemiyet-i Ahmediye' nin bu hedeflerinin gerçekleştirilmesi için bir İngiliz gemisiyle İngiliz subay ve askerlerinin eşliğinde Kızıl Hançerciler Cemiyeti mensuplarından olan Kaymakam Fettah, Mülazım Çerkez Yusuf Bey, bir bahriyeli yüzbaşı, ağır topçu binbaşılarından Emirganlı Kemal, Gönen efradından Nuri Bey ile bir süvari mülazımı Karabiga' ya gelip oradan Biga' ya geçecekler ve Ahmet Anzavur'a katılıp planlanan teşkilatı oluşturmaya başlayacaklardı. Bunun gerçekleşmesi için daha evvelden ahali üzerinde etki oluşmak ve propaganda yapmak vazifesiyle Yüzbaşı Selim Sabri Efendi ile yanında bir üsteğmen 16 Şubat 1920'de Karabiga' ya yollanmıştı[270].

Ahmet Anzavur'un isyan hareketi ile beraber Cemiyet-i Ahmediye 'nin faaliyeti birlikte yürütülecekti. Planlanan harekete göre: İstanbul'dan Bandırma ve Karabiga'ya gönderilecek subaylar ile Tekirdağ Alay Kumandanı Mustafa Nuri Bey'in sevk edeceği Kızıl Hançerci ve Nigehbancı subaylar ellerinde bulunan ufak yeşil kağıtlarda yazılmış olan numaralar ile birbirlerini tanıyacaklar, daha sonra bu subaylar birleşerek önce kendilerini Kuva-yı Milliyeci olarak gösterip hemen, her altı tane köy birleşerek birer nahiye oluşturacak, bütün nahiyelere birer Nigehbancı subay atadıktan sonra Kuva-yı Milliye reislerinin namussuz ve ahlaksız kimseler

[268] **İzmir'e Doğru**, 10 Mart 1919, s.2,; Sedat Çizmeci, **a.g.t**, s.47.
[269] Özcan Mert, **a.g.m**, s.579 ,; "Cem'iyyet-i Ahmediyye Tertibat-ı Fesadiyyesi", **İzmir'e Doğru,** aynı yer, Mart 1920, s.2,; Bülent Bakar, **a.g.m**,s.348.
[270] Adnan Sofuoğlu, **a.g.e**, s.283.

olduğu propagandası ile ahaliyi onların aleyhlerine harekete geçirip, yapılacak kıyam ile milli güçler yok edilecek ve bölgeye hakim olunacaktı. Bilahere diğer safhaya geçecekler ve Ayvalık cephesinden sağ taraflarını denize dayayarak İngilizlerin yardımıyla Yunan işgal güçleri komutanlığına bir nota vererek kendilerinin Yunan aleyhtarı olmadıklarını ve aslen ittihatçı olan milli güçlere karşı olduklarını, bundan dolayı kendileriyle birlikte hareket edilmesi gerektiğini söyleyeceklerdi. Böylelikle bütün cephelerde başarıya ulaşarak hedeflerini gerçekleştirmeye çalışacaklardı[271].

25 Şubat 1920 tarihinde cemiyetin hareket planının bir parçası olarak Cemiyet-i Ahmediye mensuplarından bir grup Bursa'ya hareket ettirildi. Daha sonra Bursa'daki Hürriyet ve İtilaf Fırkası başkanı Aziz Nuri ve Adapazarlı Hikmet isimli şahıslar Mudanya üzerinden Bursa'ya gittiler. Bu kişilerin yanlarına iki üç makineli tüfek zabiti Kürt Mustafa Paşa aracılığıyla gönderildi. Ayrıca Bursa teşkilatını geliştirmek ve desteklemek için eski Bursa müftüsü Ömer Fevzi, Havacı Halim ve ulemaya mensup şahıslar vazifelendirilmişlerdi. Bundan sonra cemiyet, Ahmet Anzavur ile beraber hareket edip birleşecek çıkarılacak bir isyan hareketi sonrası 56.Tümen Kumandanı Bekir Sami Bey'i öldürerek hükümeti ele geçirecek, Kürt Mustafa Paşa'yı da Kuva-yı Ahmediye Umum kumandanı olarak atayacaklardı[272].

Cemiyet-i Ahmediye'nin faaliyetleri karşısında bu plandan haberdar edilip uyarılan Temsil Heyeti adına Mustafa Kemal derhal 14. Kolordu Kumandanlığı'na durumu detaylarıyla bildirerek uyarmış ve gereken tertibatın alınmasını istemiştir[273]. Cemiyet-i Ahmediye hakkındaki haber ve bilgiler olayın yaşandığı bölge dışında bulunan Diyarbakır ve Siirt kumandanlarına da gönderildi. Hatta Heyet-i Temsiliye cemiyetin İstanbul'da gelişmesini önlemek için fedai tipindeki şahısları görevlendirmeyi bile düşündü. Meselenin Kuva-yı Milliye'ye taraftar basın organlarında yer alması ve gündeme getirilmesi ve bu surette halkın bilinçlendirilmesi kararlaştırıldı[274].

---

[271] Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, ves.452, s.18.
[272]**İzmir'e Doğru**, 10 Mart 1919, s.2,; Özcan Mert**, a.g.m,**s.580,;Adnan Sofuoğlu, **a.g.e**, s.284 .
[273]**Atatürk'ün Tamim Telgraf ve Beyannameleri**, Ankara,1991,s.236-239.
[274]Özcan Mert, **a.g.m**, s.582.

Sivas'ta bulunan 3. Kolordu Kumandanlığı, yaşanan Biga olayı ve Cemiyet-i Ahmediye'nin faaliyetlerine dair malumatın halkı aydınlatmak maksadıyla Hakimiyet-i Milliye, İrade-i Milliye, Albayrak ve diğer Kuva-yı Milliye' yi desteklemekte olan gazetelerde gündeme alınmasını istedi[275].

Bütün bu alınan önlemler ve ikinci Anzavur Ayaklanmasının (16 Şubat-19 Nisan 1920) Kuva-yı Milliye tarafından bastırılması neticesinde Anadolu'da Cemiyet-i Ahmediye'nin faaliyetleri ve genişlemesi önlenmiş oldu[276].

2.9.Ahmet Anzavur'un İlerleyişi Ve İsyanın Genişlemesi

Kaymakam Rahmi Bey Gönen'de çeşitli tedbirler alarak bu vaziyette Ahmet Anzavur' u beklemekteydi. Kaymakam Ali Bey tarafından Gönen' den 31 Mart 1920 tarihinde Bandırma şehrinde bulunmakta olan 14.Kolordu Kumandanlığı' na gönderilen telgrafta *"Ahmet Anzavur ve maiyetinin, Biga yönünde bulunan Hodul, Tahirova ve Avunya üzerinden Gönen'e doğru gelmekte olduğunu, idaresi altında iki-üç bin kişi bulunmakta olduğunu, beraberlerinde on katırlık silah ve cephane getirdiklerini ve kısa bir müddet zarfında Gönen' e ulaşacaklarını''* endişe içinde rapor etmiştir[277].

Anzavur' un Gönen'e yaklaşıp işgal etme tehlikesi üzerine o zaman 14. Kolordu'nun Bandırma 'da bulunan kalem reisliği görevini de yapmakta olan Şehzade Cemalettin Efendi[278], Belediye azalarından Hüseyin Vehbi, Bandırma Kaymakamı Şevki, Müftü Abdürrahim ve eşraftan İsmail Hakkı ve Hafız Mustafa Efendi'den oluşturulmuş olan bir nasihat heyeti ile 3 Nisan 1920 tarihinde Gönen'e 10 kilometre uzaklıkta bulunan Çerkez Çalıoba köyüne gelerek onunla görüşme isteğinde bulunmuşlardır. Ahmet Anzavur yanında birkaç adamıyla hemen Çalıoba köyüne gelmiş ve Şehzade Cemalettin Efendi riyasetinde bulunan nasihat heyetiyle görüşmüştür. Fakat yapılan görüşmeden hiçbir fayda elde edilememiş, Anzavur'un Bandırma üzerine yürüyüşü engellenememiştir[279].

---

[275]Sedat Çizmeci, **a.g.t**, s.49.
[276] Özcan Mert, **a.g.m**, s.582-583.
[277]**Türk İstiklâl Harbi, İç Ayaklanmalar**, c.VI, s.84-85.
[278]Uluğ İğdemir, **a.g.e,** s.88.
[279] Kemal Özer, **a.g.e**, s.91,; Kazım ÖZALP, **a.g.e**, s.410.

Şehzade Cemalettin Efendi'nin başında bulunmakta olduğu nasihat heyetiyle yapılan 3 Nisan 1920 tarihli görüşmede Ahmet Anzavur'a *"Sizde biliyorsunuz ki mütareke ahkamı mucibince bir mahalde iğtişaş zuhur ederse, orasını düvel-i müttelife kıtaatı işgal edecektir. Bandırma sahilinde ise bir İngiliz deridnotu ile bir Yunan torpidosu var. Deridnotta Fransızların iki bölük askeri mevcut. Sonra karşımızda Balıkesir cephesinde Yunan askeri bulunuyor. Onunla dövüşeceğimize biz İslam kanını birbirine akıttırıyoruz, bu günahtır. Siz bu işten vazgeçiniz. Bugüne kadar yaptığınızdan korkuyorsanız, kolordu kumandanı Yusuf İzzet Paşa Hazretleri sizleri kamilen af buyuracaklardır''* diyerek caydırmaya çalışmışlardır[280].

Ahmet Anzavur ise bunun üzerine *"Benim burada abdest almadığım dere, dibinde namaz kılmadığım ağaç kalmadı. Başınızda Şehzade dahil olduğu halde bütün subaylar hepiniz gavursunuz, Kuva-yı Bagiyesiniz. Benim cemiyetim Kuva-yı Muhammediye'dir, koynumda mushaftır cevabını"* vermiştir. Şehzade Cemalettin Efendi Ahmet Anzavur'la yapılan görüşme sırasında bu işin içinde mabeyn parmağı olduğunu ve o zaman ki Harbiye Nezareti'nin yardımı bulunduğunu hissettiğini ve anladığını beyan etmiştir[281].

Ahmet Anzavur yanında birçok piyade, süvari ve topçu birliklerinden oluşan bir kuvvet ve iki top ve bir kaç mitralyöz ile birlikte Gönen'e vardı[282]. Genel Karargahını Karalar Çiftliği, Dereköy köylerine kurmuş olan Anzavur, yanında getirmiş olduğu topları da Babayaka köyünde bulunan kalenin içine koydu[283]. Gönen bu sırada Kaymakam Rahmi Bey ve komutası altında olan iki yüz asker ve ahaliden toplanmış olan gönüllü birlikler tarafından savunuluyordu[284].

4 Nisan 1920 tarihinde Ahmet Anzavur ve asiler çok üstün kuvvetlerle Karalar Çiftliği, Tuzakçı ve Gündoğan köyleri üzerinden Gönen'e taarruza geçmişlerdir. Kaymakam Rahmi Bey ve milli güçler kırk sekiz saat kadar Gönen kasabasını savunmuşlarsa da kendilerinden çok üstün güçte olan Ahmet Anzavur ve

[280] Kazım ÖZALP, **a.g.e**, s.411.
[281] " Şehzade Cemalettin Efendi'nin Hatıratı", **Vakit,** 13 Teşrin-i Sani 1923, s.1.
[282] Kazım Özalp, **a.g.e**, c.I,s.409.
[283] Kemal Özer, **a.g.e**, s.80.
[284] Kazım Özalp, **a.g.e**, s.409.

asilerin şehre girmesini maalesef durduramamışlardır[285]. Ahmet Anzavur'un bu saldırısına karşı koymak isteyen Kaymakam Rahmi Bey ve birkaç subay asilerce parçalanarak şehit edildiler. Bunun dışında Gönen Belediye ve Müdafa-i Hukuk Heyeti Reisi Hüseyin Bey, Gönen Müftüsü Şevket Efendi, yine milli güçlerin başta gelen simalarından vatanperver bir genç olan Ramiz Bey ve Gazi Mihail torunlarından olan Mehmet Bey de asilerce şehit edildiler[286]. Ahmet Anzavur esir aldığı erleri teker teker huzuruna getirerek, padişaha ve şeriat(!) ordularına karşı bir daha karşı koyup silah kullanmayacaklarına dair yemin ettirerek üzerlerinde bulunmakta olan silahlarını almış ve askerleri köylerine dönmek üzere salmıştır[287].

Ahmet Anzavur ile Gönen'in Çalıoba köyünde görüşen nasihat heyeti Bandırma'ya dönerek durumu 14. Kolordu Kumandanı Yusuf İzzet Paşa'ya bildirmiştir. Gönen kasabasının Anzavur tarafından işgal edilmesi ve Bandırma'nın da Anzavur işgali tehlikesi altına girmesi üzerine Yusuf İzzet Paşa'nın ilk emri levazım reisini çağırmak arabalar tedarik ettirmek olmuştur[288].

Bu gelişmeler üzerine 5 Nisan 1920 tarihinde 14. Kolordu Kumandanı olan Yusuf İzzet Paşa Bandırma'da bulunmakta olan merkezini Bursa'ya bir süvari kıt'asının refakatinde taşıtmıştır. Bandırma'da kalmış olan subaylar, erler ve aileler ise Albay Seyfullah Bey'in nezaretinde trenle Balıkesir'e sevk edildiler[289]. Balıkesir'de bulunan 61.Tümen Kumandanı Kazım Bey'e Yusuf İzzet Paşa şifreli bir telgrafla durumu bildirmiştir[290].

Bütün bu olan hadiseler üzerine Damat Ferit Paşa'ya tekrar sadaret yolu açılmış oluyordu[291]. Padişah VI. Mehmed Vahdettin 5 Nisan 1920'de yayınladığı

---

[285]Kemal Özer, **a.g.e**, s.81,; Kazım Özalp, a.g.e, s.410,; **Türk İstiklâl Harbi, İç Ayaklanmalar**, c.VI s,86,; Kazım Karabekir, **Günlükler(1906-1948),** İstanbul,2009,s.672,; Uluğ İğdemir, **a.g.e,** s.92.

[286] Kazım Özalp, **a.g.e,** s.409,; **Türk İstiklâl Harbi, İç Ayaklanmalar**, c.VI, s.84-85, Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.176.

[287] Tarık Mümtaz Göztepe, **Vahdettin Mütareke Gayyasında**, İstanbul,1994,s.239.

[288]Kazım ÖZALP,**a.g.e**, s.411,; Şehzade Cemalettin Efendi'nin Hatıratı,**Vakit,**13 Teşrin-i Sani 1920 s.1.

[289]Orhan Hülagü, **a.g.m,**s.61,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.176.

[290] Kemal Özer, **a.g.**e, s.91,; **Türk İstiklâl Harbi, İç Ayaklanmalar**, c.VI, s.85, Kazım Özalp, **a.g.e**, s.412.

[291]Vahdet Keleşyılmaz, "Dönemin Türk Basınında Anzavur Olayı"**, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Ankara,1999 c.15,sayı.45,s.884,; "Taraf-ı Şahaneden Yeni Kabinenin Teşkline Memur Buyrulan Damat Ferit Paşa", **Alemdar,** 3 Nisan 1920, s.1.

hatt-ı hümayunla Damat Ferit Paşa'yı yeniden sadrazamlığa getirdiğini ilan etmiştir[292].

Bundan bir gün sonra yani 6 Nisan 1920 tarihinde Biga'dan Kuva-yı Milliye'yi şikayet için gelmiş olan İzzet Bey başkanlığındaki heyet, Dahiliye Nazırı Reşid Bey'i ziyaret ederek şikayetlerini bildirmişlerdir. Dahiliye Nazırı Reşit Bey ise heyetin şikayetlerini dinledikten sonra Sadrazam Paşa ile görüşerek kendilerine malumat vereceğini beyan etmiştir[293]. Biga'dan gelen bu heyet daha sonra Meclis-i Ayan ve padişah ile de görüşmüş şikayetlerini iletmiş 16 Nisan 1920 tarihinde Biga'ya dönmüştür[294].

8 Nisan 1920'de Damat Ferit Paşa daha iktidara geçer geçmez, görüşmüş olduğu İngiltere Yüksek Komiseri Amiral Robeck'e milli güçleri ortadan kaldırmak amacıyla, devletin askeri gücünü de kullanmak istediğini belirterek Ahmet Anzavur'u Bandırma bölgesinde vazifelendirmek arzusunu belirtmiştir[295].

Bunun dışında Damat Ferit Paşa İngilizlerden Anzavur 'a silah ve cephane verilmesini istedi. Amiral Robeck ise hali hazırda iç savaş çıkmasını istemediklerini fakat bununla beraber cephane ve silah konusunu General Milne ile görüşeceğini belirtti. Daha sonra Amiral Robeck'in Lord Curzon'a göndermiş olduğu rapordan anlaşıldığı üzere Ahmet Anzavur'a silah ve cephane yardımı hususunda Damat Ferit Paşa Hükümetinin bu görüşünü İtilaf Devletlerinin aynen destekledikleri ve General Milne'in de bunu onayladığı anlaşılmaktadır[296].

Anzavur'a verilen İngiliz desteği konusunda Le Temps İngilizlerin Fransa ve İtalya'nın rızasını almadan ona 4000 tüfek, 30 mitralyöz , bol miktarda cephane ile 4 top verdiğini belirtmektedir[297].

Damat Ferit Paşa'nın tekrar iktidara gelmesi sonrasında Ahmet Anzavur kendi güçlerini Kuva-yı Muhammediye olarak isimlendirmeye başlamıştır[298].

---

[292] Ali Fuat Türkgeldi**, Görüp İşittiklerim**, Ankara,1984,s.124,; **İkdam**, "Damat Ferit Paşa kabinesi kuruldu.", 6 Nisan 1920, s.1.
[293] "Biga Heyeti Bab-ı Alide", **İkdam**,7 Nisan 1920,s.1,; "Biga Heyeti", **İleri**, 7 Nisan 1920, s.2; "Biga Heyeti", **Peyam-ı Sabah,** 7 Nisan 1920,s.1, Uluğ İğdemir, **a.g.e,** s.58.
[294] Uluğ İğdemir, **a.g.e,** s.55-56.
[295] Salahi R.Sonyel, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika,** Ankara,1973,c.I,s.211.
[296] Salahi R.Sonyel, **a.g.e**, s.212,; **İzmir'e Doğru**, 7 Nisan 1920,s.2.
[297]Yahya Akyüz, **a.g.e**, s.163.

Ahmet Anzavur Gönen'de bir müddet kaldıktan sonra Bandırma üzerine yürüyüşe geçmiş [299] , 9 Nisan 1920'de Edinciği işgal etmiştir. Edincik'ten Bandırma'ya doğru ilerlerken Bandırma'dan gelen eşraf tarafından karşılanmış olan Anzavur kuvvetleri 10 Nisan 1920 günü merasimle, herhangi bir mukavemetle karşılaşmadan Bandırma'ya girerek şehri işgal etmişlerdir[300].

Anzavur için yapılan merasimde şunlar yaşanmıştır. *"Ahmet Anzavur alayının önünde ünlü eşkiyadan Şah İsmail at üstünde ve elinde büyük bir bayrak tutarak ilerliyor ve sancağın bir tarafında üstünde Kuran-ı Kerim'den bazı ayetlerle Kelime-i Tevhid yazılı, diğer tarafında ise "Nasrun Minellahı ve Fethun Karip ve Bessirulmüminin''* tebşiratı Kur'aniyesi yazılı idi. Alay bu minval üzere şehirde doğruca hükümet konağına gelmiş ve Anzavur, hükümet konağının arka kapısı önündeki binek taşı üzerine çıkarak halka hitaben bir nutuk söylemiş çetrefil bir Türkçe ile şivesiyle kendisinin padişah ve halife tarafından Kuva-yı Milliye yi tedip ve tenkile memur edildiğini, yakın zamanda onları temizleyeceğini, Biga'da, Gönen'de milli güçlere karşı kazandığı zaferleri uzunca açıkladıktan sonra pek yakın bir zamanda Bursa ve Balıkesir'i ele geçirip bu bölgeyi İttihatçı çetelerin ve Kuva-yı Bagiye'nin elinden kurtaracağını söylemiş, ahaliyi padişah ve halife adına 5 Nisan 1920 tarihinde kurulan Damat Ferit Paşa hükümetine bağlılığa davet etmiştir. Anzavur bu nutkunu söyledikten sonra hükümet meclisinin idare salonunda bir kabul resmi yapılmıştır[301].

Kuva-yı Milliye güçlerinin Geyve Boğazına kadar gelmiş olması ve Kocaeli bölgesinde bulunmakta olan milli kuvvetler ile yakın temas kurulmasının mümkün olması bu suretle tamamen kendi hakimiyetlerinde bulunan İstanbul Boğazı'nın tehdit altına girmiş olmasından İngilizler rahatsızdılar. Bunun dışında İngilizler o vakitte San Remo'da hazırlıkları yapılmaya başlanan barış konferansında düzenlenecek anlaşmayı Türklere daha kolay kabul ettirebilmek amacıyla Ankara'da milli meclisin toplanmasını önlemek ve bununla beraber Kuva-yı Milliye'yi yok

---

[298] Falih Rıfkı Atay, **a.g.e**, s.251.
[299]Kazım Özalp, **a.g.e**, s.411, Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.176.
[300] İngiliz Kemal(Ahmet Esat Tomruk), **a.g.e,** s.59, "Ahmet Anzavur Paşa Kıtaatı", **İkdam**,13 Nisan 1920, s.1,; "Ahmet Anzavur Paşa", **İleri**, 13 Nisan 1920, s.2,; "Ahmet Anzavur Paşa", **Peyam-ı Sabah**,13 Nisan 1920, s.2,; Kazım Özalp, **a.g.e**, s.412,; Uluğ İğdemir, **a.g.e,** s.60.
[301] Kemal Özer, **a.g.e**, s.72.

etmek istiyorlardı. Bundan sonra İngiltere Savunma Bakanlığı Kuva-yı Milliye karşısında bazı düzenli Türk güçlerinin oluşturulması ve bunların donatılmasını desteklemeye başlamıştır[302].

Ahmet Anzavur Bandırma'yı ele geçirdikten sonra artık İstanbul ile doğrudan doğruya temas kurma imkanına kavuştu. Damat Ferit Paşa ile telgraf makinesi başında haberleşebiliyordu. Nitekim Anzavur'a 8 Nisan 1920 tarihinde Damat Ferit Paşa Hükümeti tarafından İzmit Mutasarrıflığı uhdesinde kalmak üzere Balıkesir Mutasarrıflığına atandı ve Mirimiranlık (Sivil Paşalık) rütbesi verildi[303]. Bunun dışında kendisi ile İstanbul'da bulunan Damat Ferit Paşa Hükümeti tarafından Kuva-yı Bagiye olarak vasıflandırılan Kuva-yı Milliye'nin tedip ve tenkili vazifesini de üzerine alan Ahmet Anzavur böylelikle Saadetlü Ahmet Paşa ünvanını da kazanmaktaydı[304].

Damat Ferit Paşa ve İngilizler Marmara Denizi ve Boğazlar bölgesini ellerinde tutmak için Anzavur'a paşalık ünvanı vererek onu bir vasıta olarak kullanmışlardır[305].

Bandırma'dan İstanbul'daki Peyam-ı Sabah gazetesine bir yazı gönderen orada münteşir Teokamos gazetesine göre, Anzavur'un Bandırma'ya gelişi şöyle açıklanmıştır:

> *"Kasabamızda evvelki günden beri Anzavur Ahmet ve rüfekası bulunmaktadır. Biga'da Kuva-yı Milliye'yi mağlup ve münhezim ettikten sonra maiyetindeki kuvvet ile birlikte Kuva-yı Milliye'ye karşı mücadelesini devam ettirmek üzere şehrimize gelmiştir. Hakikaten Mustafa Kemal Paşa bu Çerkez zabitten bi-aman bir hasım bulamaz. Mazisi hakiki bir damgay-ı cesaret ve cüret ile mahtum olan Ahmet*

[302] Adnan Sofuoğlu, **a.g.e**, s.327,; Yahya Akyüz, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamuoyu**, Ankara, 1988, s.189.
[303] **T.CCDAB. BEO**.4626/346879,; Uluğ İğdemir, **a.g.e,** s.89,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.177,; "Karesi Mutasarrıflığı Ahmet Anzavur Bey'e tevcih edildi. Mirimiranlık tevcihiyle Karasi Mutasarrıflığına Ahmet Anzavur Bey'in tayini hususuna irade-i seniyye serefsadr olmuştur.", **İleri**, 9 Nisan 1920, s,2,; "Karesi Mutasarrıflığı", **İkdam**, 9 Nisan 1920,s,2**,;** "Pek Muhik ve Musib Bir Tevcih", **Alemdar,** 10 Nisan1020, s.1.
[304] Tarık Mümtaz Göztepe, **a.g.e**, s.276,; Kazım Özalp, **a.g.e**, c.I, s.413,; Falih Rıfkı Atay, **İmparatorluğun Batış Yılları**, İstanbul,2013,s.211.
[305] Uluğ İğdemir, **a.g.e,** s.54,; Kazım Özalp, **a.g.e**, c.I, s.411,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, aynı yer.

Anzavur Bey, Bandırma'da beş altı gün kaldıktan sonra maiyetindeki kuvvet ile Kuva-yı Millye'nin takibine çıkacaktır''[306].

Anzavur'un Bandırma'ya girmesi ve Kuva-yı Milliye'ye karşı vaziyet almasından cesaretlenen Rumlar burada Müslüman ahaliye karşı hasım bir tutum almış, düşmanca hareketlere başlamışlardır[307]. Meşhur Türk casusu İngiliz Kemal'in anılarında Bandırma'da bulunan Rumların Anzavur'un orayı ele geçirmesi ve Kuva-yı Milliyecilerin firar etmelerinden dolayı kiliselerinde ayin yaptıkları, Yunan ordusu nun zaferi için dualar edildiği, Vahdettin'in Yunanlılarla el ele verdiği için onun ordusuna da dualar edildiği vurgulanmaktadır[308].

Bandırma'yı da hiçbir direniş görmeden çok kolay bir şekilde elde etmiş olan Anzavur gittikçe korkusuz bir şekilde hareket etmeye başlayarak Sadrazam Damat Ferit Paşa ile doğrudan muhabereye başlamıştı[309].

Muzaffer bir komutan edasıyla Bandırma'ya giren Ahmet Anzavur bu zaferiyle adeta kendinden geçmişti. Kendine göre ilanlar, beyannameler yayınlıyor, yabancı ülkelerin temsilcileriyle görüşmeler yapıyordu. Sanki yabancı bir ülke ordusu komutanı olarak Anadolu'yu işgal etmek için planlar yapıyordu. Kuva-yı Milliye karşısında yapacağı harekat için Damat Ferit Paşa'dan kendisine iki uçak, para, cephane ve silah göndermesini istemekteydi. Ayrıca kendisine verilmiş olan paşalık fermanının bir an önce gönderilmesini de istemekteydi[310].

Bandırma'dan Ahmet Anzavur' un yazmış olduğu mektup onun gütmüş olduğu emelleri ve İngilizlerle yapmak istediği işbirliği düşüncelerini göstermektedir.

"Önce hemen hareket etmek gerekir. Geçici olarak ve mecburen ertelenen İttihatçıların çatışmasında elde bulunan ve bulunmayıp da yardım edecek olan Manyas, Gönen, Çerkez, Laz, Gürcü ve diğer milletleri hemen toplayıp gerekli miktarda silah ve cephane ve evlerinin idaresi için biraz maaş dağıtılıp Balıkesir'i işgal ettikten sonra Soma ve Kırkağaç bölgelerini dolaştığım zaman bütün benimle

[306]" Ahmet Anzavur ",**Peyam-ı Sabah**, 12 Nisan 1920, s.1.
[307] Kemal Özer, **a.g.e**, s.94.
[308]İngiliz Kemal(Ahmet Esat Tomruk), **a.g.e,** s.61.
[309]Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.181.
[310] Kazım Özalp, **a.g.e**, c.I, s.410.

beraber olmak için söz veren ahaliden de yeterli sayıda işe yararlarını alarak Kara Reşit ile kardeşlerini ve Elbistan'lı Sarı Yusuf'un işgal ettikleri Salihli'ye yürüyüp Allah'ın lütfu keremiyle bunları perişan ettikten sonra Kuva-yı Milliye ismini diline alacak Bursa ve Kale-i Sultaniye ve Karesi bölgesinde kimse kalmayacağı gibi hepsi de bana katılacaklarından İngiltere hükümetinden Anadolu'ya karşı yapmak istedikleri harekatı beraber görüştükten sonra Samsun, Amasya ve Çorum ve de Yozgat'ta yakınlarım da hazır olduklarından o yöne yeterli cephane ve silah ile oğlum Sivas'a doğru gelmek ve bizzat benim kolumdan Kale-i Sultaniye sahilinden Nazilli'ye kadar temizledikten sonra Konya'ya doğru yürümek, oradan Kuva-yı Milliye liderlerinin toplandığı Ankara'dan oğlumun koluyla birleşmek üzere Sivas'a bu harekatı İngiliz kuvvetleri de takip edecek ve yardımcı olacaktır, tutuklanan edilen bu melunları İngiliz ordusuna ve kanununa teslim edilecektir "[311].

Bandırma'da kaldığı süre zarfında Ahmet Anzavur kurmuş olduğu Cemiyet-i Muhammediye teşkilatının reisliğine Çerkez Hüseyin Efendi'yi getirerek aynı zamanda eşraftan bir kısmını da zorla cemiyete dahil etmiştir. Damat Ferit Paşa Hükümeti tarafından İstanbul'dan, kurulmuş olan bu cemiyetin tanzimi ve çalışmalarını yürütmek amacıyla bir binbaşı başkanlığında 5-6 kişi kadar olan zabitlerden oluşturulmuş olan bir heyet Bandırma'ya gönderilmiştir. Gönderilen bu heyet hemen Bandırma'da çalışmalarına başlamışlardır.[312]

Ahmet Anzavur Balıkesir Mutasarrıflığı'na paşalık verilerek atandıktan sonra Bandırma'yı kendisi için bir merkez olarak kullanmaya başladı. 61.Fırkanın, Anzavur'un Bandırma'da yapmış olduğu icraat ve tertibatından, Balıkesir'de bulunan Telgraf Müdürü Yusuf Bey'in sağlamış olduğu hususi bir düzenek sayesinde haberi oluyordu[313].

Bunun dışında Balıkesir'deki 61.Tümen komutanı Albay Kazım(Özalp) Bey'de meşhur Türk casusu İngiliz Kemal'i Ahmet Anzavur' un gücünü, kuvvetlerini, durumunu ve gayelerini yakından ve tam olarak öğrenmek, böylelikle gerekli olan tedbirleri alabilmek amacıyla Bandırma'ya göndermiştir. Bandırma' da Ahmet Anzavur' la İngiliz Kemal " Mr.Düri'' rolü ile hükümet konağında yanında kaza kaymakamı olduğu halde bir görüşme gerçekleştirmiş, İngiliz Kemal Anzavur'un kendisine *"Halife adına hareket ederek bu bölgeye geldiğini,*

[311] Kazım Özalp, **a.g.e**, c.I, s.411,; Vahdet Keleşyılmaz, **a.g.m,** s.883,; "Anzavur' un Bir Vesika-ı İhaneti", **İzmir'e Doğru,** 19 Mayıs 1920, nr.63.
[312] Zühtü Güven**, a.g.e**, s.58.
[313] Adnan Sofuoğlu, **a.g.e**, s.327,; Kazım Özalp, **a.g.e**, s.412.

kuvvetlerinin çok güçlü olduğunu ve yakında Kuva-yı Milliye birliklerini dağıtacağını anlatarak" sahip olduğu silahları ona göstermiştir[314]

İngiliz Kemal Anzavur'la yaptığı görüşmeyi Bandırma telgrafhanesine gelerek Balıkesir'den makine başına bizzat 61.Tümen Komutanı Albay Kazım Bey'i çağırarak iletmiştir. Kazım Özalp anılarında bu olayı *"Mr. Düri'yi Anzavur'un bir merasim kıtasıyla karşıladığını, "Sahip olduğu kuvvetlerin çokluğundan, teşkilatının gücünden ve bir haftaya kadar Kuva-yı Milliye'yi yok edip önde gelen reislerini tutuklayacağından, kendisinin desteklenmesinin faydalarından bahsederek, yaptığı harekatın başarılı olabilmesi ve sona erdirebilmesi için elli bin İngiliz lirasına ihtiyaç duyduğundan, ayrıca İngiliz uçaklarının yardımının gerekli olduğundan bahsederek Bandırma'daki teşkilatını tamamladığında beş gün içinde bir kolun Gönen- Balya üstünden Balıkesir yönüne, öbür kolun da Susurluk yönünden Balıkesir üstüne, üçüncü bir kolun da Kirmastı üstünden Bursa'ya gönderileceğini''* anlatmıştır[315].

Daha sonra Ahmet Anzavur hazırlıklarını tamamlayıp yaklaşık olarak beş bin kişilik bir kuvvetle Bandırma'dan çıkarak[316], Kirmastı'ya doğru ilerledi. Mühim bir karşılık görmeden burayı işgal ettikten sonra Susurluk'a girdi. Anzavur ve avanesi Kirmastı'ya girip orayı işgal ettikten sonra Seyid Hacı tarafından hanesinde muhafaza altında tutulan 172. Alayın 40 sandık cephanesini gasbetmiş, şehirde bulunan lokantalardan kendilerine zorla yemek verdirmiş, jandarma merkezinde bulunan Osmanlı silahlarına el koymuşlardır. Aynı zamanda bu sırada Anzavur'un maiyetinden Gavur İmam'da iki bin kişiden oluşan bir kuvvetle Balya istikametinden Balıkesir şehrine yürümeye başladı[317].

Böylece Anzavur Bandırma, Karacabey ve Kirmastı bölgelerini hakimiyeti altına almış oluyordu[318]. Ahmet Anzavur bundan sonra muzaffer olarak Bursa'ya

---

[314] İngiliz Kemal(Ahmet Esat Tomruk), **a.g.e,** s.59-62.
[315]İngiliz Kemal(Ahmet Esat Tomruk), **a.g.e,** s. 62,; Kazım Özalp, **a.g.e**, s.410-411,; Samih Nazif Tansu, **İki Devrin Perde Arkası,** İstanbul,1963, s.358,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.182.
[316] "Ahmet Anzavur Paşa", **Peyam-ı Sabah**, 13 Nisan 1920, s.1,; **İzmir'e Doğru**, 14 Nisan 1920, s.2.
[317]Kazım Özalp, **a.g.e**, c,I, s.412,; A.Memduh Koyunoğlu, **İznik ve BursaTarihi**, Bursa,1935,s.102,; Falih Rıfkı Atay, **Çankaya**, s.288 ,; Fahri Görgülü, **Yunan İşgalinde Kirmastı** ,Bursa,1960,s.15-17, ; Uluğ İğdemir, **a.g.e,** s.60,; Orhan Hülagü, **a.g.m,** s.61,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, aynı yer.
[318]Kazım Karabekir, **Günlükler(1906-1948**), İstanbul,2009,s.672,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.184.

gireceğini ve Cuma namazını Çinili Camide kılacağını propaganda etmeye başlamıştır. O, böylelikle aynı zamanda Balıkesir ve Bursa'yı da tehdit etmiş oluyordu. Anzavur'un bu ileri yürüyüşü Milli Mücadele açısından çok büyük bir tehlike arz ediyordu. Buna karşı mühim tedbirler alınmış, Mustafa Kemal Paşa durumun hassasiyetini anlatan bir beyanname neşretmiştir[319].

2.10. Ahmet Anzavur'un İleri Harekatı Karşısında Milli Kuvvetlerin Almış Olduğu Önlemler

Vaziyet bu şekilde iken, 61.Tümen Kumandanı Albay Kazım(Özalp) Bey kısa bir müddet önce oluşturulan olan İzmir Kuzey Cephesi Kumandanlığı vazifesine tayin edilmişti. Ahmet Anzavur' un yapmakta olduğu bütün bu harekata karşı yardımcı olması için Salihli yöresinde bulunmakta olan Çerkez Ethem'e çektiği şifreli telgrafta şunları söylemekteydi:

> *" Her tarafta kara cephemize yakın ve geri bölgelerinde vaziyet had ve vahim bir şekil almıştır. Biga civarında kuvvetlerimizi bozmayı başaran Anzavur melunu birkaç gün önce Gönen üstüne ilerleyerek Kaymakam Rahmi Bey'in kuvvetlerini yenmiş, kumandan da dahil olduğu halde bazı subayların şehit olması neticesinde kuvvetlerimiz dağılmış ve asiler Gönen şehrine ve civarına hakim olmuşlardır. Anzavur bu sefer daha mahir ve desiseli hareket ediyor, esir ettiği subayları, askerleri Halife adına yemin ettiriyor, Kuva-yı Milliye aleyhine tahrik ediyor. Durumu tehlikeli gören Kolordu Kumandanı Yusuf izzet Paşa Bandırma'dan çekilmiş, Anzavur ise direniş görmeden Bandırma'ya girmiştir. Bandırma'da kalan bazı subaylar ve bir kısım halk tarafından karşılanmıştır. Anzavur kuvvetleri şimdi iki koldan Balıkesir üzerine yürümektedirler. Bir kolu Balya istikametinde ilerlemektedir. Bu kuvvetler Gavur İmam'ın komutasındadır. Bunların karşısında Edip Bey varsa da kuvvetlerimizin maneviyat bozukluğundan şikayet etmektedir. Diğer kol, yani Anzavur' un idaresinde bulunan asilerin bir müfrezesi dün Karacabey'i işgal etmiştir. Asilerin Balıkesir'i ellerine geçirmeleri, Yunanlılarla irtibat kurmalarına imkan verecektir. Bunun ne kadar vahim bir netice doğuracağını tahmin edebilirsiniz. Ben son itaat edecek neferim kalıncaya kadar döğüşeceğim. Fakat maksat şahsi şeref değil, ortak ve mukaddes bir gayedir. Durum muhataralıdır. Bunun için bizzat ve yeterli bir kuvvet ve süratle Balıkesir'e hareket ediniz. Kuvvetlerin Akhisar istasyonundan trenle Balıkesir'e kadar sevki mümkündür. Bu, hızlıca gelmenize yardım eder. Telgraf başında onayınızı bekliyorum. 61. Fırka Kumandanı Miralay Kazım ".*[320]

[319] Kazım Özalp, **a.g.e**, s.412-413,; Rahmi Apak**, a.g.e**, s.129,; Orhan Hülagü, **a.g.m,**s.62.
[320] Kazım Özalp, **a.g.e,** s. 113,; Hasan İzzettin Dinamo, **Kutsal isyan,** c. 6, s. 267-269,; Çerkez Ethem, **Çerkez Ethem' in Hatıraları**, İstanbul,1962,s.28,; Orhan Hülagü, **a.g.m,**s.64,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.183-184.

Ahmet Anzavur'un Kirmastı'yı işgal etmesi sonrası Kuva-yı Milliye aleyhine yapmış olduğu tehditler ve "Çinili Cami'de cuma namazını kılacağını duyurması, Bursa'da bulunan milli güçler arasında büyük bir heyecan uyanmasına sebep oldu[321]. Bursa'da bulunmakta olan 56. Tümen Kumandanı Albay Bekir Sami Bey şehri savunmak için çeşitli önlemler almaya başladı ve Bursa şehrinden 20 km kadar güney batıda olan Sülüklü denilen mahalde Anzavur'a karşı kuvvetler toplanıp cephe oluşturuldu. Aynı zamanda Bekir Sami Bey, Bursa Müdafa-i Hukuk Teşkilatına mensub ileri gelen vatanperver kişiler ile halkta meydana gelen galeyanı dindirmeye çabalıyordu[322].

Bursa şehri bütün bu olaylar yaşanırken 56. Tümen Kumandanı olan Bekir Sami Bey'in anlattığına göre aynen şu durumdaydı,"Bursa şehri İstanbul'dan sonra ikinci derece bir tekaüd şehridir. İstanbul'a yakın olmak ve ucuz bulunmak münasebetiyle birçok eski tekaüd zabit ve memurlar burada ikamet ederler. Binaenaleyh ötedenberi hükümet-i meşrutaya gayr-i sadık ve şevk-i menfaatle idare-i gayr-i meşrutaya mütemayın müteasıplar olup memleketin gençliğine karşı biaman birer düşman olup padişah ve anın yaranı olan eski müteasıplar tarafından idare edilen Anzavur harekat-ı irticaiyesini alkışlamakta ve onları hafiyen bilahere kısmen zahiren propaganda yapmakta idiler. Bu zevat ile Keşfi Bey Harekatı Milliye'ye taraftar olmadığı gibi polis müdürü dahi muhasım bir vaziyette ve jandarma heyeti ise zahiren bitaraf ve batınen belki İstanbul Hükümeti'ni arzu eder olmuşlardı. Tekmil vilayet kaza kaymakamları ve nahiye müdürleri içinde derdi maişe ve sevk-i menfeat ve karşı tarafı kuvvetli görmek hareket-i irticaiyenin kesb-i muvaffakiyet edeceğini zanneylemek cihetleri ile hemen kamilen denecek derecede bitaraf ve bekleyici bir vaziyet almışlar idi. Binaenaleyh tekmil Bursa vilayetinin bu günlerde manzarası memurlar ve zabitan bitaraf ve içlerinde Ferit Hükümeti'ne taraftar bulunan jandarma bitaraf heyet-i umumiyesi ile fikirle Kuva-yı Milliye aleyhine imale edilmiş, bunlara karşı da fırka kumandanı ile maiyetindeki birkaç zabitan maada Harekat-ı Milliye merbut kimse kalmamış ve bunlar dahi pek yalnız kalmıştır. Sülüklü'ye gönderilen müfrezedeki efradın firarlarını başlarında bulunan bazı

[321] Adnan Sofuoğlu, **a.g.e**, s.329,; Uluğ İğdemir, **a.g.e,** s.60.
[322]**Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, c.VI, s.40,; Orhan Hülagü, **a.g.m,** aynı yer.

zabitler manen teşvik ediyorlar, bu surette bölükleri dağılarak kendileri de Anzavur aleyhinde hareket etmemek vesilesini elde etmeye çalışıyorlardı…''[323]

Ahmet Anzavur'un ileri yürüyüşü ve Bursa'ya yönelik beyanları neticesinde şehirde gerçekten de görünmeyen bir isyan ve firar havası hakim olmaya başlamıştı[324]. Daha sonra bu olumsuz hava Gemlik-Yenişehir-İnegöl ve Orhaneli gibi şehrin diğer kazalarını da yayılmıştı[325]. Bursa'da o sırada 56. Tümen bulunmakta Rahmi Apak ise bu tümenin kurmay başkanlığı vazifesini yapmaktaydı. Rahmi Bey Anzavur tehdidi altında olan Bursa'nın durumunu şu şekilde anlatmaktadır:

" Bursa şehrinde 56. Tümen var; fakat bir türlü bu tümenin kuvvetlerini artırmak, teşkilatını genişletmek mümkün olmuyor. 100 nefer tedarik edildiği gün 150 nefer silahları ile birlikte kaçıyor. Halk mutaassıp ve Milli Mücadele'nin aleyhindedir. Zaten o zaman Bursa halkı eski emekli ve gayri memnun memurlar, hacılar, hocalarla doludur; Tümenden alınabilen birkaç tabur (300 nefer kadar) güvenilebilecek subayların komutasında Bursa'ya 10 kilometre mesafede bulunan ve Bursa-Bandırma şosesi üzerinde Beşevler mevkiine sürülmüş ve Anzavur taarruzuna karşı tahkimat yapılmağa başlanmıştır. 20. Kolordu Komutanı General Ali Fuat Paşa, Eskişehir' den 2. piyade alayını tabur tabur Bursa'ya takviye için gönderiyor. İlk Tabur Bursa 'ya 30 kilometre mesafedeki Dimboz karakoluna geldiğinde, bozguncular taburun içine giriyorlar, asker geceleyin dağılıyor kimseler kalmıyor. Üç gün sonra gelen 2. Tabur hakkında daha dikkatli davranılıyor, bölüklerin içine gizli ajanlar sokuluyor, erler arasında milli hareket hakkında propaganda yapılıyor. Tabur kusursuzca Bursa'ya geliyor, bir gün istirahat ediyor, ertesi gün öğleden sonra Beşevler cephesine iltihak etmek üzere hareket ediyor. Şehrin bahçeleri arasından geçerken bahçelerdeki kadınlar: "Askerler, bu subaylar sizi, padişahın askerlerine karşı muharebe etmeye götürüyorlar, siz müslüman kardeşlerimize kurşun mu atacaksınız? Padişaha karşı asi oluyorsunuz" diye bağırıyorlar. Tabur, şehirden iki kilometre uzakta, akşama doğru dağılıyor. Bunu önlemek isteyen subaylara karşı erler silah çeviriyorlar. Öyle bir zaman geliyor ki, 56. Tümen Komutanı ve

[323] Adnan Sofuoğlu, **a.g.e**, s.329-330.
[324] İlhan Selçuk, **Yüzbaşı Selahattin'in Romanı**, 2.Kitap, İstanbul,1987, s.177.
[325] Adnan Sofuoğlu, **a.g.e**, s.329-330.

karargahından 5-6 subay ile Bursa Müdafaa-i Hukuku 'nda çalışan birkaç arkadaştan başka Bursa' da güvenilecek kimse kalmıyor. Bu dağılan asker, şayet bu gece geriye gelirken silahları ile şehrin içine girerse, içerideki muhaliflerin sevki ile belki bir avuç milliyetçileri de temizler diye birkaç subay, iki makinalı tüfek alarak şehrin batı taraftaki çıkışına yerleştirip sabaha kadar dağıtma ve korkutma ateşi yapıyorlar. Böylece dağınık askerlerin şehre girmeksizin kenarlardan sıvışıp gitmesini kolaylaştırıyorlardı"[326].

Durum böyle iken Bursa şehrinin 20 km kadar güney batıda olan Sülüklü mevkiinde oluşturulmaya çalışılan cephenin yanında ayrıca 56.Tümen Kumandanı Bekir Sami Bey tarafından Yenişehir'e, Gemlik'e, Mudanya'ya şedit emirler gönderilerek, Bursa'ya derhal gelinmesi, gelirken yollarda firarlara meydan verilmemesi, muhtemel firarların derhal önlenmesi ve yöre idarelerinin mahalli idarelere teslim edilerek bırakılmaları istenmişti[327]. Aynı zamanda Bursa'ya yardım etmek amacıyla 3000 kişilik bir piyade alayı Eskişehir'den hareket ettirildi[328].

Eskişehir'den yola çıkarılacak olan bu alayın askerleri önce Bilecek'e kadar trenle, oradan da yaya olarak Bursa'ya gelecekti. Fakat bin kişi olarak Bilecik'ten yola çıkmış olan alayın taburları Bursa'ya ancak 100-150 kişiyle gelebildi. Askerler yolda gelirken aralarına sızmış olan köylü elbiseli kişiler onlara padişahın ordusuna karşı harekete geçmiş olduklarını, Kuva-yı Milliye mensuplarının gavur ve dinsiz olduğu propaganda edilmek suretiyle söylenilerek erlerin firarına sebep olmuşlardı. Bu durumun milli güçlerce öğrenilmesi üzerine çeşitli tertibat alınarak firarların önlenmesine çalışıldı. Bu surette 14 Nisan 1920 tarihinde son tabur 600 kişi kadar Bursa şehrine varabildi. Aralarına hoca, şeyh ve ahaliden kimseler gönderilip Kuva-yı Milliye lehine müsbet propaganda yapmak suretiyle askerin morali yükseltilmeye gayret edildi[329].

Balıkesir ve Bursa yöresinde durum gün geçtikçe daha da kötü bir duruma geliyordu. Ahmet Anzavur'u desteklemek amacıyla İstanbul'da bulunan Damat Ferit

---

[326] Rahmi Apak, **a.g.e**, s.127-128,; Feridun Kandemir**, İstiklal Savaşı'nda Bozguncular ve Casuslar,** İstanbul,1964,s.18,; Orhan Hülagü, **a.g.m,**s.63.
[327] Adnan Sofuoğlu, **a.g.e**, s.330.
[328] Rahmi Apak, **a.g.e**, s.127-129.
[329] Rahmi Apak, **aynı yer**,; İlhan Selçuk, **aynı yer**.

Paşa Hükümeti'nin Mudanya'ya hazırlamış olduğu askerleri çıkaracağı dedikodusu ortalıkta dolaşıyordu. Anzavur, yıllarca askerlik yapmaktan bezmiş olan erlerin ellerine "Padişah askerliği kaldırdı'' diyerek terhis belgeleri dağıtıyordu. Bunu gören askerler firar etmeye başlamışlardı. Bundan dolayı 56.Tümen Kumandanı Albay Bekir Sami Bey bin kişilik bir kuvvet istedi[330]. Daha önceden Bursa'ya getirilip Çekirge semtine dinlenmek ve hazırlanmak üzere yerleştirilmiş olan tabur 16 Nisan 1920 gecesi ayaklanarak isyan etti. Ayaklanmanın duyulması üzerine hemen jandarma ve polis teşkilatları durumdan haberdar edilerek tedbirler alındı. Bursa şehrine giriş ve çıkışlar kapatılarak, milli mücadele taraftarları yardıma çağrıldı. Alınan bu önlemler sayesinde olayın büyümesi engellendi ve kısa müddet zarfında çıkmış olan isyan bastırılarak önlendi[331].

Ahmet Anzavur ve avanesinin Balıkesir'i zabt etmesi halinde, Yunan ordusuna karşı büyük zorluklarla oluşturulmaya çalışılan milli cephe çökebilir bunun yanında Anzavur ve maiyeti Yunanlılar ile birleşip çok daha büyük ve vahim neticelere yol açabilecek bir vaziyet oluşabilirdi. Bunun için Yunan güçlerine karşı oluşturulmuş olan milli cephenin zayıflayıp güç kaybetmesi dahi göze alınarak bu havalideki milli güçlerin Ahmet Anzavur kuvvetlerine karşı çıkmak üzere isyan bölgesine gönderilmesine karar verildi. Bu bir dahili tehlike idi ve daha büyük ve mühimdi. Milleti, Yunan işgaline karşı koymaya davet ve ikna basitti. Fakat, Anzavur padişah ve halife namına hareket ettiğini söyleyerek propaganda yapıyor, esir ettiği er ve zabitleri padişah ve halife namına yemin ettirerek Kuva-yı Milliye karşısında kışkırtarak, halkın zihninde Milli Mücadele aleyhinde bir takım şüpheler oluşturabiliyordu. Aynı zamanda halkın cehaletinden faydalanıp onların dini hislerini kolay bir şekilde istismar ediyordu[332].

Bütün bu gelişmeler karşısında kısa bir müddet öncesinde kurulmuş olan İzmir Kuzey Cephesi Kumandanlığı'na tayin edilen 61. Fırka Kumandanı Albay Kazım Bey, Ahmet Anzavur tehlikesine karşı öncelikle Balıkesir Müdafa-i Hukuk Teşkilatı'nın da yardımcı olmasıyla Aydın Cephesi'nden gönderilen Demirci Efe

[330] Adnan Sofuoğlu, **a.g.e**, s. 330.
[331] İlhan Selçuk, **a.g.e**, s.184-187.
[332] Kazım Özalp, **aynı yer**,; Ahmet Altıntaş,**a.g.e**,s.185.

grubundan 600 kişilik bir süvari bölüğü ile 350 zeybeği, Alaşehir'e Danişment'li İsmail Efe kumandasında 7 Nisan 1920 tarihinde getirtti. Daha sonra bu birlik Alaşehir ve Salihli cephelerinden ayrılan askerlerle birleştirilerek Balıkesir'e sevk edildi[333]. Ayrıca Soma cephesinden Selahaddin Efendi komutasında gayet güçlü bir müfreze, yine Akhisar'da bulunan Alay Komutanı Hafız Hüseyin Bey kumandasındaki milli güçler, 14.Süvari Alayı'nın büyük bölümü, bunun dışında Ayvalık ve İvrindi muhitlerinden de çok miktarda birlikler Balıkesir'de toplandılar[334]. Balıkesir'de Keçecizade Hafız Emin Bey'in emri altında atlı bir birlik oluşturularak nizami kuvvetlerin kumandanı Binbaşı Salim Bey'de bu kuvvetlere katıldı[335]. Meydana getirilen bu kuvvetler 2000 kişiden oluşuyordu. Bütün bu kuvvetlerin hepsi, Salihli cephesinden kendi birliğiyle gelen Çerkez Ethem' in emri altında toplandı[336].

Yapılan bu hazırlıklara ilave olarak Bursa, Eskişehir ve Bilecek'te de Anzavur üzerine yapılacak olan harekata yardımcı olmak için Milli Kuvvetler kuruldu ve sevkleri yapıldı. Ali Fuat Paşa'da Ankara'dan Bursa'ya gelerek harekat süresince orada bulundu[337].

Ahmet Anzavur' un büyük kuvvetlerle Bursa ve Balıkesir'i tehdit etmesi ve harekete geçmesi üzerine Temsil Heyeti adına Mustafa Kemal Paşa aşağıdaki beyannameyi yayınlayarak milli kuvvetlerce gereken önlemlerin alınmasını istemiştir:

> *"İtilaf hükümetleri tarafından İstanbul'umuzun işgali ve milletimizin hakkında hiç bir tarihin kaydetmediği tahribat ve tecavüzata cüret edilmesi üzerine tekmil Anadolu ve Rumeli' de bir vahdeti iman ve vicdan ile feveran eden ve istiklali milleti tahlis gayesine inhisar eden azmi milliyi ihlal için düşmanlarımızın en evvel tevessül etmek istedikleri çare nifakı dahilidir.*
> *İşte sırf bu maksadı hainanenin tatbikatı cümlesinden olmak üzere gerek İstanbul' da düşmanlarımızın amalini tatmin için teşkil eyledikleri Ferit Paşa hükümetini ve*

[333] **Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, c.VI, s.85.
[334] **Türk istiklal Harbi, iç Ayaklanmalar**, VI, 85,; Kazım Özalp, a.g.e, c.I, s.114,; Sabahattin Selek, **a.g.e**, s.68,; Cemal Kutay, **Çerkez Ethem Dosyası**, s.225-228,; Orhan Hülagü, **a.g.m,**s.64.
[335] Kazım Özalp, aynı yer,; Ahmet Altıntaş,**a.g.e**,s.186.
[336] **Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, c.VI, s.86.
[337] Ahmet Altıntaş,**a.g.e**, aynı yer.

gerekse bizzat Anzavur'u teşvik etmişler ve bunun neticesi olarak Gönen ve Biga havalisinde ikaı fesada teşebbüs eylemişlerdir.
Aydın cephesinden Yunanlıların taarruzu püskürtülerek bu cephenin vaziyeti emin bir şekle girdiği ve Kilikya havalisindeki işgal kuvvetleri Urfa'yı tahliye ettikleri, Mersin, Tarsus, Adana, Haçin mevkiindeki işgal kuvvetleri de kamilen muhasara edildiği bir zamanda Anzavur'un Gönen havalisindeki teşebbüsleri doğrudan doğruya Yunanlıların menafiine hizmet ve menafii aliyei milliyeye sarih ve faal bir hıyanettir. Bu teşebbüsü caniyane düşmanlanmızın istihdaf ettikleri gayeyi teminden pek uzak olup, hiç bir kuvvetle tezelzüle uğratılamayacak derecede kavi olan azmi milli karşısında pek yakında hezimete uğrayacaktır.
Binaenaleyh meclisi fevkalede-i milli azasından Ankara' da içtima etmiş olan murahhaslar ve mebusların da reyü kararı inzimam 61. Fırka Kumandanı Miralay Kazım Bey'e Karesi livası ve 56. Fırka Kumandanı Miralay Bekir Sami Bey'e de Hüdavendigar vilayeti dahilindeki tekmil Kuva-yı Mülkiye ve askeriye ve milliyeyi deruhte eyleyerek, dahili memlekette ihdas etmek istedikleri tefrikaya mani olmak için her tedbire teşebbüs edebilmeleri ve vahdet ve istiklali milliyi ihlale teşebbüs edecek veya idamei vahdet için ibrazı mesai etmeyecek olan bilumum memurini mülkiye ve askeriye hakkında cürmün derecesine göre azil, hapis, idam gibi her nevi cezaları tatbik için selahiyeti fevkalade verilmiştir,
İstiklali milli uğrundaki mücahadei katiyemizde her zaman olduğu gibi bundan sonra dahi tevfikatı suphaniyeye mazhariyetimizden eminiz. Cenabı Hak bizimle beraberdir. Heyet-i Temsiliye namına Mustafa Kemal "[338].

Bu bildiri ile Kuva-yı Milliye güçlerinin bozulan maneviyatlarının düzelmesi sağlanmış, Ahmet Anzavur tehdidine karşı tam bir inanç ve birlik oluşturulmuştur. Mustafa Kemal Paşa'nın bu bildirisi milli kuvvetler kumandalarına rehberlik ederek, ülkenin her tarafında halka güç ve iman vermiştir.

2.11. Ahmet Anzavur'un Yahyaköy Çarpışmasında Milli Kuvvetlerce Yenilmesi Ve Kaçışı

Ahmet Anzavur' un ikinci isyanını engellemek ve bastırmakla görevli olan milli kuvvetler büyük bir fedakarlık ve süratle 8-14 Nisan 1920 tarihleri arasında Balıkesir'de toplandılar[339]. Çerkez Ethem'in kumandası altında toplanmış olan bu kuvvetler sonunda 15 Nisan 1920 tarihinde Balıkesir'den ayrılarak Susurluk-Gönen yönünde harekete geçti. Anzavur kuvvetleri ise Karacabey, Kirmastı istikametinden Balıkesir'e doğru harekete geçtiler. Susurluk kazasının kuzeyinde Yahyaköy civarında Ahmet Anzavur'un güçleri ile karşılaşarak çatışmaya başladılar. Fakat

[338] Kazım Özalp, **a.g.e**, s.414,; Orhan Hülagü, **a.g.m,** s.65-66,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.186-187.
[339] **Türk istiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, c, VI, s.41,; Kazım Özalp, **a.g.e**, c.I, s.114,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.186.

kuvvetler yorgun bulunduğu ve akşam da olduğu için mühim bir çatışma olmadı [340]. Ertesi gün yine burada 16 Nisan 1920 tarihinde sabahtan başlayan şiddetli çarpışma akşama kadar sürdü[341].

Milli Kuvvet kumandanlarının uyguladığı mahirane taktikler ile askerin ve milis kuvvetlerin yaptığı fedakarlıklar sonuncunda Ahmet Anzavur bu çarpışmada yaralanarak ağır bir yenilgiye uğratıldı. Ona bağlı kuvvetler ise darmadağınık bir suretle kaçmaya başladılar. Anzavur ve adamları geri çekilirken haberleşmenin önlenmesi için telgraf hatlarını tahrip etmişlerdir[342].

Ahmet Anzavur birdenbire gelen bu mağlubiyet sonrasında, hafifçe yaralanmış ve yeni bir çatışmayı göze alamayarak, emrinde bulunan kuvvetleri terk edip yaralı olarak Bandırma kasabası yönüne firar etmiştir. Bu çarpışma sonrasında Anzavur'un elindeki iki top Kuva-yı Milliye eline geçmiştir[343].

19 Nisan 1920 tarihinde ise Çerkez Ethem' in komutası altında bulunan milli kuvvetler Bandırma'nın 5 km güneyinde Anzavur kuvvetleri ile çatışmış ve onları dağıtarak Bandırma'ya girmişlerdir. Kuva-yı Milliye'nin Bandırma'yı abluka ettiği sırada İstanbul'dan Damat Ferit Paşa iki Osmanlı gambotu göndermiş bu surette Ahmet Anzavur yandaşları firar etmişler, kaçmaya muvaffak olamayanlar ise tevkif edilmişlerdir [344]. Ahmet Anzavur bütün bu yenilgilerden sonra, önce 19 Nisan 1920'de Karabiga' ya oradan da İngilizler'e ait bir gemiyle İstanbul'a firar etmiştir[345].

---

[340] Hasan İzzettin Dinamo, **a.g.e,** s. 270.; Kazım Özalp, **a.g.e**, c.I, s.115,; Fahri Belen, **a.g.e**,s.197,; İsmet İnönü, **Hatıralar**,İstanbul, 2018, s.193,; Orhan Hülagü, **a.g.m**, s.66,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.187.

[341] "Demirkapı Muharebesi", **Alemdar**, 17 Nisan 1920, s.1,; "Anzavur Paşa'nın Harekatı", **Peyam-ı Sabah,** 21 Nisan 1920, s.1,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.186.

[342] "Son Hadisat", **Hakimiyet-i Milliye**, 20 Nisan 1920, s.3,; Rahmi Apak, Nurgün Koç, "Milli Mücadele'de Batı Anadolu'da Çıkarılan İç İsyanlar ve Çerkez Ethem Güçleri Tarafından Bastırılması", **Sosyal Bilimler: Yeni Bir Başlangıç, Uluslararası Sosyal Bilimler ve Kültürel Çalışmalar Sempozyumu**, Prag, 2016, s.246,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, aynı yer.

[343] Kazım Özalp, **a.g.e**, c.I, s.115,; "Anzavur' un Tenkili",**Hakimiyet-i Milliye**, 23 Nisan 1920, s.4.

[344] Anzavur' un Tenkili",**Hakimiyet-i Milliye**", 23 Nisan 1920, s.4,; Falih Rıfkı Atay**, Atatürkçülük Nedir?,** İstanbul, 2011,s.17,; Yahya Akyüz, **a.g.e,**s.166,; Uluğ İğdemir, **a.g.e**,s.60.

[345] Rahmi Apak, **Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları**, s. 194,; Fahri Belen, **a.g.e**,s.197,; Zühtü Güven, **a.g.e**, s.70,; **Türk istiklal Harbi, iç Ayaklanmalar**, c.VI, 37,; "Ahmet Anzavur Paşa", **Vakit**, 26 Nisan 1920, s.2.

Anzavur güçlerinin milli kuvvetler tarafından hezimete uğratılmasından sonra kaçan asileri takib eden milli güçler Yahyaköy'den hareket ederek evvela Kirmastı' ya girmişler, bilahere de hızlı bir takiple Bandırma'ya gelmiş, daha sonra iki kola ayrılarak tedip hareketine devam etmişlerdir. Birliklerin bir kısmı Gönen kasabasına yürümüş, diğer bir kısmı ise Karabiga istikametinden Biga üzerine yürümüştür[346].

Çerkez Ethem'in Bandırma'yı geri alması esnasında İstanbul'dan Bandırma'ya Ahmet Anzavur'a yardım için gönderilen vapura iltica ile firar eden diğer yandaşları gibi kaçıp kurtulmasına vakit bırakılmayan bir Nigahbancı Binbaşı ile maiyetindeki bir zabit derdest edilerek idam olunmuştur[347].

Yine bu sırada Damat Ferit Paşa tarafından Ahmet Anzavur'a verilen paşalık fermanını vermek için o günlerde İstanbul'dan Bandırma'ya gönderilmiş olan üç subaydan oluşturulan bir heyet, Çerkez Ethem kuvvetleri tarafından ele geçirilmiş, daha önceden kurulmuş olan seyyar harp divanı hemen üçünü de idama mahkum etmiştir. İnfazın deniz kıyısında yapılmasına karar veren seyyar mahkeme, karşılarında bir Amiral komutasında birkaç gemilik bir İngiliz filosu görmüştür[348]. Amiral kıyıda idam sehpalarının dikildiğini görünce hemen tehditlerde bulunarak infazı önlemeye çalışmıştır. Hüküm belediye meydanının bulunduğu sahilde infaz edilecekken Amiral tekrardan müdahale ile idamların gerçekleştirilmesini engellemeye çalışmışsa da bu müdahaleleri itibara alınmamış, aynı zamanda ve aynı yerde idamlar gerçekleştirilmiştir[349].

Balya üzerinden Balıkesir'e saldırmaya çalışan Ahmet Anzavur'a bağlı Gavur İmam kuvvetleri Mehmet Ali Çavuş, Parti Pehlivan, Kako Mehmet kumandasındaki milli güçlerin oluşturmuş olduğu savunmayı geçememişlerdi. Bu kuvvetlere karşı Gavur İmam şiddetli bir şekilde saldırılarda bulundu. Fakat kuvvetli karşı koyma neticesinde Sebepli köyünden ileriye geçemedi. Bilahere 61.Tümen Komutanı Albay Kazım Bey'in emrindeki ihtiyat kuvvetleriyle Vasıf ve Necati Beylerle birlikte 16-17

---

[346] Yunus Nadi, **Birinci Büyük Millet Meclisinin Açılışı ve isyanlar**, İstanbul 1955, s. 9,; Cemal Kutay, **a.g.e**, s. 242,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.188,; Hasan İzzettin Dinamo, **a.g.e,** s. 275,; Ali Fuat Cebesoy, **a.g.e**, s.353.; **Türk İstiklal Harbi**, **İç Ayaklanmalar,** VI, 42, Kazım Özalp, **a.g.e**, c. I,s. 115,; Orhan Hülagü, **a.g.m**, s.67.

[347]"İki Nigehbancı' nın İdamı",**Hakimiyet-i Milliye**", 23 Nisan 1920, s.2.

[348]İngiliz Kemal(Ahmet Esat Tomruk), **a.g.e,**s.65.

[349] Falih Rıfkı Atay, **a.g.e**, s.212.

Nisan 1920 gecesi buraya gelmesi neticesinde milli güçler karşı taarruza geçtiler. Anzavur'un Yahyaköy 'de Çerkez Ethem karşısında almış olduğu yenilginin haberi tam bu sırada oraya ulaştı. Neticede Gavur İmam ve ona bağlı asiler hezimete uğrayarak dağınık bir şekilde kaçmaya başladılar[350].

Bandırma'nın geri alınmasından sonra 21 Nisan 1920 tarihinde Gönen, 24 Nisan 1920'de ise Biga milli kuvvetler tarafından işgal edildi[351]. Yapılan bu harekat sırasında yakalanan Anzavur taraftarları ve elebaşları idam edilmişlerdir. Biga' da Hacı Mustafa, Karacabey Hırsab köyünden Osmanoğlu Cemal, Zekeriyaoğlu Mehmet, İsebir köyünden Eşrefoğlu Eşref, Bandırma'nın Edincik Nahiyesinin Ezdiye köyünden İmam Ömer Efendioğlu Hüseyin Karacabey kasabasında idam edilmişlerdir[352].

16 Nisan 1920 tarihinde Ahmet Anzavur kuvvetlerinin Kuva-yı Milliye tarafından ağır bir hezimete uğratılması İngilizler tarafından Damat Ferit Paşa için ızdıraplı sürprizler silsilesinin bir başlangıcı olarak görülmüştür [353] . Anzavur isyanının bastırılmasından sonra Hakimiyet-i Milliye gazetesinde yayınlanan başyazıda, "İstanbul'daki hükümet değişikliği, İstanbul'u Anadolu'dan ayırdıktan sonra Anadolu'yu da birbirine katmak için İngilizlerin kendi düşüncelerini kabul etmiş bir hükümeti işbaşına getirmiş olmalarına bağlanmıştır. Kabine bu görevi Ahmet Anzavur gibilerini Anadolu'ya gönderip yerine getirmeye çalışmıştır.'' Yorumunda bulunulmuştur[354]. Böylelikle ikinci Ahmet Anzavur ayaklanması da bu surette bastırılmış oldu.

2.12. Kuva-Yı Milliye'nin Biga'ya Hakim Olması Ve Bölgede Yapılan Yeni Düzenlemeler

Çerkez Ethem ve kumandasındaki milli kuvvetler Yahyaköy muharebesinde Ahmet Anzavur kuvvetlerini yenilgiye uğrattıktan sonra darmadağın olarak

[350]İngiliz Kemal(Ahmet Esat Tomruk), **a.g.e**,s.59,; Kazım Özalp, **a.g.e**, s.115,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.188,; "Anzavur Paşa'nın Harekatı", **Peyam-ı Sabah,** 21 Nisan 1920, s.1.
[351] "Anzavur' un Tenkili", **Hakimiyet-i Milliye**, 23 Nisan 1920, s.4,; **İzmir'e Doğru**, 25 Nisan 1920,s.1,; Kazım Özalp, **a.g.e**, s.414-415,; Kazım Karabekir, aynı yer,; Uluğ İğdemir, **a.g.e,** s.65.
[352] Adnan Sofuoğlu, **a.g.e**, s.333.
[353] Gotthard Jaeshke, **Kurtuluş Savaşı İle İlgili İngiliz Belgeleri,** (Çev. Cemal Köprülü) Ankara,1991,s.154.
[354] "İngilizlerin İslam Siyaseti", **Hakimiyet-i Milliye**, 20 Nisan 1920, s.1.

kaçmakta olan asileri takib etmişler, bu takib sonucunda hiçbir direniş ile karşılaşmadan Gönen üzerinden 24 Nisan 1920 tarihinde sabahın erken saatlerinde Biga'ya girerek hakimiyeti sağlamışlardır. Biga kasabasına girmiş olan Kuva-yı Milliye'nin komutasında Çerkez Ethem bulunmaktaydı. Bununla beraber Sarı Efe namıyla anılan Edip Bey'in efeleri, Parti Pehlivan grubu ile bir piyade alayı, ayrıca Akhisar'da bulunmakta olan süvari alayından bir bölük, diğer Kuva-yı Milliye birlikleri arasında Biga'ya gelmişlerdi. Bundan sonra Çerkez Ethem, Lapseki bölgesine kardeşi Tevfik Bey'i göndererek, az da olsa oralara dağılmış olan çeteleri de teslim olmaya zorlayarak yok etmiştir[355].

Çerkez Ethem Biga'da güvenliği sağladıktan sonra ilk iş olarak daha önceden çeşitli nedenlerle Biga hapishanesinden dışarı çıkmış olanları tutuklattı. Daha sonra ise Biga baskını esnasında Anzavur ile birlikte hareket etmiş olan kişileri astırdı. Asılan kişiler arasında Biga'lı Çerkez Hacı Musa'da bulunmaktaydı[356].

Kuva-yı Milliye'nin Biga'ya hakim olup kontrolü sağlamasından kısa bir müddet sonra Saruhan (Manisa) mebusu Jandarma Albay Avni Bey mutasarrıf ve kumandan olarak Biga'ya atanmıştır. Aynı zamanda Biga kasabasının Çanakkale ile ilgisi kesilerek Biga Mutasarrıflık yapılmış, Anadolu ve Rumeli Müdafa-i Hukuk Cemiyeti'nin Biga şubesi tesis edilmiştir[357]. Nazillili Kara İbrahim ve Aldallı Recep Çavuş müfrezeleri, Ali Bey komutasında bulunan Vardar müfrezesi ve Kaymakam Emin Bey kumandasındaki nizamiye alayı Biga'ya mutasarrıf olarak atanan Avni Bey' in emri ve idaresi altına verildi[358] .

Bundan sonra ise Çanakkale Jandarma Tabur Kumandanı Binbaşı Ali Rıza Bey ve bazı zabit ve erlerle birlikte Biga'ya gelerek artık Mutasarrıflık olan Biga'nın Jandarma Komutanlığı görevini üzerine alarak göreve başlamıştır[359]. Daha sonra ise Gönen, Biga ve Kirmastı'da yeniden Kuva-yı Milliye ve Müdafa-i Hukuk Cemiyetleri teşekkül ettirilmiştir.

---

[355] Kazım Özalp, **a.g.e**, s.125,; Uluğ İğdemir, **a.g.e,** s.65,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.188,; **İzmir'e Doğru**, 25 Nisan 1920,s.1.
[356]Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.190.
[357] Uluğ İğdemir, **a.g.e**, 68,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.191.
[358] Kazım Özalp, **a.g.e,** s.126.
[359] Zühtü Güven, **a.g.e**, s.104,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.192.

2.13. İstanbul Hükümetlerinin Ahmet Anzavur İsyanına Karşı Tutumları

Sadrazam Ali Rıza Paşa Hükümeti birinci Ahmet Anzavur Ayaklanması esnasında iktidarda (2 Ekim 1919 - 3 Mart 1920) bulunmaktaydı. Ali Rıza Paşa Anzavur İsyanı karşısında askeri birlikler ile mülki idarenin beraber hareket ederek işbirliği yapmasına önem verdi. İsyan Bölgesi olan Balıkesir ve havalisinde, 12 Ocak 1920 tarihinde açılacak olan Meclis-i Mebusan'a katılacak olan mebusların seçimlerini yaptırdı[360].

Anzavur'un İkinci İsyanı sürerken 5 Nisan 1920 tarihinde dördüncü defa Sadrazamlığa getirilen Damat Ferit Paşa, Marmara Bölgesi'nde gelişmekte olan milli kuvvetlere karşı kullanmak maksadıyla isyanı desteklemiş, Anzavur'a 8 Nisan 1920 tarihinde Mirimiranlık rütbesi verdirerek paşalığa getirmiştir. Damat Ferit Paşa Kuva-yı Milliyeyi İngilizlerin de desteğini alarak, hem maddi hem de manevi güç kullanarak bastırmayı denemiştir[361].

Sarayın otoritesini korumak için İngilizler tarafından önerilen işgalci Yunan güçlerinin kullanılma önerisi halk tarafından doğal olarak tepkiyle karşılanacağı için bundan vazgeçilmiştir. Bu düşünce yerine memleket içerisindeki padişah ve hükümet yanlısı kişi ve grupların milli güçlere karşı kullanılması yoluna gidilmiştir. Milli Mücadele karşısında çıkartılan diğer isyanlarda olduğu gibi Anzavur isyanlarında da bu fikrin uygulandığını görülmektedir[362].

Damat Ferit Paşa'nın padişah tarafından Sadrazam olarak atandığı 5 Nisan 1920 tarihli hattı hümayunda, Kuva-yı Milliye'nin devletin karşısında bir isyan olarak nitelendirilmesi ve lanetlenmesi, İtilaf Devletleriyle daha yoğun ve sıcak ilişkilerinin kurulması gerektiğinin belirtilmesi, Kuva-yı Milliye liderlerinin

---

[360] Özcan Mert**,** "Anzavur'un Birinci İsyanı", **II. Atatürk Sempozyumu** Cilt II, Ankara.1991,s.893.
[361] Kazım Özalp, **a.g.e**, s.411,; Gültekin K. Birlik, "İstanbul Hükümetlerinin Bursa'da Milli Mücadele'yi Önleme Girişimleri", **Uludağ Üniversitesi Fen –Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Mart, 2020 s.42.
[362] Sina Akşin, **İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele, C,1,Mutlakiyete Dönüş(1918-1919)** İstanbul, 2010, s.225.

cezalandırılmasının istenmesi, padişahın ve sarayın Damat Ferit Paşa'nın politikalarını desteklediğinin isbatıdır[363].

Bunun dışında Ahmet Anzavur isyan hareketleri sırasında padişah ve halife adına hareket ettiğini öne sürmüş, Vahdettin ise bunu tekzib etmemiştir. Bu durum sarayın isyan karşısındaki tavrını ortaya koymakta ona karşı olmadığını isbatlamaktadır. İkinci Anzavur isyanı sırasında padişahın ona paşalık rütbesi vermesi[364], ile sarayın tutumu daha açık bir şekilde belli olmuştur[365].

22 Nisan 1920 tarihinde İngiliz Yüksek Komiseri Amiral J. De Robec'in Anzavur İsyanının bastırılması sonucunda üstlerine gönderdiği raporda *"Maalesef Anzavur Bandırma'dan atıldı."* İfadelerini kullanması İngilizlerin isyana verdiği desteği açık bir şekilde göstermektedir[366].

Damat Ferit Paşa ve İngilizlerin desteği , teşviki ve tahrikleriyle isyan eden Ahmet Anzavur; Kuva-yı Miliye'yi ortadan kaldırmak, mebusan seçimlerini engellemek için çalıştı. Kalbinde iman, göğsünde Kur'an söylemleri ile emellerine ulaşmak için İslam dinini, bir alet olarak kullandı. Kuva-yı Milliye karşısında kendi birliklerini "Kuvve-i Muhammedi" adı ile tanımlayarak milli güçleri müslümalara karşı bir oluşum olarak gösterme yolunu tuttu. Fakat onun bu yıkıcı, bölücü ve son derece zararlı hareketleri halkın desteği, askeri birlikler ve Kuva-yı Milliye'nin gayret ve çabaları sonucunda bastırıldı[367].

---

[363]Gültekin K. Birlik, **a.g.m**, s.43.
[364] Zühtü Güven, **a.g.e.,** s.73,; Kazım Özalp, **a.g.e,** s.110,; "Karesi Mutasarrıflığı", **İleri**, **İkdam, Peyam-ı Sabah**, 9 Nisan 1920, s.2,; "Anzavur'un Paşalığı", **Hakimiyet-i Milliye**,13 Nisan 1920,s.2,; "Pek Muhik ve Musib Bir Tevcih", **Alemdar,** 10 Nisan1920,s.1,; **T.CCDAB. BEO**, 4626/346879.
[365]Özcan Mert, **a.g.e**, s.801.
[366]Gültekin K. Birlik, **a.g.m**, s.44.
[367]Özcan Mert, "Anzavur' un İlk Ayaklanmasına Ait Belgeler", **Belleten**, LVI/217'den ayrı basım, Ankara, Aralık.1992 , s.876 .

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÜNEY MARMARA'DA YENİLEN AHMET ANZAVUR'UN ADAPAZARI VE GEYVE'DE YAPMIŞ OLDUĞU HAREKAT

3.1. Damat Ferit Paşa'nın İktidara Gelmesi Ve Kuva-Yı İnzibatiye'nin Kuruluşu

Osmanlı Devleti'nin 1.Dünya Harbi sonunda mağlup olarak 30 Ekim 1919' da Mondros Mütarekesi'ni imzalayıp harpten çekilmesiyle birlikte İtilaf Devletleri gizli emellerini uygulamaya başladılar. 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir şehrinin Yunanlılarca İtilaf Devletleri kontrolü ve himayesinde işgali sonucu Türk Milleti yurdun her tarafında mahalli kurtuluş gayelerine yönelik milli cemiyetler oluşturmaya başlamıştır. İstanbul Hükümeti'nin vazifesini baskılar sonucu gerektiği gibi yapamaması Kuva-yı Milliye'nin oluşmasını sağlamış, Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a çıkmasıyla birlikte Amasya Genelgesi ve yapmış olduğu kongrelerle daha önce oluşmuş olan milli ruh teşkilatlı bir yapıya kavuşmuştur.

İstanbul'un İngilizlerce 16 Mart 1920 tarihinde resmen işgal edilmesi Milli Mücadele döneminde yeni safhaların açılmasına yol açmıştır. İtilaf Devletleri Yüksek Komiserleri 26 ve 31 Mart 1920 tarihlerinde, Salih Paşa Hükümeti'ne iki nota vererek, Kuva- yı Milliye' nin resmen red ve mahkûm edilmesini istediler[368]. 29 Mart 1920'de Salih Paşa Hükümeti, bunun millî harekâtın doğal haklarının müdafaası olduğu yanıtını verince, İngiliz Yüksek Komiseri Amiral J De Robeck verilen bu karşılıktan Mustafa Kemâl Paşa 'nın ve Kuva-yı Milliye'nin onaylandığı manasını çıkardı. Akabinde Salih Paşa Hükümeti'nce 1 Nisan 1920 tarihinde işgal kuvvetlerince yapılan hukuka aykırı uygulamalar uzun bir nota ile protesto edildi. Bunun üzerine vaziyet ve ortam iyice gerginleşti[369]. Salih Paşa hükümeti İngilizlerin yapmış olduğu şiddetli baskı ve isteklere karşı en fazla iki hafta dayanabilmiş, 2

[368] Gotthard Jaeschke, **Kurtuluş Savaşı ile ilgili İngiliz Belgeleri**, (Çev. Cemal Köprülü), İstanbul, 1991,s.153.
[369] Gotthard Jaeschke, **aynı yer**.

Nisan 1920 tarihinde istifa etmek mecburiyetinde kalmıştır[370]. Yerine ise 5 Nisan 1920 tarihinde İngilizlerin her türlü isteklerini yapmaya hazır olan Damat Ferit Paşa dördüncü defa olmak üzere, padişahın yayınlamış olduğu hatt-ı hümayunla hükümeti kurmuştur[371].

3.2. Üçlü Beyanname Dönemi

16 Mart 1920 tarihinde İtilaf Devletleri tarafından İstanbul'un resmen işgal edilmesi, akabinde Damat Ferit Paşa'nın tekrar Sadrazamlığa getirilip İngilizlerin yönlendirmesi ile Kuva-yı Milliye karşısında bir takım önlemler alınmaya başlanmıştır. 5 Nisan 1920'de padişahın Damat Ferit Paşa'ya verdiği ferman ve hükümetin hazırladığı beyanname ile Şeyhülislam Dürrizade Abdullah Efendi'nin 11 Nisan 1920 tarihli fetvası Milli Mücadele'yi engellemek ve onun gelişmesini önlemek için yayınlanmıştır. Bu üç metin beraber basılarak milli kuvvetler hain ilan edilmiş, Anadolu'ya İtilaf Devletleri uçaklarıyla dağıtılmıştır. İşte bu üçlü beyanname etkisiyle milli kuvvetlere Anadolu'da yer yer isyanlar çıkmaya başlamıştır[372].

Damat Ferit Paşa'yı dördüncü defa hükümete getirmiş olan padişah fermanın'da Kuva-yı Milliye' nin yapmış olduğu işlerin suç olarak telakki edilmesi gerektiği, onu destekleyen ve teşvik edenlerin cezalandırılması isteniyordu. Aynı zamanda bu Hatt-ı Hümayunda, millet ve devlet menfeatlerinin hak ve adalet gözetilerek müdafaa edilmesi suretiyle sulh şeraitinin İtilaf Devletleri'nce yumuşatılması gerektiği belirtiliyordu. Bunun için de İtilaf Devletleriyle gayet samimi ilişkiler kurulması isteniyordu[373].

Bütün bu gelişmeler göstermekteydi ki, Damat Ferit Paşa Hükümeti'nin iktidarı sırasında daha önce kurulmuş olan Salih Paşa ve Ali Rıza Paşa iktidarlarının

---

[370] Salahi R.Sonyel, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika**, c.I,Ankara,1973,s.210,; **Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, c, VI, s.65.

[371] Kazım Karabekir, **İstiklal Harbimiz,** İstanbul,1988, s.643,; Tarık Mümtaz Göztepe, **Vahdettin Mütareke Gayyasında**, İstanbul,1994, s.268,; " Damat Ferit Paşa Kabinesi Kuruldu", **İkdam**, 6 Nisan 1920, s.1.

[372]Seda Aksu Köseoğlu, "Milli Mücadele Döneminde İzmit Sancağı'nda Asayiş Sorunları Ve Çete Faaliyetleri",Yeditepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,** İstanbul, 2010, s.42.

[373] Tarık Mümtaz Göztepe, **a.g.e**, s. 267-268,; Tevfik Bıyıklıoğlu, **Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı**, Ankara,1962,c.II, s.83-84.

uygulamış oldukları milli mücadele yanlısı tavrın aksine, Kuva-yı Milliye karşısında çok şiddetli ve sert tedbirlere başvurulacağı ve düşmanca bir tavır sergileneceği anlaşılıyordu[374].

Damat Ferit Paşa iktidara geçtikten hemen sonra 8 Nisan 1920 tarihinde İstanbul'da bulunmakta olan İngiltere Yüksek Komiseri Amiral Robeck' le görüşerek milli güçler karşısında artık devletin askeri kuvvetinin de kullanılması gerektiğini belirtmiştir[375].Damat Ferit Paşa yaptığı bu görüşmede ayrıca Ahmet Anzavur' u Bandırma bölgesinde görevlendirmek istediğini, bunun için de İngilizler' den silah ve cephane sağlamayı ümid ettiğini söylemiş, ayrıca milli kuvvetlere karşı İzmit, Bolu, Trabzon ve Harput bölgelerine bazı kimseleri göndereceğini, buralarda Kuva-yı Milliye karşısında çıkarılacak olan yöresel ayaklanmalardan yararlanmak istediğini de belirtmiştir[376]. Ayrıca Anzavur Kuva-yı Milliye aleyhine bir fetva yayınlatacağını, bunun Anadolu'da dağıtılması ve yayılması için de kendisine uçak verilmesini istemiştir[377]. Damat Ferit Paşa'nın bu isteklerine karşı Amiral J. De Robeck ; Anadolu' daki millî güçler karşısında İngiliz'lerin herhangi bir harekete iştirak edemeyeceklerini, fakat ona karşı tesis edilecek bir teşkilâtı destekleyeceklerini açıkladı[378]. Böylece Türkiye'yi millî güçleri yok ederek ve Türk'ü Türk'e kırdırarak parçalamayı düşünen İngiltere, hemen yapacağı hareket için hazırlık yapmaya girişti[379].

Bundan sonra Damat Ferit Paşa yukarıda bahsedilen girişimlerden sonra kendi planlamış olduğu harekatı gerçekleştirmek için faaliyete geçti. Öncelikle Marmara Bölgesi'nin güneyinde ikinci isyanı devam eden ve Bandırma civarında bulunmakta olan Anzavur'a "Paşalık'' rütbesi vererek 8 Nisan 1920 tarihinde tekrar Karesi(Balıkesir) Mutasarrıflığı'na atadı[380].

---

[374]Adnan Sofuoğlu, **Kuva-yı Milliye Döneminde Kuzeybatı Anadolu**, Ankara,1994, s.326.
[375] Salahi R.Sonyel**, a.g.e**, s.211,; **Yeni Gün**, 5 nisan 1920,s.1.
[376]Salahi R.Sonyel, **a.g.e**, s.211-212,; Bilal Şimşir, **İngiliz Belgelerinde Atatürk**, c.I, Ankara. 1973 s.26-29.
[377] Salahi R.Sonyel, **a.g.e**, s.212,; Erol Ulubelen, **İngiliz BelgelerindeTürkiye**, İstanbul, 1967 Belge.nr,48.
[378] Selahattin Tansel, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar**, Ankara 1968,s. 108.
[379] Kâzım Karabekir, **a.g.e,** s.662.
[380] Zühtü Güven, **Anzavur İsyanı**, Ankara 1965, s.73,; Kazım Özalp, **Milli Mücadele,** Ankara, 1985 s.110,; "Karesi Mutasarrıflığı", **İleri**, **İkdam, Peyam-ı Sabah**, 9 Nisan 1920, s.2,;"Anzavur'un

11 Nisan 1920 tarihinde ise 18 Mart 1920'den faaliyeti durdurulan, İtilaf devletlerinin güvenmediği ve padişahında pek hoş bakmadığı Osmanlı Mebusan Meclisi padişahın emriyle Anayasa'nın 7. Maddesine istinaden dört ay içinde seçim yapılarak yeniden toplanacağı belirtilerek kapatıldı[381]. Bunun dışında aynı tarihte yani 11 Nisan 1920'de hükümet tarafından bir genelge ve şeyhülislam tarafından da bir fetva yayınlandı. Yayınlanan genelgede Kuva-yı Milliye' ye karşı mücadele edilmesi gerektiği, onun bir fitne ve fesat hareketi olduğu belirtiliyor. Kuva-yı Milliye' ye katılanların, onu teşvik ve tertip edenlerin ve işbirliği yapanların şiddetli bir şekilde tedip edileceği açıklanıyordu. Bu beyanname ile Damat Ferit Paşa milli kuvvetlere karşı kamuoyu oluşturup, halkın desteğini yanına çekmek istiyordu[382].

Yine aynı gün yani 11 Nisan 1920 tarihinde Şeyhülislam Dürrizade Abdullah Efendi tarafından yayınlanan fetvada *"Padişahın emri ve haberi olmadan asker toplayanların, askeri iaşe ve techiz bahanesiyle vergiler alanların, memurin-i ilmiye ve askeriye ve mülkiyeyi hodbehod azl ve kendi hempalarını nasb ve merkezi hilafet ile memalik-i mahsusanın muvasalat ve münakalat ve muhaberatını kat ve taraf-ı devletten sadır olan evamirin icrasını men …''* edenlerin idamlarının şeriate göre caiz olduğu açıklanıyordu[383]. İşte Damat Ferit Paşa Hükümeti'nin yayınlamış olduğu bildiri ve Şeyhülislam Dürrizade Abdullah Efendi tarafından yayınlanan fetva, İtilaf Devletleri'nin uçakları ve Damat Ferit Paşa'nın adamları vasıtasıyla Anadolu' nun her tarafına dağıtılmıştır[384].

Damat Ferit Paşa ve yandaşlarının gayesi Anzavur' un Bursa ve Balıkesir bölgesine yani Güney Marmara'ya hakim olduktan sonra Kocaeli-Adapazarı ve Bolu havalisinin de kendi kontrolleri altına girmesini sağlamaktı. Böylece Marmara Denizi ve boğazların güvenliği sağlanıp İstanbul Hükümeti'nin nüfuzu tekrar tesis edilebilecekti[385].Ayrıca Geyve Boğazı daha önce Kuva-yı Milliye tarafından ele geçirilmiş ve bölgedeki demiryolları onun kontrolü altına girmişti. Burası stratejik

---

Paşalığı", **Hakimiyet-i Milliye**,13 Nisan 1920,s.2,; "Pek Muhik ve Musib Bir Tevcih", **Alemdar,** 10 Nisan1920,s.1,; **T.CCDAB. BEO**, 4626/346879.

[381] Hilmi Uran, **Hatıralarım**, Ankara,1959,s.129.

[382] Bilal Şimşir, **a.g.e**, s.42,; Tevfik Bıyıkoğlu, **a.g.e,** s.84-86.

[383] Kâzım Karabekir, **a.g.e**, s.486,; Tevfik Bıyıkoğlu, **a.g.e**, s. 82-83.

[384] Ebubekir Kazım Teperyan, **Kurtuluş Savaşı Anıları**, İstanbul,1982,s.148.

[385] Hüsamettin Ertürk, **İki Devrin Perde Arkası**, İstanbul,1996,s.410.

konum itibariyle İstanbul'un Anadolu içlerine yayılabilmek amacıyla kullanabileceği çok önemli bir yerde bulunmaktaydı[386]. Bunun dışında bu yer İstanbul'a yakın olduğu için oluşturulacak olan askeri kuvvetler kolay bir şekilde takviye edilebilecek ve beslenebilecekti[387].

Bunun dışında yörenin kültürel ve etnik yapısı da istismar edilmekteydi. Daha önceden Kafkasya'dan göç ederek buraya yerleştirilmiş olan Çerkezler saraya kız vererek yakınlık kurmuşlar, böylelikle kendilerine bir takım imtiyaz ve menfeatler sağlamışlardı. Damat Ferit Paşa, ve İngilizler padişah düşmanı ve ittihatçı olarak lanse edilen Kuva-yı Milliye güçlerine karşı Çerkez unsurunu daha önceden Ahmet Anzavur hadisesinde olduğu gibi kullanmak istiyordu[388].

11 Nisan 1920 tarihli hükümet beyannamesi ve şeyhülislamın yayınlamış olduğu fetva değişik vasıtalarla bölgeye gönderilip dağıtıldı. Kuva-yı Milliye mensuplarının Bolşevik oldukları propaganda ediliyor ve onlara Kuva-yı Bagiye sıfatı atfedilerek eşkıya olarak nitelendiriliyorlardı[389]. Bütün bu yapılan çalışmalar neticesinde 1920 yılı Nisan ayı içinde İstanbul'da bulunmakta olan Damat Ferit Paşa Hükümeti'nin kışkırtmaları ve İngilizlerin el altından desteğiyle Düzce, Gerede, Hendek, Mudurnu, Bolu isyanları patlak verdi[390].

Damat Ferit Paşa bu gelişmeler yaşanırken daha önceki iktidarı zamanında kurmayı düşündüğü fakat çeşitli nedenlerden dolayı kuramadığı, Kuva-yı Milliye güçlerine karşı kullanılmak üzere tamamen kendi kontrolünde olacak olan düzenli bir askeri birlik kurma çalışmalarına girişti. Kurmayı düşündüğü bu askeri birliğin oluşturulması için İngilizlerin desteği de sağlanmıştı[391].

Damat Ferit Paşa Hükümeti, milli güçleri imha etmek ve Düzce, Gerede, Hendek, Mudurnu, Bolu bölgelerinde gelişmekte olan isyanlara yardımcı olmak amacıyla 18 Nisan 1920 tarihinde onaylanan, 18 maddeden oluşan bir kararnameyle,

---

386 Rahmi Apak**, Garp Cephesi Nasıl Kuruldu**, s.133-134,; Adnan Sofuoğlu, **a.g.e**, s.334.
387 Sebahattin Selek, **Anadolu İhtilali**, İstanbul,1968,s.351.
388 Kâzım Karabekir, **a.g.e**, s.487,; Rahmi Apak, **a.g.e**, s.133-134,; **Öğüt**, 14 Nisan 1919, s.1.
389 Adnan Sofuoğlu, **a.g.e**, s.335.
390**Türk istiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, c, VI, s.90-95.
391 Ali Fuat Cebesoy, **Milli Mücadele Hatıraları**, İstanbul, s.378,; **Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, c.VI, s.90-95.

Jandarma Kuvvetlerini andıran ve gönüllü zevattan biçimlenecek olan Kuvayı İnzibatiye teşkilatının kurulmasını kararlaştırdı. Kuvayı Milliye' yi tenkil maksadıyla kurulan Kuva-yı İnzibatiye, Dahiliye ve Harbiye Nezaretlerine tabi olacak; zabitler, görevde ve emekli olanlar ile gönüllülerden oluşacak, katılanlar yemin ettikten sonra vazifelerine başlayacaklardı. Bir tümeni 3 Alay ve 1 Topçu Taburundan oluşacak olan Kuva-yı İnzibatiye birlikleri, 1 Alayı-4 Tabur, 1 Taburu-4 Bölük, 1 Bölüğü subaylarıyla birlikte-250 kişiden oluşacaktı. Vazife esnasında şehit olanların, sakatlananların, derecelerine ve rütbelerine göre ailelerine tazminat ödenecekti. Yine aynı gün yayınlanan dört maddelik ikinci bir kararname ile de Kuva-yı İnzibatiye için 1.250.836 lira ödenek ayrıldı. Bu kararnameye göre aynı zamanda Alay Komutanlarına 150, Teğmenlere 60, erlere de 30 lira aylık bağlanıyordu[392]. Kuva-yı İnzibatiye' nin kurulması amacıyla yayınlanan bu kararnameler 24 Nisan 1920 tarihinde ilan edilerek hükümet tarafından yürürlüğe konuldu[393].

Bu alınan kararlara ek olarak İzmit şehrinde doğrudan Harbiye Nezareti'ne bağlı olmak üzere İzmit ve Havalisi Fevkalade Kumandanlığı oluşturulmuş 500 lira tahsisatla Süleyman Şefik Paşa atanarak, Kurmay Başkanlığına da Tahir Bey tayin edilmiştir. Süleyman Şefik paşa aynı zamanda Kuva-yı İnzibatiye Umum Kumandanlığı vazifesini de yürütecekti[394]. Kuvayı İnzibatiye'nin kuruluşu bu şekilde tesis edilirken, bunun yanında 26 Nisan 1920 tarihinde "Anadolu Fevkalade Müfettişi Umumiliği" kuruldu[395]. 28 Nisan 1920'de padişah tarafından tasdik edilen bu kararnameye göre başına Müşir Zeki Paşa'nın tayin edildiği bu müfettişliğin vazifesi; bozulan asayiş ve emniyeti tekrar tesis etmek, istikrarı temin etmek ile kaybolmuş olan padişahın sultasını Anadolu'da tekrardan sağlamaktı[396].

Damat Ferit Paşa'nın yaptığı çalışmalarla milli mücadeleye muhalif olan Kızıl Hançerciler ve Askeri Nigehban Cemiyeti, Hürriyet ve İtilaf Fırkası mensupları

---

[392] Rahmi Apak, **a.g.e**, s.139,; **Takvim-i Vekayi**, 24 Nisan 1920.
[393] Adnan Sofuoğlu, **a.g.e**, s.344,;"Kuva-yı İnzibatiye Kararnamesi"**,Vakit**, 25 Nisan 1920, s.1.
[394] **T.CCDAB. BEO**, 4632/347371,; Samih Nazif Tansu, **İki Devrin Perde Arkası**, İstanbul,1969,s.410, Kâzım Karabekir, **a.g.e**, s.666,; İsmet İnönü, **Hatıralar**, İstanbul, 2018, s.183.
[395] Samih Nazif Tansu, **İki Devrin Perde Arkası,** İstanbul,1963, s.441,; Kâzım Karabekir, **a.g.e**, s.680. ;"Kuva-yı İnzibatiye",**Vakit,** s.2.
[396] **"**Anadolu Müfettiş-i Umumiliği vezaif ve selahiyetine dair kararname", **İleri**, 9 Mayıs 1920, s.1,; **T.CCDAB . BEO**, 4229/347146,; Adnan Sofuoğlu, **a.g.e**, s.350.

ve maaşlı olarak tutulmuş erler ve işsizlerden oluşan Kuva-yı İnzibatiye birlikleri kuruldu. Aynı zamanda Kocaeli bölgesindeki Çerkezlerden Damat Ferit Paşa'ya bağlı olanlar da bu kuvvetlere katıldılar[397]. İngilizlerin yardımlarını da alan Kuva-yı İnzibatiye birlikleri 29 Nisan 1920 tarihinde İstanbul'dan İzmit'e hareket ettirildiler[398]. Bu birlikler 4 Mayıs 1920'de İzmit'e ulaştılar. Fakat birliklerde bulunan tertipsizlik ve düzensizlik sonucu gemilerden 4 gün bekletilip, ancak 8 Mayıs 1920 tarihinde karaya çıkabildiler[399]. Kuva-yı İnzibatiye kuvvetleri İzmit-Sapanca arasındaki bölgeye yerleştirildiler. Bu esnada Düzce, Hendek ve Adapazarı İsyanları devam etmekte idi[400].

3.3. Ahmet Anzavur'un İstanbul'a Gelişi Ve Adapazarı Bölgesinde Yapmış Olduğu Harekat

Ahmet Anzavur ikinci isyanı sonunda Biga'da milli kuvvetlerce yenilince Karabiga' dan İstanbul'a kaçmış[401], burada Damat Ferit Paşa'yı birçok kez ziyaret etmiştir[402].

Ahmet Anzavur Sadrazam Damat Ferit Paşa'yı Baltalimanı' ndaki yalısında ziyaret ettikten sonra Vakit gazetesi muharriri ile bir mülakat yaparak muharrire "Mustafa Kemal tarafından toplanan kuvvetlerin kaffesi cebir ve tehdit ile sevk edildiğini ve bütün Anadolu halkının bu asi ve yardakçıların zulmünden titrediğini" beyan ederek, *"Ben padişahımın, hükümetimin, vatanımın uğruna hayatımı, vücudumu vakf eyledim. Zalimlere karşı mazlumları müdafaa ediyorum ve hayatımın sununa kadar da uğraşacağım ve Mustafa Kemal ve avanesini tepeleyeceğim. Padişah ile hükümet nüfuzunu cenab-ı hakkın yardımı ile bu zalimlere gösterceğim"* demiştir[403].

---

[397] Hüsamettin Ertürk, **a.g.e**, s.266-271,; Adnan Sofuoğlu, **a.g.**e, s.351.
[398]**Türk istiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, c, VI, s.120-121, Ali Fuat Cebesoy, **a.g.e,** s.355,; Kenan Esengil, **Milli Mücadelede Hıyanet Yarışı**, Ankara 1969, s.108.
[399]**Türk istiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, c, VI, **aynı yer.**
[400] Kenan Esengil, **a.g.e**, s.104-107,; " Kuva-yı İnzibatiye'nin Telgrafi", **İkdam**, 30Mayıs 1920,s.1.
[401]Tarık Mümtaz Göztepe, **a.g.e**, s.276,; "Ahmet Anzavur Paşa",**Vakit**,26 Nisan1920,s.2,; "Ahmet Anzavur Paşa Şehrimizde", **İkdam**, 28 Nisan 1920,s.1.
[402] "Anzavur Paşa" **Peyam-ı Sabah**, 6 Mayıs 1920, s.2,; "Ziyaret", **Vakit**, 2-3-5 Mayıs 1920, s.1; "Ahmet Anzavur Paşa" **İleri**, 28 Nisan 1920,s.1,; Fahri Belen**, Askeri, Siyasal ve Sosyal Yönleriyle Türk Kurtuluş Savaşı**, Ankara,1973,s.195.
[403]"Ahmet Anzavur Paşa", **İkdam**, 26 Nisan 1920,s.1.

Bundan sonra Anzavur İstanbul liman reisliği binasında Sultan Abdülhamit'in hususi yaverlerinden meşhur Kabasakal Mehmet Ali Paşa'nın dairesine yerleşerek kendi başına bir teşkilat yapmaya ve asker yazmaya kalkışmıştır[404].

Ahmet Anzavur bundan başka İstanbul'da Islahat Müfettiş-i Umumisi Zeki Paşa ile de görüşme yapmıştır. Anzavur Islahat Müfettiş-i Umumiliği salonunda müfettiş paşa ile görüşmeyi beklerken bir gazete muharririnin İstanbul'dan ayrılıp ayrılmayacağı sorusu üzerine verdiği beyanatta *"Şimdilik mukarrer bir şey yoktur. Biliyorsunuz ki ben şimdiye kadar millet-i masumenin Kuva-yı Milliye yüzünden düçar olduğu felaketlere çaresaz olmak, zavallı halkı o Kuva-yı Bagiye' ye karşı müdafa etmek için çalışıyordum ve bu ana kadar zulüm dide ahalinin muaveneti ile memleket ve milleti müdafadan bir an geri durmadım. Şimdi burada emir bekliyorum. İrade-i Seniyye-i Hazret-i Padişahi şerefsadr olduğu zaman taleb edilen yere gidecek ve bütün mevcudiyetimle çalışacağım. Maksadım ve maksadımız mukaddes ve ulvidir ve bu hususta iman derecesine irtika eden bir ümid ile hareket edeceğiz. Ceneb-ı Hakk'ında bize muin ve zahir olacağına şüphemiz yoktur.''* Şeklinde açıklamalarda bulunmuştur[405].

Ahmet Anzavur yine bu tarihlerde gazetelere yapmış olduğu beyanatlarından birinde *"Millet-i ma'sumemizin Kuva-yı Milliye yüzünden başına gelen felaketlere bir sed çekmeyi şimdiye kadar kendime bir vazife telakki ederek çalıştım . Elyevm uhdeme tahmil edilecek me'muriyyete intizardayım. İrade-i seniyye şerefsadr olur olmaz işaret buyurulacak mahalle gideceğim."* demiştir[406].

Damat Ferit Paşa ile ve Anadolu Fevkalade Müfettiş-i Umumisi Zeki Paşa ile yapmış olduğu çeşitli görüşmeler sırasında Ahmet Anzavur, Kocaeli ve Adapazarı bölgelerinde Kuva-yı İnzibatiye' nin yapacağı harekata dahil olmak için müracaatta bulunmuştur. Neticede kendisine Damat Ferit Paşa tarafından Adapazarı bölgesinde İstanbul Hükümeti namına çeşitli hareketlerde bulunmakta olan Çerkez ve

---

[404] Tarık Mümtaz Göztepe, **a.g.e**, s.277.
[405] "Anzavur Paşa ile Mülakat", **Peyam-ı Sabah**, 3 Mayıs 1920,s.1,; "Islahat Müfettiş-i Umumiliği", **Vakit**, 4 Mayıs1920,s.1.
[406] "Ahmet Anzavur Paşa'nın Beyanatı", **Alemdar,** 3 Mayıs 1920, Bülent Bakar, "Anzavur'un Biga'daki Faaliyetleri"**, 90. Yılında Milli Mücadele Sempozyumları**, Ankara, 2011, s.353.

Abazalardan oluşmakta olan kuvvetlerle teşkil edeceği ve tesisini sağlayacağı Kuva-yı Muhammediye ordusu namı verilen güçlere kumandan olarak tayin edilmiştir[407].

Damat Ferit Paşa ile yapılan bu tayinden sonra görüşen Ahmet Anzavur, Adapazarı bölgesinde kendisinden oluşturması istenilen bu kuvvetin 1500 piyade ve 500 atlıdan müteşekkil olacağını söyleyerek, iki bin tüfek, altmış bin lira ve yeterli derecede cephane ve mitralyöz istemiştir[408]. Bunun üzerine kendisine Albay İbrahim Bey aracılığıyla 55 bin lira para verilmiş [409], Kuva-yı İnzibatiye Kumandanı Süleyman Şefik Paşa ve ilgililere silah ve cephane temini için gereken emirler gönderilmiştir[410].

Bütün bu hazırlıklardan sonra Ahmet Anzavur İstanbul'dan ayrılmış, Kuva-yı Seyyare Umum Kumandanı olarak 8 Mayıs 1920 tarihinde İzmit'e gelmiştir[411]. Anzavur buraya geldikten sonra ilk olarak Yavuz gemisinde karargahını kurmuş olan Kuva-yı İnzibatiye Kumandanı Süleyman Şefik Paşa'yı ziyaret ederek, kendisine paşalık rütbesi verildiğini, Kuva-yı Seyyare Umum Kumandanı olarak buraya geldiğini ve doğrudan doğruya Damat Ferit Paşa'dan aldığı talimatla hareket ettiğini ona söylemiştir. Ahmet Anzavur bundan sonra daha da ileri giderek Süleyman Şefik Paşa'ya sanki kendi emri altında bulanan biri tarzında hitap ederek *"Kuva-yı İnzibatiye'ye dilediği an ve zamanda kumanda edebileceğini ve İstanbul Hükümeti Erkan-ı Harbiyesi'nin kendisini bu yetki ile gönderdiğini, kendi emri ile hareket etmek zorunda olduğunu'"*[412]söylemiştir.

Anzavur' un bu tutumu ve tavırları Kuva-yı İnzibatiye Komutanı Süleyman Şefik Paşa ile diğer birlik komutanlarında büyük bir tepki ve şaşkınlıkla karşılanmış, bunun dışında birlik komutanları Damat Ferit Paşa Hükümetine protesto telgrafları çekerek hangi kumandana tabi olduklarını sormuşsalar da herhangi bir yanıt alamamışlardır. Bilahere Ahmet Anzavur İstanbul Hükümetine göndermiş olduğu bir raporda "Süleyman Şefik Paşa ve ona bağlı olan kuvvetlerin herhangi bir görev

[407] Tarık Mümtaz Göztepe, **a.g.e**, s.290,; Kâzım Karabekir, **a.g.e**, s.666,; Kazım Özalp, **Milli Mücadele**, Ankara ,1985, s.446.
[408]**Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, c, VI, s.183.
[409] Fahri Belen, **a.g.e**,s.196,; Kenan Esengil, a.g.e, s.180-109.
[410]**Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, aynı yer.
[411]**T.CCDAB. DH. EUM. AYS**. 41/76, ;**"**Kuva-yı İnzibatiye Harekatı", **İleri**,19 Mayıs 1920,s.1.
[412]**Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, c, VI, s.123.

yapmak için hazırlıkta bile bulunmadığını, tembel tembel oturduklarını'' belirterek çok acı ve şiddetli bir şekilde eleştirerek kötülemiş, daha sonra Süleyman Şefik Paşa'nın gizli ödeneğinden 15 000 lira ve 2000 tüfek ile 600 sandık mühimmat alıp maiyetinde bulunan adamlarla trenle Sapanca üzerinden 9 Mayıs 1920 tarihinde İzmit'ten Adapazarı'na doğru yola çıkmıştır[413].

Kuva-yı Seyyare Başkumandanı ünvanlı Ahmet Anzavur Yavuz zırhlısındaki görüşmelerini bitirdikten sonra Kuva-yı İnzibatiye kuvvetlerinin çadırlı ordugahını ziyaret etmiş, bu sırada orada bulunmakta olan Kuva-yı İnzibatiye Erkanı Harbiye Reisi Miralay Tahir Bey ile Bolu, Düzce ve Bandırma eşrafını teker teker kucaklayıp helalleştikten sonra *"Konya'yı da zaptedeceğim. Ankara'yı da fethedeceğim, size Mustafa Kemal'i getireceğim''* diyerek Geyve Boğazı'nda Ali Fuat Paşa kumandasındaki kıtalarla çarpışmakta olan gönüllü kuvvetlerin başına geçmek için hareket etmiştir[414].

Kuva-yı İnzibatiye Kumandanı Süleyman Şefik Paşa, İzmit şehrine Mutasarrıf olarak tayin edilmiş aslen Çerkez olan İbrahim Hakkı Bey'in Kuva-yı İnzibatiye kuvvetlerini bizzat emri altına almayı istediğini ve orada pek cesaretlenerek hükümet içinde hükümet kurma sevdasına düştüğünü belirterek görevden alınmasını, yerine devlet ricalinden şayan-ı itimad başka bir mutasarrıfın oraya gönderilmesini istedi. Fakat bu isteği oralarda bulunan Çerkez ileri gelenlerini gücendireceği gerekçesiyle Damat Ferit Paşa tarafından reddedildi[415].

Süleyman Şefik Paşa İzmit Mutasarrıfının görevden alınması talebinin reddedilmesi ve Ahmet Anzavur'un Yavuz zırhlısındaki görüşme sırasındaki tavır ve davranışları neticesinde, daha henüz Anzavur Adapazarı'na ulaşmadan vazifesini terk ederek İzmit'ten ayrılarak İstanbul'a geri dönmüştür. Süleyman Şefik Paşa'nın İzmit'ten ayrılışından sonra Yavuz zırhlısından kurmay heyeti de çıkmak mecburiyetinde bırakılmışlardır[416].

---

[413]**Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, c, VI, s.123,; Fahri Belen, **a.g.e**, s.201.
[414] Tarık Mümtaz Göztepe, **a.g.e**, s.291.
[415] Adnan Sofuoğlu, **a.g.e**, s.357,; Tarık Mümtaz Göztepe, **a.g.e**, s.294.
[416]**T.CCDAB. BEO**,4634/347534,; Adnan Sofuoğlu, **aynı yer**.

Damat Ferit Paşa Süleyman Şefik Paşa'nın görevini aniden terk ederek İstanbul'a dönmesi üzerine onun yerine süvari mirlivalığından emekli Suphi Paşa'yı İzmit Kolordusu Komutanı payesiyle atadı. Suphi Paşa, padişahın fahri yaverlerinden Kiraz Hamdi Paşa ile beraber derhal İzmit'e giderek vazifesine başladı. Bununla beraber İzmit ve yöresinde derhal sıkıyönetim ilan etme yoluna başvurdu[417].

3.4. Yaşanan Hadiselere Karşı Geyve'de Alınan Önlemler Ve Ahmet Anzavur'un Geyve Boğazı'na Karşı Saldırısı

Geyve Boğazı stratejik konum itibariyle İstanbul'un Anadulu' ya açılan kapısı durumunda bulunmaktadır. Geyve Boğazı daha önce Kuva-yı Milliye tarafından ele geçirilmiş ve bölgedeki demiryolları onun kontrolü altına girmişti. Burası stratejik konum itibariyle İstanbul'un Anadolu içlerine yayılabilmek amacıyla kullanabileceği çok önemli bir yerde bulunmaktaydı[418].Aynı zamanda bu yer İstanbul'a yakın olduğu için oluşturulacak olan askeri kuvvetler kolay bir şekilde takviye edilebilecek ve beslenebilecekti[419].

Kuva-yı İnzibatiye birliklerinin bölgeye yerleşmesi diğer taraftan da Kuva-yı Milliye karşısında çıkan isyanların Göynük-Bolu-Düzce-Mudurnu-Nallıhan ve Çerkeş'e kadar olan bölgede yayılması karşısında milli kuvvetlerce Geyve Boğazı' nın tutulması için askeri yönden daha önce alınmış olan önlemlere ilaveten yeni tedbirler alınmaya başlandı[420]. Geyve boğazı elden çıkacak olursa, Bilecik–Eskişehir yolu isyancılara açılmış olacaktı. Ali Fuat Paşa o sırada Ahmet Anzavur' un ikinci ayaklanmasında bölgeyi görmek, halkın ve milli güçlerin moralini yükseltmek, onlara destek olmak amacıyla Bursa'da bulunmaktaydı. Ali Fuat Paşa Düzce'de çıkmış olan ayaklanmayı öğrendiğinde hemen Geyve'ye gelerek orayı kontrolü altına aldı[421].

Düzce'de çıkan isyanın başlangıcında, Anzavur isyanı henüz bitmişti. Çerkez Ethem'in Kuva-yı Seyyare birliklerini buraya getirmek düşünüldüyse de bu sırada

[417] Hüsamettin Ertürk, **a.g.e** , s.414-415,; Tarık Mümtaz Göztepe, **a.g.e**,s.296-297.
[418] Rahmi Apak**, a.g.e**, s.133-134,; Adnan Sofuoğlu, **a.g.e**, s.334.
[419] Sebahattin Selek, **a.g.e**, s.351.
[420] Adnan Sofuoğlu, **a.g.e**, s.355,; " Geyve Boğazı", **İkdam**, 4 Mayıs 1920, s.1.
[421] Ali Fuat Cebesoy, **a.g.e**, s.365.

Çerkez Ethem güçleri Salihli cephesine dönmek için Balıkesir ve civarında toplanmaya çalışıyorlardı[422]. Geyve Boğazı' nı tahkim etmek için Ankara'da Genelkurmay Başkanı İsmet Bey, o zaman Ahmet Anzavur' un ikinci isyanını bastırmak amacıyla Biga'da bulunmakta olan Çerkez Ethem'e 19 Nisan 1920 tarihinde telgrafla haber göndererek Geyve'deki kritik durumu anlatmış, milli güçlerin Adapazarı bölgesindeki kayıplarından bahsederek bir an önce Geyve Boğazı'nın savunulmasına yardım için kuvvetleriyle Ali Fuat Paşa'nın yanına Geyve'ye gelmesini istemiştir. Çerkez Ethem ise bir sonraki gün Geyve'ye gitmek üzere hareket edeceği cevabını verdi[423].

Çerkez Ethem ertesi gün Biga'dan yola çıkarak önce Manyas'a uğrayarak burada çeşitli yıldırma hareketlerinde bulundu. Tam bu esnada Geyve Boğazı'na karşı yapılması beklenen saldırıya karşı savunma tedbirleri almakta olan Ali Fuat Paşa, Ethem Bey'den elinde bulunan tün güçlerini Susurluk'ta toplayıp bir an önce Lefke(Osmaneli)'ne gelmesi gerektiği bildirdi[424].

Damat Ferit Paşa Hükümeti'nin çıkarmış olduğu beyanname ve Şeyhülislam Dürrizade Abdullah Efendi'nin yayınladığı fetvanın Anadolu'ya dağıtılması sonucunda Kuva-yı Milliye güçlerine karşı ayaklanan yerlerden biriside Taraklı kasabasıydı. Bu durum karşısında ayaklanmayı bastırmak için 25 Nisan 1920 tarihinde Çolak İbrahim Kumandasında bulunan bir müfreze iki makineli tüfek ve bir havan topu ile kuvvetlendirmiş olduğu güçleriyle Taraklı kasabası üzerine yürüdü. Çolak İbrahim müfrezesinin taarruzu karşısında isyancılar dayanamayarak Taraklı'yı milli güçlere bırakarak kasabadan çekilmek zorunda kaldılar. Fakat isyancılar 300 kişiyi bulan kuvvetle iki gün sonra tekrar Taraklı' a saldırdılar. Çolak İbrahim 240 kişi ile kasabayı isyancılara karşı savunmasına rağmen 42 kişi zayiat vererek Taraklı'dan çıkmak mecburiyetinde kaldılar[425].

---

[422]Zühtü Güven, **a.g.e,** s.112.

[423] Çerkez Ethem, **Çerkez Ethem' in Hatıraları**, İstanbul,1962,s.34-3,; Nurgün Koç, "Milli Mücadele'de Batı Anadolu' da Çıkarılan İç İsyanlar ve Çerkez Ethem Güçleri Tarafından Bastırılması", **Sosyal Bilimler: Yeni Bir Başlangıç, Uluslararası Sosyal Bilimler ve Kültürel Çalışmalar Sempozyumu,** Prag, 2016, s. 246.

[424]İlhan Selçuk, **Yüzbaşı Selahattin'in Romanı**, 2.Kitap, İstanbul,1987, s.214,; Çerkez Ethem, **a.g.e** s.339.

[425]Rıfat Yüce**, Kocaeli Tarih ve Rehberi**, İzmit,1945,s.99.

Ali Fuat Paşa Geyve Boğazı' nın savunulması için daha önceden milli kuvvetlerce alınmış olan tertibata ek olarak iki sahra topu ile desteklenmiş olan 123'ncü Alay'dan geriye kalmış olan 3'üncü taburunu Geyve Boğazı'na yerleştirerek savunmayı güçlendirdi. Aynı zamanda o sırada dağılmış olan 24. Tümen'i yeniden toparlayıp derlemeye çalışıyordu. Diğer taraftan da İzmir cephesinden istediği efelerin acilen gönderilmesini 30 Nisan 1920 tarihinde Albay Refet Bele' den istedi[426]. Ali Fuat Paşa'nın Geyve Boğazı'nın tahkim ve savunma işlerinde yardımcı olarak yanında bu sırada Adapazarı milletvekili Fuat Bey (Carım) ve kurmay başkanı Saffet Bey (Arıkan) bulunmaktaydılar[427].

Bundan sonra Adapazarı ve Geyve bölgesindeki Kuva-yı Milliye kuvvetleri Ahmet Anzavur' un muhtemel harekatına karşı şu şekilde konumlanmışlardır. Dayı Mesut ve Demirci Mehmet Efe zeybeklerinden oluşan milis güçler Adapazarı bölgesinde, 20. Kolordu Karargahı, Geyve'de Ali Fuat Paşa kumandasında, 20. Kolordu Süvari Bölüğü Geyve 'de, 70. alayın üçüncü taburu yine Geyve'de, 24'ncü tümenin 159-2 ve 148'nci alayları bölgeye dağılmış durumda, Yörük Mevkiinde ise 2 toplu dağ bataryası bulunmaktadır[428].

3 Mayıs 1920 tarihinde ise İzmit ile Sapanca arasında çoğunluğu oluşturmakta olan Gürcü ve Laz ileri gelenleriyle yapılan görüşmeler sonucunda Ahmet Anzavur'a karşı birlikte hareket etme kararı alındı. Sapanca'nın doğusundaki tepeyi, Damat Ferit Paşa teşkilatı ve Anzavur'a bağlı olan Çerkez ve Abazaları Sapanca'dan ileriye sokmamak için bölgedeki ahali ve onların reisleri, tutmaya söz verdiler[429].

Ahmet Anzavur, 10 Mayıs 1920 tarihinde 2000 kişiyi bulan, makineli tüfek ve toplarla techiz edilmiş ordusuyla Adapazarı üzerine yöneldi[430]. Anzavur 'un 500

---

[426]Adnan Sofuoğlu, **a.g.e**, s.356.
[427] Ali Fuat Cebesoy, **a.g.e**, s.366-367,; **"**Kuva-yı İnzibatiye Harekatı, **İleri**, 19 Mayıs 1919, s.1.
[428]**Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, c.VI, s.124-125.
[429] Adnan Sofuoğlu, aynı yer.
[430] "Anzavur Paşa' nın Büyük Bir Muvaffakiyeti", **Peyam-ı Sabah**,16 Mayıs 1920,s.2,; İsmet İnönü,**a.g.e**, s.193.

kişiyi bulan öncü kuvvetleri aynı gün Adapazarı'na girerek orada hakimiyet kurdular[431].

Kuva-yı Muhammediye Umum Kumandanı sıfatı ve ünvanı ile Adapazarı'nda toplamış olduğu güçlere önderlik eden Ahmet Anzavur, Geyve Boğazı'na saldırmadan evvel yanını ve gerisini güvenlik altına almak amacıyla Kandıra kasabası üzerine hareket etti. Kandıra'da milli kuvvetlerin başında Dayı Mesut bulunmaktaydı. Burada Ahmet Anzavur kuvvetleri ile Dayı Mesut kumandası altında bulunan milli kuvvetlere arasında dört saat sürmüş olan son derece şiddetli bir çarpışma vuku buldu. Bu çarpışma sonucunda üstün kuvvetler karşısında çarpışmak zorunda kalan Dayı Mesut müfrezesi geri çekilmek ve şehri terk etmek mecburiyetinde kalmıştır. Anzavur bunun üzerine 13 Mayıs 1920 tarihinde Kandıra'yı işgal etmiştir[432].

Ahmet Anzavur Kandıra'yı ele geçirdikten sonra İstanbul'u Anadolu'ya bağlayan yolların kavşak noktasında son derece stratejik bir yerde bulunan Geyve Boğazı'nı zapt etmek için oraya yöneldi. Gayesi Kuva-yı İnzibatiye'den önce Geyve Boğazı'nı almaktı. Böylece İstanbul karşısında nüfuzunun daha da artacağını düşünmesiydi[433]. Bu sırada Ali Fuat Paşa yeterli kuvvetler toplanıncaya kadar Adapazarı'ndan Geyve'ye giden yolu kapatmak için Geyve Boğazı'nın kuzey girişi olan Doğançay-İkramiye hattını güçlendirerek, atlı birliklerle Doğançay civarında Anzavur'un saldırısını bekliyordu[434]. Bunlara ilaveten İzmit ve Sapanca'dan Geyve Boğazı' nın batısına gelmekte olan yollar milli birliklerce zapt edildi. Ayrıca Değirmendere' nin batısında Saffet Bey'in komutasında bulunan bir kuvvet konuşlandırılarak tahkim edildi[435].

---

[431] **Nutuk**, Mustafa Kemal Atatürk, İstanbul,1987, c.II, s.447,; **Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, c,VI, s.83,; Seda Aksu Köseoğlu,**"**Milli Mücadele Döneminde İzmit Sancağı'nda Asayiş SorunlarıVe Çete Faaliyetleri", Yeditepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,** İstanbul, 2010, s.49.

[432]**Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, c, VI, s.126,; Adnan Sofuoğlu, **a.g.e**, s.358,; **"**Kuva-yı İnzibatiye Harekatı", **İleri**,19 Mayıs 1919, s.1.

[433]**Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, c, VI, s.127.

[434] Adnan Sofuoğlu, **a.g.e**, s.359.

[435] Ali Fuat Cebesoy, **a.g.e**, s.382-383.

13 Mayıs 1920 tarihinde Dayı Mesut komutasındaki milli kuvvetleri yenerek Kandıra'yı ele geçirmiş olan Ahmet Anzavur [436] bundan sonra Adapazarı'na geri döndü. 14 Mayıs 1920 tarihinde ise Geyve Boğazı'na saldırmak için harekete geçti[437].Yine aynı gün Harbiye Nezaretine göndermiş olduğu raporunda, ertesi gün yani 15 Mayıs tarihinde genel harekata başlayacağını, boğazdaki önemli noktaları işgal ettiğini belirterek emri altında bulunan 3000 kişinin iaşesi için İstanbul'dan para talebinde bulundu[438].

15 Mayıs 1920 tarihinde Ahmet Anzavur 500 kişiden oluşan asi grubu ile 4-5 gün zarfında Adapazarı'ndan toplamış olduğu kuvvetlerle Geyve Boğazı'na saldırdı [439]. Anzavur arka arkaya yaptığı saldırılarla ve son derece şiddetli bir taarruzla Doğançay' ı ele geçirmeyi başardı[440].

İzmit ve havalisi kumandan vekili olarak bulunan Binbaşı Hüsnü Bey 15 Mayıs 1920 tarihinde yani Ahmet Anzavur'un Geyve Boğazı'na karşı saldırıya geçtiği gün *"Geyve Boğazı'na karşı saldırıya geçmek için asker ve cephanenin Arifiye' ye gönderilmesi ve gerekirse karargahın Adapazarı'na taşınması için İngiltere katında teşebbüste bulunularak özel bir trenin verilmesini"* Harbiye Nezareti'nden istedi[441].

Yaptığı şiddetli saldırı sonucunda Doğançay' ı almaya muvaffak olan Ahmet Anzavur, Doğançay demiryolunda bulunan köprüden yararlanarak Sakarya Nehri'nin batısına geçmeye çalıştı. Fakat Yörük mevkiinde bulunmakta olan 2 dağ topu bataryasının açmış olduğu şiddetli ateş neticesinde büyük zayiat vererek Sakarya Nehri'nin batısına geçmeyi başaramadı. Anzavur bundan sonra Geyve Boğazı'nın içinde bulunan Doğançay istasyonuna doğru ilerlemiş burada 20. Kolordu Süvari Birliği'nin istasyon bölgesinde şiddetli mukavemeti neticesinde milli kuvvetler

---

[436]**Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, c, VI, s.126,; Adnan Sofuoğlu, **a.g.e,** s.358.
[437] "Anzavur Paşa'nın Büyük Bir Muvaffakiyeti", **Peyam-ı Sabah**, 16 Mayıs 1920, s.2,; **Nutuk,a.g.e**, s.443.
[438]**Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, c, VI, s.125.
[439]**"**Kuva-yı İnzibatiye Harekatı", **İleri**,19 Mayıs 1920,s.2,; "Geyve Civarında Müsademat", **Peyam-ı Sabah,** 20 Mayıs 1920,s.2,; "İzmit'te Vaziyet", **İkdam**,19 Mayıs 1920,s.2,; İsmet İnönü,**a.g.e**, s.193.
[440]**T.CCDAB DH. EUM. ASY**. 40/49,; **Adapazarı Mutasarrıfı İbrahim Hakkı'nın İstanbul'a çektiği telgraf**, Adnan Sofuoğlu, **a.g.e**, s.359,; **Türk İstiklal Harbi, İçAyaklanmalar**, aynı yer,; "Kuva-yı İnzibatiye Harekatı",**İleri,**19 Mayıs 1920,s.2,;"İzmit'te Vaziyet",**İkdam**,19 Mayıs 1920, s.2.
[441] Adnan Sofuoğlu, **aynı yer.**

tarafından durdurulmuştur. Anzavur güçleri ile milli kuvvetler arasındaki çarpışmalar akşama kadar sürmüş, akşam üzeri saat 17:00' de 70'nci alayın 3'ncü taburu ve topçu ateşi desteği ile Binbaşı Saffet Bey kumandası altında bulunan milis kuvvetlerinin Ahmet Anzavur güçlerinin yan tarafından karşı saldırıya geçmesi neticesinde Ahmet Anzavur güçleri büyük kayıplar vererek dağılmıştır. Asiler bu yenilgi sonucunda Doğançay'ı terk ederek geri çekilmek mecburiyetinde kalmışlardır[442].

Ahmet Anzavur 16 Mayıs 1920 günü Sapanca'ya gelmiş[443],burada bulunan Kuva-yı İnzibatiye güçlerine bağlı olan topçu kuvveti ve piyade alayı ile birlikte daha önceki gün dağılmış olan kendisine bağlı güçlerden, toplayabilmiş olduğu bir kuvvetle bu sefer Sakarya Nehri'nin batısındaki bölgeye (Dereköy-İkramiye-Doğançay) istikametine yeniden saldırmıştır. Fakat gecenin geç saatlerine kadar süren bu çarpışmalardan yine bir sonuç elde edemeden geriye dönmek zorunda bırakıldı[444].

17 Mayıs 1920 tarihinde Ahmet Anzavur bu defa, Geyve İstasyonu' na 300 kadar süvari ile daha önceden anlaşarak kendi kuvvetlerine katmış olduğu İkramiye köyüne mensup olan kişilerin de yardımı ile saldırıya geçti. Geyve Boğazı, milli güçlerin hiç beklenmedikleri bir noktadan yapılan bu saldırı karşısında çok büyük bir tehlike altına girmişti.Ani bir baskın şeklinde gerçekleşmiş olan bu taarruz karşısında Ali Fuat Paşa ile yaveri İdris Bey, bu kısımda müdafaa vaziyetinde bulunan 30 kişilik bir istihkam müfrezesinin komutasını alıp, bizzat başına geçerek gayet şiddetli bir müdafaa muharebesi gerçekleştirdiler. Bu baskın sırasında Ahmet Anzavur Geyve İstasyonu'nun doğu sırtlarına kadar ileri gitmeyi başarmışsa da çatışma esnasında depodan bulunarak çıkarılmış olan bir top ve bir makineli tüfek bizzat Ali Fuat Paşa ve yaveri tarafından kullanılmak suretiyle geri püskürtülmüştür [445].

---

[442]**Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, c, VI, s. 127,; "Anzavur'un Taarruzu", **İkdam**, 23 Mayıs 1920 s.1.
[443]"Sakarya Geçitlerine Doğru",**Peyam-ı Sabah**, 19 Mayıs 1920, s.1.
[444]Adnan Sofuoğlu, **a.g.e**, s.359,; **Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, **aynı yer.**
[445] **Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, c.VI, s.126,; Rıfat Yüce, **a.g.e,**s.101, Seda Aksu Köseoğlu, **a.g.t**, s.46,; Adnan Sofuoğlu, **a.g.e,** s.359,; " Geyve Boğazında", **Alemdar**, 21 Mayıs 1920, s.1.

Son derece şiddetli olarak yaklaşık iki saat kadar sürmüş olan bu çarpışmalar yaşanırken bilahere 20. Kolordu Süvari Bölüğü, Demirci Mehmet Efe'ye bağlı olan zeybekler ve Dayı Mesut birliklerinin de buraya gelerek çatışmalara katılması neticesinde Ahmet Anzavur kuvvetleri büyük zayiat vererek geri çekilmek zorunda kalmıştır. Yaşanan bu durum üzerine milli güçler makineli tüfekler ve topçu desteğinde karşı saldırıya geçmişlerdir. Sonuçta Anzavur tekrardan büyük kayıplara uğrayarak Adapazarı'na dönmek zorunda kalmıştır[446].

Ahmet Anzavur bu yenilgilerden sonra 18 Mayıs 1920 tarihinde yeniden Geyve Boğazı'na karşı taarruza yeltenmiştir. 200 kişiyi bulan kuvvet ile 2 makineli tüfek ve 2 top ile beraber Geyve Boğazı'nın batısında bulunmakta olan Yörük ve İlmiye köylerinin kuzey sırtlarına doğru saldırıya geçmişse de milli kuvvetlerin olduğu mevzilere yaklaşamayarak geri çekilmek zorunda kalmıştır. [447]

20 Mayıs 1920 tarihinde Ali Fuat Paşa'ya bağlı olan milli kuvvetler Göynük üzerine Ahmet Anzavur kuvvetlerine karşı taarruza geçmişler, bu saldırı üzerine Anzavur güçleri Adapazarı, Sapanca bölgesine doğru geri çekilmişlerdir. Ahmet Anzavur kuvvetlerinin yapmış olduğu bu çekilme esnasında Sapanca Büyük Derbent'te bulunan Ermeni ve Rum ahali de İzmit şehri istikametine doğru göç ederek bulundukları yerleri boşaltmışlardır[448].

Ahmet Anzavur Geyve Boğazı'nda bulunan milli kuvvetlere karşı düzenlemiş olduğu saldırının başındaki günlerde sağlamış olduğu muvaffakiyet sonrasında İstanbul'a göndermiş olduğu telgrafta Kuva-yı Milliye ile yaptığı çarpışmaları Sadrazam Damat Ferit Paşa'ya büyük bir zafer ve başarı kazanmış gibi gösterip gerçekte olmayan şeyler uydurmuştu. İşte bu durum sonrasında Damat Ferit Paşa ve Erkan-ı Harbiye Reisi Kiraz Hamdi Paşa 20 Mayıs 1920 tarihinde hem Kuva-yı İnzibatiye' yi denetlemek, hem de kazanmış oldukları zaferi kendi gözleriyle görmek maksadıyla İzmit'e geldiler[449]. Fakat geldikleri gün vaziyetin Ahmet Anzavur' un raporunda belirttiğinin tam tersi olduğunu gördüklerinde sukut-u hayale uğradılar.

---

[446] Ali Fuat Cebesoy,**a.g.e**, s.383-387,; Adnan Sofuoğlu, **a.g.e,** s.360.
[447]**Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar**, c.VI, s.127,; "Tedip Harekatı"**, Peyam-ı Sabah**, 22 Mayıs 1920, s.2.
[448]**Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar,** c,.VI, s.128
[449]Seda Aksu Köseoğlu, **a.g.**t, s.47,; "Sadrazam Paşa İzmit'de", **Alemdar**, 22 Mayıs 1920, s.2 .

Doğrusu Damat Ferit Paşa ve Kiraz Hamdi Paşa için yapılmış olan karşılama törenine İzmit halkı da iştirak etmemişlerdi. Vaziyet böyle iken Damat Ferit Paşa ile Kiraz Hamdi Paşa bu başarılar için gazetelere verecekleri beyanatı da vermeyip hayal kırıklığı içerisinde İstanbul'a geri dönmek mecburiyetinde kaldılar[450].

Ahmet Anzavur Sadrazam Damat Ferit Paşa'ya 22 Mayıs 1920 tarihinde Adapazarı'na döndüğü zaman çektiği telgrafta " Yüce emirlerinize uyarak İzmit'e gelip bu zamanda oturmak için tek emin yer olan Yavuz'u ziyaret ettim. 500 süvari ile 1500 piyadenin beslenmesi ve maaşları için sarfedilmek üzere yüksek huzurlarınızda hesap edilen 60 bin lira 2000 tüfek, top ve cephane istemiş isem de paranın kesinlikle verilmeyeceği fakat 2000 tüfek ve cephanenin verileceği ve bunların 3 güne kadar yetiştirileceği söylenmiştir. Adapazarı'na gelip o miktar süvari ve piyade toplayıp 3 aydan beri Kuva-yı Milliye' nin işgal ettikleri Kandıra ilçesini elinde bulunduran sayıları 100 ü aşkın Arnavut çetesi ile bizzat çarpışarak dağıttıktan sonra Kandıra'ya gönderilen Çerkez Şirin Bey müfrezesi tarafından bizzat geri alınmıştır. Bundan sonra asıl hedef olan Geyve Boğazı'nı ve civarını ele geçirmek için Kuva-yı Milliye'ci Ali Fuat Paşa'nın kuvvetlerine karşı gidildi. Çok şiddetli çarpışmalar oldu.2 saat sonra tren köprüsü ele geçirildi ise de şehrin Sapanca yönünde bulunan nizamiye askerlerinin muharebeye katılmaları yüzünden birçok şehit ve yaralı verildi. Ele geçirilmiş olan köprü, dağlarda oturmakta olan Laz ahalinin Kuva-yı Milliye'ye katılması ve gerimizden açtıkları şiddetli ateşler sebebiyle gece saat 06:00 da istenmeyerek terk edildi. Hiçbir başarı göstermeyen Sapanca Nizamiye kolunun bulunduğu cepheye gittim. Geyve Boğazı'nın kilidi değerinde olan bir aydan beri düşmanın elinde bulundurduğu ve terk ettiği bir büyük tepeyi, mücahit ve topları bizzat idare ederek kuşatmak suretiyle birçok şehit ve yaralı vermek pahasına saat 11.00' da ele geçirdik. Nizamiye askerlerine teslim ettik. Bunlar bu tepeyi koruyamayarak gece yarısı geriye çekilmişler ve düşmana kaptırmışlardır.

[450]**"**Kuva-yı İnzibatiye Harekatı, Sadrazam Paşa dün akşam İzmit' den avdet etmişlerdir." **İleri**, 21 Mayıs 1920, **Hakimiyet-i Milliye**, 24 Haziran 1920, s.1,; Ali Fuat Cebesoy, **a.g.e**, s.389,; Adnan Sofuoğlu, **a.g.e**, s. 360.

Şu hale göre bir haftadan beri yağmur ve çamurda muharebe eden mücahitlerin gerek kendileri, gerekse hayvanları yiyecek sıkıntısı çekmektedir. Bu savaşlarda birçok ölü ve yaralı olmuştur. Bu arada birçok hayvanda ölmüştür, noksan hayvanlarda tamamlanması gerekmektedir. Ortalama bir hesaplama Şefik Paşa'dan aldığım 5000 liradan başka 6000 lirada borç ederek şimdiye kadar bin bir güçlükle idare edilmiş ise de bundan böyle idareleri kabil değildir. Ayın 21'nci günü yapılan müsademede hayvanım yıkılıp altında kalan ayağım ezilmiş olduğundan tedavi edilmek üzere yüksek izninizle Dersaadete hareket eylediğim maruzdur[451]'' diyerek Adapazarı' ndan 23-24 Mayıs tarihinde hareket etmiştir[452].

Ali Fuat Paşa komutasında bulunan kuvvetler 23 Mayıs 1920'de harekete geçerek, Adapazarı ve Sapanca'yı Kuva-yı İnzibatiye'nin elinden geri almışlardır. Ahmet Anzavur' un milli kuvvetlerce yenilip kaçması esnasında Sapanca ve Derbent havalisinde bulunan Rum ve Ermeniler İzmit yönüne doğru göç etmişlerdir[453].

Anzavur bu telgrafı çektikten sonra gerçekten Adapazarı'ndan ayrılarak İstanbul'a doğru yola çıktı. Yalnız ayrılmasından pek az önce orada bırakmış olduğu maiyetine şu dikkate değer sözleri söylerek gerçek karakterini ortaya çıkarmıştır. *"Kuva-yı İnzibatiye, Kuva-yı Milliye ile muharebeye tutuştukları zaman, Kuva-yı İnzibatiye'yi arkalarından tehdit ve taciz edin"* [454].

Anzavur'un verdiği bu emir, yenilgiyi hazmedemeyen hırsının doğurduğu bir aşağılık duygusunu ifade etmektedir. Daha sonra Ahmet Anzavur 24 Mayıs 1920 tarihinde ise İstanbul'a dönmüştür[455].

Kuva-yı Milliye' nin Ahmet Anzavur' u yenmesinden ve bölgede hakimiyeti ele geçirmesinden sonra onunla işbirliği yapanlar milli güçlerce yakalanıp idam edilmişlerdir. Bunlar arasında Anzavur' un levazım müdürü Binbaşı Kemal ve jandarma komutanı Sarı Murad, Mustafa Sami, Hendek Belediye Başkanı Adil,

[451]**Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar,** c.VI, s.127-128.
[452] Adnan Sofuoğlu, **a.g.e**, s.360.
[453]Seda Aksu Köseoğlu**, a.g.t**, s.50.
[454]**Türk İstiklal Harbi, İç Ayaklanmalar,** c.VI, s.129-130.
[455] "Ahmet Anzavur Paşa", **İkdam**, 25 Mayıs 1920,s.1,; "Ahmet Anzavur Paşa", **Vakit**, 25 Mayıs 1920,s.2,; "Ahmet Anzavur Paşa",**Peyam-ı Sabah**, 25 Mayıs 1920,s.2.

Avukat Ali Galip ve Hendek Nahiyesi Müdürü Kamil Beylerle, Hoca Mustafa ve Adapazarlı Şirinyan Efendi bulunmaktadır[456] .

Bütün bu hadiseler yaşanıp Ahmet Anzavur' un Adapazarı' nda yapmış olduğu harekat da bastırıldıktan sonra 15 Temmuz 1920 tarihinde Heyet-i Vekile kararıyla Ahmet Anzavur ile teşrik-i mesai etmiş olan kişilerin Sivrihisar'a nakledilerek gözaltında tutulmaları kararı verilmiştir[457].

[456] "Anadolu' daki İdamlar", **İleri**, 12 Haziran 1920, s.2
[457]Nurgün Koç**, a.g.m**, s.246

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AHMET ANZAVUR'UN BİGA'DAKİ FAALİYETLERİ

4.1. Ahmet Anzavur'un Biga'ya Dönmesi

Ahmet Anzavur Adapazarı ve Geyve Boğazı harekatı sırasında yenilip 24 Mayıs 1920 tarihinde İstanbul'a döndükten sonra[458] ayağından tedavi gördü. Bir müddet sonra Damat Ferit Paşa tarafından Ahmet Anzavur'un memleketi olan Biga'ya gitmesine izin verildi. Anzavur bir İngiliz harp gemisiyle, Biga'nın Yunanlılar tarafından 4 Temmuz 1920 tarihinde işgalinden yaklaşık bir hafta sonra Karabiga' ya gelerek buradan Biga'ya dönmüştür[459].

Yunanlılar işgal ettikleri bölgelerde halka çeşitli zulümler yapıyor, onların koruyup kolladığı hatta çeşitli destekler verip teşvik ettikleri yerli Ermeni ve Rum çeteler Türk milletini soyup, katlediyor, işkenceler yapıyorlardı. Yaşanan bu durum zaman geçtikçe daha da kötüye gidiyordu. Yunanlıların bu davranışları karşısında Türk ahali zaman geçtikçe silahla karşı koymaya ve bir direniş teşkilatı olarak milis kuvvetleri oluşturmaya başladı[460].

Yunan zulmüne karşı onların çeşitli baskı ve tedbirlerine rağmen Bursa, Gönen, Biga ve Kocaeli bölgelerinde sayıları bazen 500 ile 1000 kişiyi bulmakta olan çete tarzında teşkil edilen birçok milis kuvvetleri oluşturuldu. Bunlar kendi mahallerinde duruma göre çeşitli kısımlara ayrılarak değişik şekillerde Yunanlılarla mücadeleye ve çatışmaya devam etmekteydiler[461].

İşte tam bu zamanlarda Biga'da Yunanlıların işgaline karşı mücadele etmek üzere çeşitli Kuva-yı Milliye çeteleri kurulmuş bulunmaktaydı. Kurulan bu çeteler arasında en mühim olanları Yeniçiftlikli Mehmet Efe, Arnavut Rahman ve Çingene Ali çeteleriydi. Kuva-yı Milliye'ye bağlı olan bu çeteler Yunanlılara karşı zaman

---

458"Ahmet Anzavur Paşa", **İkdam**, 25 Mayıs 1920,s.1,; "Ahmet Anzavur Paşa", **Vakit**, 25 Mayıs 1920,s.2,; "Ahmet Anzavur Paşa", **Peyam-ı Sabah**, 25 Mayıs 1920,s.2.
459 Zühtü Güven, **a.g.e**, s.106,; Ahmet Altıntaş, **Milli Mücadele Döneminde Çanakkale (1919-1913)**, Ankara,2007, s.196.
460 Adnan Sofuoğlu, , **a.g.e**, s. 435.
461 Kemal Özer, **Kurtuluş Savaşı' nda Gönen,** Balıkesir,1964,s.108-109.

zaman taarruz ediyor onları ziyadesiyle rahatsız ederek sıkıntıya sokuyorlardı. Ahmet Anzavur Biga'ya döndükten sonra Yunanlılarla işte bu çetelere karşı beraber hareket ederek işbirliği yaptı. Yunan kuvvetleriyle bölgede bulunan köylere baskınlar ve saldırılar yaparak çok sayıda suçsuz kişinin öldürülmesine sebep oldu[462].

4.2. Ahmet Anzavur'un Yunanlılara İşbirliği Teklif Etmesi

Ahmet Anzavur bu sıralarda Yunanlılarla yaptığı işbirliğini geliştirmek için yanında Yunanlı bir subay ile Yunan Başkumandanlığı'nın bulunduğu İzmir'e 1920 yılı Aralık ayı ortalarında bir geziye çıktı. Anzavur yapmış olduğu bu seyahat için Biga'dan ayrılarak önce Balıkesir'e geçmiş oradan da İzmir'e gelmiştir. Ahmet Anzavur'a burada hürmet gösterilerek İzmir'i istediği gibi gezebilmesi için İzmir Belediye Reisi Hacı Hasan Paşa tarafından bir otomobil tahsis edildi[463].

Bu seyahatten birkaç gün sonra geri dönen Ahmet Anzavur Bandırma'ya geldiği zaman kendisini karşılamak için orda bulunanlara bir beyanatta bulunmuştur. Söylediği bu açıklamada, İzmir'de bulunan Yunan Başkumandanlığıyla iştişare ettiğini, Biga, Gönen, Manyas Çerkezlerinden yapacağı teşkilatın Yunan kuvvetlerinin kontrolünde olarak Balıkesir havalisinde Kuva-yı Milliyeci eşkıyayı cezalandırıp asayişi yeniden sağlayacağını söyledi[464].

Anzavur Biga'ya döndükten sonra 29 Aralık 1920 tarihinde refakatinde bir Yunan zabiti bulunduğu halde hükümet dairesinde Yunan Biga İşgal Kumandanıyla görüşmüş ve sonra kaza kaymakamını ziyaret etmiştir. Burada yaptığı beyanatta "Düvel-i İtilafiye kararıyla Kemalistleri bugün tedibe Yunan Kuva-yı Askeriyesiyle hem fikir olduğunu ve bunda bir hiyanet-i vataniye olmayıp bu aralık Biga'ya dahi dahil olmak üzere dolaştığı havalide kendisi bulunmasaydı güya pek büyük felaketlerin zuhur etmiş olacağını ve memleketin namına Yunanlılarla teşrik-i mesai

---

[462] Zühtü Güven, **a.g.e**, s.91-98,; **T.CCDAB. DH. KMS**. 60-1/43, "Anzavur Biga'da Uğraşıyor", **Yenigün**, 3 Kanun-u Sani 1921,; Bülent Bakar, "Anzavur' un Biga'daki Faaliyetleri", **90. Yılında Milli Mücadele Sempozyumları**, Ankara, 2011, s.357,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.198.

[463] "Anzavur Paşa İzmir'de",s.2,; **Vakit**, 18 Kanun-u Evvel 1920.

[464] "Ahmet Anzavur'un Bir Beyanatı", **Peyam-ı Sabah**, 26 Kanun-u Evvel 1920, s.2,; Bülent Bakar, **a.g.m**,s.355; **T.CCDAB**. **DH. KMS.** 60-1/45.

etmek lüzumundan bahs ederek 20 güne kadar bütün Kuva-yı Milliyecilerin umumen hak ile yeksan olacağını mübalağakarane sözlerle söylemiştir[465].

3 Ocak 1921 tarihinde Çanakkale Mutasarrıfı gizli bir şifre ile Dahiliye Nezareti'ne çektiği telgrafta *"Ahmet Anzavur'un kendisi lehine bir mevki elde etmek maksadıyla Osmanlı Hükümeti aleyhine Yunan İşgal Kuvvetleri Kumandanını tahrik ve teşvik ettiğini''* [466] bildiriyordu.

Ahmet Anzavur'un Yunanlılarla işbirliği yaparak ihanete varan davranışlar sergilemesi basında oldukça eleştirmiş bilhassa Kuva-yı Milliye taraftarı gazetelerde Yunan emellerine hizmet eden Ahmet Anzavur için "Anzavuraki" ya da "Anzavurakis" gibi çeşitli ifadeler kullanılmıştır[467].

Ahmet Anzavur Yunanlılarla iş birliği yapmasına ve bunu artık ihanete vardırmasına rağmen Kuva-yı Milliye'ye bağlı olan çeteleri ortadan kaldıramamış, yapmış olduğu bu davranışlarla yörede onu seven ve saygı duyan hiç kimse kalmamıştır. Ahmet Anzavur artık gittikçe fazla bir şekilde zulümlerini artırmaya başlamış, etrafında ancak birkaç eski eşkıya ve kendisine bağlı olan çok az kişi kalmıştı[468].

6 Ocak 1921 tarihinde Ahmet Anzavur cinayetle şüpheli olup Biga Savcılığı'nın emri ile tutuklanmaları istenen Biga'nın Çerkez yakacık köyünden köyünden iki şahsın, jandarma tarafından yakalanıp tutuklanması üzerine köye gelmiş ve köyün ekseriyetini yanına alarak tutuklanan şahısların serbest bırakılmalarını sağlamıştır. Bu arada müfreze kumandanı piyade çavuşu Bahtiyar isimli zatı yanına çağırarak haşin bir tavırla şunları söylemiştir. *"O kerhaneci müdde-i umumi ve ceza reisleri o hain edepsiz herifler dünyayı karıştırmaya çalışıyorlar. Onların cümlesi Selanikli'dir. Bu kadar kardeşlerimizin kanını içenler serbest gezdiği halde onları takip etmiyorlar. Bütün milleti dağlara dökmek üzere onları takip ediyorlar. Bu hainlerin cümlesi kerhanecidir. Bunların emriyle buradan kimse tutulamaz. Sizin yüzbaşı zabitlerinizle de görüşeceğim, onlara da*

[465]**T.CCDAB. DH. KMS.** 60-1/45, 5 Ocak 1921.
[466]Adnan Sofuoğlu, **a.g.e**, s.436,; **T.CCDAB. BEO**. 4666/349926.
[467]Bülent Bakar, **a.g.m**, s.355-356,; "Anzavurakis Neler Yaptı?", **Akşam**, 24 Kanun-u Evvel 1920 **"**Anzavuraki Ezine'de", **Akşam,** 28 Kanun-u Evvel 1920.
[468]"Anzavur ne Yapıyor?", s.2,; **Peyam-ı Sabah**, 18 Şubat 1921, Zühtü Güven, **a.g.e**, s.92-99.

göstereceğim. Onlarda fazla hareket etmeye başladılar. Lakin on gün sonra ben onlara her hususta sualler soracağım.'' diye konuşarak tutuklanan şahısların Biga'ya götürülmesine mani olmuş serbest bırakılmalarını sağlamıştır[469].

Ahmet Anzavur ve Yunan askerleri Anzavur'un rehberliğinde bu dönemde Biga kasabasında ve civar köylerde suçsuz halka büyük zulüm ve baskı yaparak eziyet etmiştir[470]. Eskişehir İstiklal Mahkemesi ise 29 Şubat 1921 tarihinde Ahmet Anzavur' u gıyaben idama mahkum ederek karşılık vermiştir[471].

Anzavur işte bu zamanlarda eski gücüne kavuşmak ve daha etkili olabilmek için tekrardan etrafına adam toplamaya çalışıyordu. Fakat bölgeden alınan haberlere göre ahali kendisine yüz vermiyor ve destek olmuyordu[472].

Ahmet Anzavur Biga'ya bağlı Tokatkırı köyünde on kişilik maiyetiyle bulunduğu sırada yine Biga'ya bağlı olan Dimetoga köyü yönünden silahlı olarak buraya gelen Çingene Ali çetesiyle aralarında 10 Nisan 1920 tarihinde bir çarpışma olmuş ve bu çarpışma sonucunda Anzavur beraberindeki hayvanları Tokadkırı köyünde bırakarak savuşmuştur. Çingene Ali Çetesi ise terk edilen bu hayvanları alarak bilinmeyen bir yere doğru firar etmiştir[473]. Bu hadise Anzavur'un Çingene Ali ile ilk çarpışması olmuştur. Çingene Ali daha öncede onun yakın arkadaşı Şevki'yi 28 Mart 1921 tarihinde ele geçirmiş ve üzerinde bulunan tabancasını, hançerini ve silahını gasp etmiştir[474].

4.3. Ahmet Anzavur'un Öldürülmesi

Ahmet Anzavur Yunalılarla işbirliği yapmakta olduğu sırada Biga Yunan İşgal Kumandanlığı'na başvurarak Karabiga İngiliz İşgal Kumandanıyla görüşme isteğini bildirdi. Anzavur yapacağı bu görüşme ile daha fazla icraat yapmak ve ön plana çıkmak arzusunu gütmekteydi. İngilizlerin bu isteği kabul etmesiyle Ahmet Anzavur ile Yunan Biga İşgal Kumandanı üsteğmen Sotiris ile beraber Karabiga'ya

[469]**T.CCDAB. DH. KMS**. 60-1/43.
[470]Kazım Karabekir**, Günlükler(1906-1948),** c.I, İstanbul, 2009, s.740.
[471]Bülent Bakar, **a.g.m**,s.358,; " Anzavur İdama Mahkum"**, Peyam-ı Sabah**, 28 Şubat 1921, s.2.
[472]"Ahmet Anzavur", **Peyam-ı Sabah**, 6 Nisan 1921, Bülent Bakar, **a.g.m**, s.360.
[473]**T.CCDAB. DH. KMS.** 60-2/10,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.203.
[474] **T.CCDAB. DH. KMS.** 60-2/10,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, aynı yer.

gelerek burada bir İngiliz savaş gemisinde 29 Mart 1921 tarihinde Karabiga İngiliz İşgal Kumandanıyla yaklaşık 1 saati bulan bir görüşme gerçekleştirdiler[475].

Ahmet Anzavur yapmış olduğu bu görüşmede Bölgede Kuva-yı Milliye'ye bağlı çetelerin zuhur ederek asayişi bozduklarını, eğer kendi emri altında bulunan adamları ile birlikte hareket etmek için Yunan güçlerinden makul sayıda bir kuvveti emrine verirlerse, aynı zamanda dahilde de oluşturacağı teşkilatla, bölgede bulunan çeteleri imha edip, Ankara'ya kadar bile giderek orada bulunan kuvvetleri ve hükümeti dağıtabileceğini söylemiştir[476].

Ahmet Anzavur' un yapmış olduğu faaliyetler böyle devam etmekte iken öte yandan da Yunan kuvvetleri yörede bulunan Kuva-yı Milliye'ye bağlı olan çete şeklinde örgütlenmiş milis teşkilatlarının saldırılarıyla fazlasıyla rahatsız bir halde bulunmaktaydılar. Bundan dolayı Yunanlılar kendilerini bu çetelerden kurtarmak için bizzat İngilizlere başvurdular. Evvela İngilizler kendi işgal bölgeleri dışında bulunmakta olan yerlerde doğrudan hareket etmeyi tasvip etmediklerini bildirdiler. Fakat kendileriyle daha önceden irtibat kurmuş olan Ahmet Anzavur'dan, milli mücadeleye bağlı olan bu çetelerden Yunanlılara en fazla müşkilat çıkaran ve aralarında en güçlüsü olan Çingene Ali çetesinin de yok edilmesini talep ettiler[477].

Yunanlıların milli güçlere bağlı çetelere karşı İngilizler'den yardım istemesi ve daha önceden Ahmet Anzavur'un Karabiga İngiliz İşgal komutanı ile yaptığı görüşme İstanbul'da bulunan İngiliz Yüksek Komiserliğine bildirilmiş, İngiliz Yüksek Komiserliği ise Ahmet Anzavur ve Biga Yunan işgal kuvvetleri kumandanı ile görüşmek için Karabiga İngiliz İşgal Kumandanını yetkili kılmıştır[478]. Bunun üzerine iki gün sonra durumu görüşmek ve toplantı yapmak amacıyla Karabiga İngiliz İşgal Kuvvetleri kumandanı, Yunan İşgal Kuvvetleri Kumandanı ve Ahmet Anzavur'u bir şifre telgraf ile Karabiga'ya çağırdı. Durum böyle iken bu şifre telgrafhanede görevli olan tercüman Türk zabiti tarafından milli güçlere bağlı olan Halit Bey'e iletmiş, bunu öğrenen Kuva-yı Milliye'ci Halit Bey bunu milli güçlere

[475]Bülent Bakar, **a.g.m**, s.359,; Adnan Sofuoğlu, **a.g.e**, s.439,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**,s.203.
[476]İsmail Aydın Hoşgör, **Kurtuluş Savaşında Biga**, Biga,1970,s.111.
[477]Zühtü Güven, **a.g.e**, s.95-99.
[478]İsmail Aydın Hoşgör, **a.g.e**, s.112, Zühtü Güven, **aynı yer.**

bağlı olan Arnavut Rahman, Yeniçiftlikli Mehmet Efe ve Çingene Ali çetelerine bildirmiştir[479].

Ahmet Anzavur'un Karabiga İngiliz İşgal Kumandanı ile yapacağı görüşmeyi öğrenen Kuva-yı Milliye'ye bağlı olan çeteler ona karşı bir birlik oluşturarak işbirliği yaptılar. 16 Nisan 1921 tarihinde Anzavur ve yaveri Şevki ve Şah Selim, yanlarında bir Yunan mangası ile Karabiga İngiliz İşgal Kumandanı ile görüşmeye giderken Karabiga yakınlarında bulunan Adliye köyü civarında Kuva-yı Milliye'ci Çingene Ali ve onunla işbirliği yapmış olan diğer çeteler tarafından pusuya düşürüldü. Çatışma yaşanacağını anlayan Yunan mangası Anzavur'u bırakıp adeta Biga yönüne doğru kaçtıktan sonra Anzavur yapılan müteaddid mermi isabetleriyle öldürülmüştür. Ahmet Anzavur Adliye köyünün yakınlarından geçen çayın Dimetoga köyü istikametine doğru dört yüz metre mesafede ve Yunan işgal mıntıkasında kafası kesilmiş olarak bulunmuştur[480].

Böylece Ahmet Anzavur Biga havalisinde Kuva-yı Milliye' yi destekleyen ve Yunanlılara karşı Mücadele eden Çingene Ali ve Yeniçiftlikli Mehmet Efe tarafından öldürülerek ortadan kaldırıldı[481].

Ahmet Anzavur'un öldürülmesinden haberdar olan İngilizler olay hakkında malumat sahibi olunması için Karabiga Jandarma Takımı Kumandanı mülazım-ı Sani Vehbi Efendi'yi olay mahalline göndererek yaptırdığı tahkikat neticesinde katl olayının kesin olarak vuku bulduğu anlaşılmıştır. Hadiseyi öğrenen Adliye köyü ahalisi ise icra-yı tahkikat için köylerine gelmesi muhtemel olan Yunan müfrezesinin mezaliminden korkup kamilen köylerini terk etmiş, İngiliz işgal mıntıkasında olan Karabiga nahiyesine iltica etmişlerdir[482].

Bab-ı Ali durumun Kale-i Sultaniye Mutasarrıflığı tarafından kendisine bildirilmesi üzerine verdiği yanıtta Adliye köyü ahalisinin Yunan mezaliminden korunması şartıyla mahallerine iadesi livaca mümkün ise icabının yapılamasını aksi

---

[479] Adnan Sofuoğlu, **a.g.e**, s.440,; Zühtü Güven, **a.g.e,** s.95-99,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, aynı yer.
[480] **T.CCDAB DH. KMS,** 60-2/10,; Uluğ İğdemir, **Biga Ayaklanması ve Anzavur Olayları(Günlük Anılar**), Ankara 1975,s.103,; Kazım Karabekir**, a.g.e,** aynı yer,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.205.
[481] Anzavur'un Katli", **İkdam**, 18 Nisan 1920,; "Anzavurakis'in Katli", **Akşam**, 21 Nisan 1921. "Anzavur'un İtlaf Edildiği Söyleniyor", **Alemdar**, 18 Nisan 1921,; Bülent Bakar, **a.g.m**, s.361-362.
[482]**T.CCDAB. DH. KMS**, 60-2/10,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**,s.206.

taktirde Hariciye Nezareti vasıtasıyla lüzumlu olan teşebbüsatın yapılacağını 20 Nisan 1921 tarihinde yazmış olduğu tahriratta Kale-i Sultaniye Mutasarrıflığı'na bildirmiştir[483].

Ahmet Anzavur'un katli hadisesini öğrenen İstanbul' daki İngiliz yetkilileri de Karabiga civarında Ahmet Anzavur'un öldürüldüğünü Londra'ya bildirmişlerdir[484].

Ahmet Anzavur'un cesedi Çingene Ali çetesi tarafından başı kesilerek götürüldüğü için başsız olarak Biga'nın Buzağlık (Cihadiye) köyü mezarlığına gömülmüştür[485]. Anzavur'un kesilen başı kepek ve ispirto ile sarılıp bir müddet saklanarak çeteler tarafından muhafaza edildi. Kuva-yı Milliye'ye bağlı olan çeteler Ahmet Anzavur'un kesik başını Ankara'ya göndermek istemiş, fakat bu kabul edilmeyince yok etme yoluna gitmişlerdir[486].

Ahmet Anzavur' un Çingene Ali çetesi tarafından öldürülmesinden sonra Anzavur' un oğlu Kadri, Anzavur'a bağlı olanlarla birlikte Yunanlıların da desteğini alarak milli kuvvetlerden intikam almak amacıyla bir çete kurdu. Kadri' nin kurduğu yaklaşık 100 kişiden oluşan bu çetede yerli Rumlar da vardı. Kadri'nin oluşturmuş olduğu bu çete Yunanlılarla işbirliği içinde hareket etti[487]. Hatta Kadri'nin kurmuş olduğu bu çete Biga Yunan İşgal Kuvvetleri Komutanı tarafından da alenen desteklenerek korunmuş, bu desteğe bağlı olarak rahatça köylere saldırma imkanı bulmuştur[488]. Biga köylerine yapmış olduğu baskınlar ve zulüm milli mücadele kazanılıncaya kadar devam etti.

Biga, Büyük Taarruz Zaferinden sonra 18 Eylül 1922 tarihinde Aşir Paşa kumandasındaki süvari kuvvetleri tarafından kurtarıldı. Aşir Paşa ilk iş olarak Ahmet Anzavur isyanına karışarak ona destek veren ve bu sırada milli mücadele kahramanları Köprülülü Hamdi Bey ve Kani Bey'in şehit edilmesinde rol

---

[483] **T.CCDAB. DH. KMS**, **aynı belge.**
[484] Bilal Şimşir, **a.g.e**, s.298,; Bülent Bakar, **a.g.m**, s.363.
[485] Zühtü Güven, **a.g.e**, s.112,; "Anzavur Nasıl Öldürüldü? ", s.2,; **Peyam-ı Sabah**, 18 Nisan 1921.
[486] İsmail Aydın Hoşgör, ,**a.g.e,** s.190,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**, s.203.
[487] "Anzavur' un oğlu'', **İkdam,** 5 Mayıs 1921, s.2,; "Biga Havalisinde Şekavet'', **İkdam,** 6 Mayıs 1921,s.3,; Bülent Bakar, **a.g.m,** s.364.
[488] " Biga'daki Kadri Çetesi", s.2,; **İkdam**, 11 Ağustos 1921,; Bülent Bakar, **a.g.m**, aynı yer.

oynayanları tesbit ederek onları cezalandırdı. Yeniceköy muhtarı Ali Bey ve Ahmet Anzavur'un Biga'da ki halefi konumunda bulunan Çerkez Hacı Adil Bey yakalanarak idam edildiler[489].

Ahmet Anzavur'un tüm isyanlarında yanında yer alan ve Anzavur öldürüldükten sonra yine kurduğu çete ile Yunanlılarla işbirliği yaparak bölge halkına türlü zulümler yapmış olan Anzavur'un oğlu Kadri, Biga'nın milli kuvvetlerce geri alınmasından sonra Yunanistan'a iltica etmişti. 8-10 Mayıs 1923 tarihli İstanbul gazetelerinde çıkan haberlere göre Anzavur' un oğlu Kadri 20 kişiyi bulan çetesiyle Çanakkale sahillerine çıkmış ve yakalanmıştı[490]. İngiltere kendi karakollarına yakın bir yerde tutuklanan Kadri'nin kendisine teslim edilmesini isteyerek onu koruma yoluna gitti. İngiltere'nin bu isteğine karşı hükümet Kadri'nin kesinlikle teslim edilmeyeceği cevabını verdi[491]. Mahkemede yapılan yargılama sonucunda Kadri ve yakın adamı Mustafa, Bayramiç kasabasında 16 Haziran 1923 tarihinde idam edildiler[492].

Ahmet Anzavur başsız vücudu Biga'nın Buzağlık (Cihadiye) köyüne gömüldükten sonra mezarının başına bir mezar taşı konulmuştur. Mezar taşında yazan kitabede şunlar yazmaktaydı. *"Din, millet ve memleket uğruna cansiparane çalışırken, Kuva-yı Milliye tarafından, bir suret-i gaddaranede şehit edilerek, milletin kalbinde unutulmaz bir yara bırakan Kuva-yı Muhammediye Kumandanı İzzetlü Anzavur Paşa ruhuna elfatiha…''* Yöredeki Çerkez köylerinin zamanla Ahmet Anzavur'un mezarını bir tekke haline getirmeye çalışmaları ve gazetelerde mezar taşlarında yazılan yazıların bilgilerinin verilmesi üzerine[493], 1923 yılında yerel idare bunu engellemek maksadıyla mezartaşı kitabesini kazıtmıştır[494].

---

[489]Zühtü Güven, **a.g.e**, s.110-111,; Ahmet Altıntaş, **a.g.e**,s.206-207.
[490]" Anzavur'un Halefleri", **Vakit**, 8 Mayıs 1923,; "Anzavur'un Oğlu Yirmi Avanesiyle Esir Edildi" **Vatan**, 8 Mayıs 1923,; "Anzavur'un Oğlu Kadri'nin Çetesi", **İleri**, 10 Mayıs 1923,; Bülent Bakar, **a.g.m, s.**365.
[491]Anzavur'un oğlu",**Vatan**, 13 Mayıs 1923,; Bülent Bakar, **a.g.m,** aynı yer.
[492] "Anzavur'un oğlu Kadri'nin İdamı", **Vatan,** 27 Haziran 1923,; Bülent Bakar, **a.g.m**, aynı yer.
[493]" Anzavur'un Mezarı",**Vatan**, 19 Haziran 1923, Bülent Bakar, **a.g.m,** s.366.
[494]Özcan Mert, "Cemiyet-i Ahmediye", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi**, İstanbul,1997,s.849.

Anzavur isyanına katılanlardan hayatta kalanlardan 29 kişi "150'likler Listesi" diye bilinmekte olan 1 Haziran 1924 tarihli kararnameyle Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığından çıkarılan 150 kişi arasında yer almıştır[495].

[495] Bülent Bakar, **a.g.m**, s.367

SONUÇ

Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından sonra İtilaf Devletleri Osmanlı topraklarını işgal etmeye başlamışlardır. Yapılan bu işgaller karşısında halkın tepkisi ile milli mücadele hareketi doğmuştur. Ahmet Anzavur' un isyanı ve Milli Mücadele karşısında yaptığı faaliyetler topluma ve milli mücadele hareketine büyük zararlar vermiştir.

1 Ekim -25 Kasım 1919 ve 16 Şubat- 16 Nisan 1920 tarihlerinde Ahmet Anzavur' un 1. ve 2. İsyanlarının çıkmış olduğu Güney Marmara'da Biga-Gönen-Bandırma-Susurluk ve civarında yapmış olduğu hareketlerde İngiltere devletinin Anadolu üzerindeki siyasi, askeri ve ekonomik emellerini gerçekleştirme arzusu yatmaktadır. İngilizler Mondros Mütarekesi ile hakim konuma ulaştığı Marmara Denizi ve boğazlarda bulunduğu durumu korumak ve devam ettirmek, buralarda bir tampon bölge oluşturmak, aynı zamanda milli güçleri bu bölgeden uzaklaştırmak istemekteydi. Bundan dolayı İngiltere devleti bu bölgede gittikçe güçlenmekte ve gelişmekte olan Kuva-yı Milliye hareketini engellemek ve yok etmek için Ahmet Anzavur isyanını açık bir şekilde doğrudan silah, para ve diğer vasıtaları kullanarak başından sonuna kadar desteklemiştir.

Aynı zamanda İngiltere Kuvayı-Milliye hareketini bertaraf ederek Yunan ordusunun yapacağı ileri harekatları kolaylaştırmak ve böylece kendi kontrolü altındaki Yunan ordusunun Batı Anadolu'yu ele geçirmelerini istemekteydi.

Damat Ferit Paşa'nın Salih Paşa ardından Sadrazamlığa getirilmesi İngilizler için Anadolu'daki planlarını gerçekleştirmek adına büyük bir hamle olmuştur. Damat Ferit Paşa yayınlamış olduğu hükümet beyannamesi ve çıkartmış olduğu fetvayla Anaodolu' da birçok yerde isyanların çıkmasına sebep olmuş, İngiltere'nin desteğiyle Ahmet Anzavur isyanını desteklemiş, ona paşalık rütbesi vererek isyancı konumundan padişah ve halifenin temsilcisi konumuna çıkmasına neden olmuşur.

Ahmet Anzavur isyanı sonucunda Akbaş'tan büyük fedakarlıklarla kaçırılmış olan cephane ve silahlar imha edilmek zorunda kalmıştır. Kaçırılan bu silahlar ve cephane ile Batı Anadolu'da Yunan birliklerine karşı mücadele eden milli güçler kuvvetlendirilecek ve yeni birlikler kurulabilecekti fakat Anzavur' un ikinci isyanı

sırasında cephane ve silahlar imha edilmek zorunda kalındığı için bu imkan gerçekleştirilememiştir.

Anzavur İsyanının bastırılması sırasında milli güçlere bağlı birçok birlik yerlerinden alınarak isyan bölgesine sevkedilmiş, bu da Yunan güçlerine karşı cephelerimizi zayıflatmış Yunan ilerleyişinin durdurulmasını geciktirmiş, onların daha rahat bir şekilde hareket etmesine yol açmıştır.

Ahmet Anzavur isyanının bastırılması ile İngiltere devletinin Marmara'nın güneyinde kurmak istediği tampon bölge oluşturulamamıştır. Eğer Çanakkale Biga'dan başlayıp Bursa önlerine kadar yayılmış olan bu isyan başarılı olsaydı, Marmara Denizi'nin ve boğazların savunulması ve korunması için en stratejik bölge olan bu saha İngiltere denetimine geçecek ve Yunan işgaline karşı kurulmuş olan Kuva-yı Milliye cepheleri büyük bir tehlike altına girecekti.

Kuva-yı Milliye ve Milli Mücadeleye bağlı olan askeri kuvvetlerin Ahmet Anzavur isyanını bastırması, günden güne gelişmekte ve güçlenmekte olan milli harekete büyük bir prestij kazandırmış, halkın gözünde itibarını arttırmıştır. Elde edilmiş olan bu büyük başarı isyan bölgesinde, İstanbul'da hatta tüm yurt çapında Milli Mücadeleye bakış açısının olumlu yönde gelişmesine ve ona katılanlarının sayısının giderek çoğalmasını sağlamıştır.

Birinci ve İkinci Anzavur İsyanları'nın bastırılmasında büyük rol oynayan Çerkez Ethem ve onun oluşturmuş olduğu Kuva-yı Seyyare birliklerinin, Milli Mücadeleye karşı çıkan isyan hareketlerini bastırma ve yok etme konusundaki önemi ve rolü anlaşıldı. Nitekim Çerkez Ethem ve onun birlikleri, bundan sonra da Kuva-yı Milliye' ye karşı çıkmış olan isyan hareketlerini bastırmada bir numaralı faktör olarak görülmektedir.

Anzavur Güney Marmara'da girişmiş olduğu isyan hareketleri bastırılınca İstanbul'a kaçmış ve daha sonradan kurulacak olan Kuva-yı İnzibatiye' de Kuva-yı Seyyare Umum Kumandanı unvanıyla görev almıştı. Adapazarı ve Geyve'de Kuva-yı Milliye birliklerine saldırmış, sonunda bu bölgede de başarısız olarak İstanbul'a geri dönmüştü. İstanbul'un Anadolu'ya açılan kapısı konumunda olan, stratejik olarak çok önemli konumda bulunan Geyve Boğazı'nın Ahmet Anzavur ve

dolayısıyla Kuva-yı İnzibatiye tarafından ele geçirilmesi Milli Mücadele açısından son derece tehlikeli bir durumun oluşmasına yol açabilecekti. Anzavur' un Ali Fuat Paşa tarafından savunulmakta olan Geyve Boğazı'nda yenilmesi ve geri çekilmesi ile bu tehlikede bertaraf edilmiş oldu.

Ahmet Anzavur' un aslen Çerkez olması hasebiyle onun isyanlarını bir Çerkez isyanı olarak görenlerde vardır. Fakat Anzavur söylemlerinde hiçbir zaman Çerkezliği ön plana çıkarmayıp padişah ve halife adına hareket ettiğini belirtmiştir. Anzavur'un etrafında çok değişik unsurlardan kişiler yer almış bunlar arasında Çerkezlerde bulunmuştur. Şunu da unutmamak gereklidir ki, Anzavur İsyanlarının bastırılmasında en büyük faktörlerden birisi de Çerkez Ethem Bey'dir. Biga'ya geldiğinde Çerkez ileri gelenlerinden Sefer ve Hacı Musa Beyleri Anzavur ile işbirliği yaptığı için idam ettirmiştir. Milli Mücadele döneminde padişah ve halifeye bağlılığı nedeniyle isyan hareketlerine katılan Çerkezler olduğu gibi birçok Çerkez asıllı komutan ve kişiler de Kuva-yı Milliye saflarında yer almışlardır.

Ahmet Anzavur; dini, girişmiş olduğu isyan hareketlerinde bir propaganda malzemesi olarak kullanmıştır. Kalbinde iman elinde Kur'an ile yola çıktığını, padişah ve halife adına hareket ettiğini söyleyerek halkın dini duygularını istismar etmiştir. Fakat bunları söylerken bir yandan da Yunan işgali altında bulunan Biga'da Yunan kuvvetleriyle işbirliği yaparak Müslüman köylerini basmış, onlara çeşitli zulümler yapmaktan geri kalmamıştır.

Milli Mücadele başarıya ulaşıp Anadolu işgalden kurtarıldıktan sonra Anzavur isyanına katılanlardan bazıları Yüzellilikler listesi arasında yer almışlardır. Ahmet Anzavur isyanı sonucunda dilimize bir deyim olarak "Anzavurluk" tabiri girmiş, Batı Anadolu'da bulunan zeybekler *"Anzavur'un mahiyetini yakından öğrendiklerinden dolayı, Kuva-yı Milliye'ye muhalif işler için Anzavurluk"* tabirini kullanmaya başlamışlardır.

KAYNAKÇA

ARŞİV BELGELERİ

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivi

Genelkurmay Harp Tarihi Belgeleri

Harp Tarihi Vesikaları Dergisi

GAZETELER

Akşam

Alemdar

Hakimiyet-i Milliye

İfham

İkdam

İleri

İzmir'e Doğru

Le Temps

Nasihat

Öğüt

Peyam-ı Sabah

Ses

Takvim-i Vekayi

Tasvir-i Efkar

Vakit

Vatan

Yeni Gün

ESERLER

Akşin, Sina :**İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele, C,1, Mutlakiyete Dönüş (1918-1919)**, İstanbul, İş Bankası Kültür Yayınları, 2010.

Akyüz, Yahya :**Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamuoyu**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1988.

Altıntaş, Ahmet :**Milli Mücadele Döneminde Çanakkale (1919-1913)**, Ankara, Asil Yayın Dağıtım, 2007.

Apak, Rahmi :**Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları**, Ankara,Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1988.

Apak, Rahmi :**İstiklal Savaşında Garp Cephesi Nasıl Kuruldu**, Ankara,Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1990.

Arıkoğlu, Damar :**Hatıralarım,** İstanbul,Tan Gazetesi ve Matbuası, 1961.

Atay, Falih Rıfkı Atay :**Çankaya,** İstanbul, Pozitif Yayıncılık, 2009.

Atay, Falih Rıfkı Atay :**İmparatorluğun** İstanbul, **Batış Yılları**, Pozitif Yayıncılık, 2013.

Atay, Falih Rıfkı Atay :**Atatürkçülük Nedir?** İstanbul, Pozitif Yayıncılık, 2011.

Atatürk, Mustafa Kemal :**Nutuk**, İstanbul, Çağdaş Yayınları, 1987.

Türk Tarih Kurumu :**Atatürk'ün Tamim Telgraf ve Beyannameleri,** Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınevi, 1991.

Baykal, Bekir Sıtkı :**Heyet-i Temsiliye Kararları**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1974.

Bebek, İlhami : **Milli Mücadelede Akbaş Cephaneliği Baskını**, Ankara, Genelkurmay Basımevi, 1994.

Belen**,** Fahri **: Askeri, Siyasal ve Sosyal Yönleriyle Türk Kurtuluş Savaşı**, Ankara,Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1973.

Belen**,** Fahri **: Türk Kurtuluş Savaşı**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1983.

Bıyıkoğlu, Tevfik :**Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı**, Ankara, Genelkurmay Yayınevi, 1962.

Cebesoy, Ali Fuat :**Milli Mücadele Hatıraları**, İstanbul, Vatan Neşriyat, 1953.

Coşar, Ömer Sami :**İstiklal Harbi Gazetesi**, İstanbul, Yeni İstanbul Yayını, 1969.

Çarıklı, Hacim Muhittin :**Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Hacim MuhittinÇarıklı' nın Kuva-yı Milliye Hatıraları(1919-1920),** Ankara, Yayına Haz., Şerafettin Turan, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1967.

Çerkez Ethem :**Çerkez Ethem' in Hatıraları**, İstanbul, Dünya Yayınları, 1962.

Dinamo**,** Hasan İzzettin :**Kutsal İsyan**, İstanbul, May Yayınları, 1966.

Eğilmez, Mümtaz Şükrü :**Milli Mücedele' de Bursa,** İstanbul, Tercüman Yayınevi, 1981.

Ertürk, Hüsamettin :**İki Devrin Perde Arkası**, İstanbul, Sebil Yayınevi, 1996.

Esengil, Kenan :**Milli Mücadele İç Ayaklanmalar**, Ankara, Ağrı Yayınları, 1975.

Esengil, Kenan :**Milli Mücadele'de İhanet Yarışı**, Ankara, Ulusal Basımevi, 1969.

Görgülü, Fahri : **Yunan İşgalinde Kirmastı**, Bursa, Müteferrika Yayınları, 1960.

Göztepe, Tarık Mümtaz :**Vahdettin Mütareke Gayyasında**, İstanbul, Sebil Yayınevi, 1994.

Günsar, Bekir Sami :**Kurtuluş Savaşı Anıları**, İstanbul, Cem Yayınevi, 1994.

Güven, Zühtü :**Anzavur İsyanı**, Ankara, İş Bankası Yayınları, 1965.

Hoşgör, İsmail :**Kurtuluş Savaşında Biga**, Biga, Cahit Renda Matbaası, 1970.

İğdemir, Uluğ :**Biga Ayaklanması ve Anzavur Olayları (Günlük Anılar**) Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1989.

İnönü, İsmet :**Hatıralar,** İstanbul, Bilgi Yayınevi, 2018.

Jaeschke, Gotthard :**Kurtuluş Savaşı İle İlgili İngiliz Belgeleri,** Çev. Cemal Köprülü, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1991.

Jaeschke, Gotthard :**Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi Mondros'tan Mudanya'ya Kadar**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1986.

Kalmaz, Hasan :**Büyük Şehidimiz Hamdi Bey,** İzmir, Dokuz Eylül Yayınları, 1982.

Kandemir, Feridun :**İstiklal Savaşı'nda Bozguncular ve Casuslar,** İstanbul, Yakın Tarihimiz, 1964.

Kansu Mazhar Müfit :**Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber,** Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1966.

Karabekir, Kazım :**Günlükler(1906-1948),** İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2009.

Karabekir, Kazım :**İstiklal Harbimiz,** İstanbul, Merk Yayıncılık, 1988.

Koyunoğlu, A.Memduh :**İznik ve BursaTarihi**, Bursa, Bursa Halk Evi Neşriyatı, 1935.

Kozanoğlu, Zeynel :**Hamdi Bey ve Akbaş Baskını**, Ankara, Güvendi Matbaası, 1970.

Kutay, Cemal :**Çerkez Ethem Dosyası**, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1989.

Küpeli, Özer :**Gönen'de Milli Mücadele Yıllarındaki Faaliyetler**, İstanbul, Toplumsal Tarih, Tarih Vakfı Yayınları, 1999.

Milli Savunma Bakanlığı :**Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi,** Ankara, Genelkurmay Basımevi, C.II, 1974.

Nadi, Yunus :**Birinci Büyük Millet Meclisinin Açılışı ve İsyanlar**, İstanbul, Sel Yayınları 1955.

Orbay, Rauf :**Cehennem Değirmeni**, İstanbul, Emre Yayınları, 1991.

Özalp, Kazım :**Milli Mücadele**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1985.

Özer, Kemal :**Kurtuluş Savaşında Gönen,** Balıkesir, Türk Dili Matbaası, 1964.

Öztoprak**,** İzzet :**Türk ve Batı Kamuoyunda Milli Mücadele**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1989.

Öztürk, Hüsamettin :**Milli Mücadele Döneminde Çanakkale**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001.

Öztürk, Yaşar Nuri :**Kur'an-ı Kerim Meali (Türkçe Çeviri)**, İstanbul, Yeni Boyut Yayınları, 2013.

Selçuk, İlhan :**Yüzbaşı Selahattin'in Romanı**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2.Kitap, 1987.

Selek, Sebahattin :**Anadolu İhtilali**, İstanbul, Burçak Yayınevi, 1968.

Selek, Sebahattin :**Milli Mücadele' de Ulusal Kurtuluş Savaşı II,** İstanbul, Doğan Kitap, 1971.

Sofuoğlu, Adnan :**Kuva-yı Milliye Döneminde Kuzeybatı Anadolu 1919-1921,** Ankara, Genelkurmay Basımevi, 1994.

Sonyel, Salahi R. :**Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, C.I, 1995.

Soysal, İlhami :**Kurtuluş Savaşında İşbirlikçiler**, İstanbul, Gür Yayınları, 1985.

Su, Kamil :**Köprülülü Hamdi Bey ve Akbaş Olayı**, Ankara, Kurtuluş Ofset Basımevi, 1984.

Şapolyo, Enver Behman :**Kuva-yı Milliye Tarihi**, Ankara, Ayyıldız Matbaası, 1957.

Şimşir, Bilal :**İngiliz Belgelerinde Atatürk (1919-1938)**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1973.

Tansel, Selahattin :**Mondrostan Mudanya'ya Kadar,** İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı, C.I, 1991.

Tansu, Samih Nazif :**İki Devrin Perde Arkası**, İstanbul, İnkılap ve Aka Kitapevi, 1963.

Teperyan, Ebubekir Hazım :**Kurtuluş Savaşı Anıları**, İstanbul, Çağdaş Yayınları, 1982.

Tomruk, Ahmet Esat :"İngiliz Kemal", **Milli Mücadele Dönemi Hatıraları**, Haz. Zekeriya Türkmen, Ankara, T.C Kültür Bakanlığı Yayınları, 2000.

Türk İstiklal Harbi :**İç Ayaklanmalar**: Ankara, Genelkurmay Basımevi, C.VI-VII, 1974.

Türkgeldi, Ali Fuat :**Görüp İşittiklerim**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınevi, 1984.

Uran, Hilmi :**Hatıralarım**, Ankara, Ay Yıldız Matbaası, 1959.

Yetkin, Gıyas :**Ateşten Ateşe Bütün Türkiye**, Ankara, Bütün Türkiye Yayınevi, 1969.

Yüce, Rıfat :**Kocaeli Tarih ve Rehberi**, İzmit, Demkar Yayınevi, 1945.

MAKALELER

Bakar, Bülent :"Anzavur'un Biga'daki Faaliyetleri"**, 90. Yılında Milli Mücadele Sempozyumları**, Ankara, 2011, s.339,

Birlik, Gültekin K :"İstanbul Hükümetlerinin Bursa'da Milli Mücadele'yi Önleme Girişimleri", **Uludağ Üniversitesi Fen –Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Bursa, Mart, 2020.

Çevik, Zeki :“ Köprülülü Hamdi Bey ve Akbaş Cephaneliği Baskını”, **Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi**, İstanbul, Ekim, 2012.

Erdeha, Kamil :“Milli Şehit-Akbaş Kahramanı Köprülülü Hamdi Bey”, Ankara, **Mülkiyeliler Birliği Dergisi,** 1970.

Hülagü, Orhan: “Anzavur İsyanı”, **Atatürk Araştırmaları Dergisi**, c.15, sayı,40, 1998.

İlgürel, Mücteba :“Akbaş Cephaneliği Baskını”, **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı.33, İstanbul, 1982.

Keleşyılmaz, Vahdet :“Dönemin Türk Basınında Anzavur Olayı”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C.15, sayı.45. 1999.

Koç, Nurgün :“Milli Mücadele’ de Batı Anadolu’ da Çıkarılan İç İsyanlar ve Çerkez Ethem Güçleri Tarafından Bastırılması”, s. 246, **Sosyal Bilimler: Yeni Bir Başlangıç, Uluslararası Sosyal Bilimler ve Kültürel Çalışmalar Sempozyumu**, Prag, 2016.

Konukçu, Enver :“Heyet-i Temsiliye İzmit İlişkileri”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C.V, s.13, Ankara, 1988.

Konukçu, Enver :“Heyet-i Temsiliye İzmit İlişkileri”, **I. Atatürk Sempozyumu (21-23 Eylül 1987)** Ankara. 1994, s.1049-1051.

Mert, Özcan :“Anzavur’ un İlk Ayaklanmasına Ait Belgeler”, **Belleten,** Ankara, Aralık, 1992 LVI/217’den ayrı basım, s.858.

Mert, Özcan :“Anzavur’un Birinci İsyanı”, **Uluslararası İkinci Atatürk Sempozyumu**, C.II, Ankara, 9-11 Eylül 1991, s.792.

Mert, Özcan :“Cemiyet-i Ahmediye”, **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi**, İstanbul, 1997, s.581.

Sofuoğlu, Adnan :”Mondros Mütarekesi Sonrası Türkiye’nin İşgaline Karşı Milli Direniş: Kuva-yı Milliye (1918-1921)”, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, **Türkler Ansiklopedisi,** C.15, 2002, s.618.

Türkmen, Zekeriya :“Dönemle İlgili Belgelere Ve Kendi Yazdıklarına Göre Samsun’dan Amasya’ya, IX. Ordu Kıtaatı Müfettişi Mirliva Mustafa Kemal Paşa”, **IX. Uluslararası Atatürk Kongresi Bildirileri**, 2021, s.2719.

TEZLER

Çizmeci, Sedat :“Marmara Bölgesi’nde Milli Mücadeleye Karşı Çıkarılan Ayaklanmalar”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Tarih Anabilim Dalı **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Elazığ, 2010.

Köseoğlu, Seda Aksu: “Milli Mücadele Döneminde İzmit Sancağı’nda Asayiş Sorunları Ve Çete Faaliyetleri”, Yeditepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,** İstanbul, 2010.

Uzun, Zübeyir :“Milli Mücadele’de Çerkez Ethem ve Kuva-yı Seyyare’nin Faaliyetleri (1919-1920)”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,** Konya, 2008.

EKLER



BOA, Yılsız Esas Evrakı, Sadrazam M. Kâmil Paşa Evrakı, D. 86-41, Numara 4.105[496]

(Anzavur' un İngiliz Büyükelçisi için imzaladığı 1910 yılında çekilmiş bir fotoğrafi)

[496] Özcan Mert**, "**Anzavur'un Birinci İsyanı", **II. Atatürk Sempozyumu,** C.II, Ankara.1991, Belgeler-1